

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЗАВАРИНСЬКА МАРІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 811.111:821.111-3+81'42

ДИСЕРТАЦІЯ
**МОВНІ ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ
В АНГЛОМОВНІЙ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ
МІНІМІЗОВАНІЙ ПРОЗИ**

**Спеціальність 035 Філологія
Галузь знань 03 Гуманітарні науки**

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

_____ М. С. Заваринська

Науковий керівник: **БАБЕЛЮК Оксана Андріївна**, доктор
філологічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов та
перекладознавства Львівського державного університету безпеки
життєдіяльності

Львів – 2023

АНОТАЦІЯ

Заваринська М. С. Мовні засоби творення невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» зі спеціальності 035 «Філологія». – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2023.

Дисертаційне дослідження присвячене аналізу мовних засобів творення невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі. Англомовна постмодерністська мінімізована проза є жанром експериментальної літератури, що почав розвиватися у другій половині ХХ ст. Експериментальність англомовної постмодерністської мінімізованої прози виражено у поєднанні навмисно зредукованої автором літературної форми та літературного змісту, наповненого мовними засобами, що призводять до творення невизначеності. Невизначеність, яка першочергово провокує сумнів трактування з позиції читача, призводить до плуральності значень та характеризує англомовний постмодерністський художній текст як відкритий лінгвосинергетичний текстовий простір.

У дисертації здійснено аналіз мовних засобів творення невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі із залученням комплексу міждисциплінарних підходів, таких як наративний, дискурсивний, комінкативно-прагматичний, когнітивний та синергетичний.

Актуальність дисертаційної розвідки зумовлена широкою популярністю мінімізованої прози, внаслідок загальносвітової тенденції до мінімізації жанрів. Причини такого «скорочення» полягають у ритмі життя сучасної людини, невпинному розвитку інформаційних технологій та можливості вільної інтерпретації мінімізованого твору, що постає необхідним атрибутом для сучасного читача. Виявлення конотаційної плуральності мовних одиниць,

спровокованої невизначеністю, під час трактування мінімізованих художніх текстів сприяє їх семантичному оновленню. Екстрапольовані синергетичні ідеї на дослідження мінімізованого художнього тексту є продуктивним способом його опису як динамічного утворення з певною послідовністю станів, де невизначеність подібна до стану флуктуації, хаотичності інтерпретацій, що призводить до точки біфуркації – розгалуження смислів. Визначення лінгвальної специфіки мінімізованих художніх текстів є актуальним в контексті дослідження сучасної постмодерністської поезики загалом, та специфіки експериментального жанру літератури зокрема.

Теоретико-методологічною основою наукової розвідки слугують філософські праці (У.Еко, І. Гассан, Ф. Гваттарі, Ж. Делез, М. Фуко, Р.Барт), в яких визначено природу невизначеності, зокрема у контексті дискурсивної онтології (М. Фуко, Ж. Дерріда, Ж. Ліотар, Л. Виготський); літературознавчі розвідки, спрямовані на вивчення невизначеності в наративному плані (Р. Інгарден, В. Ізер, В. Бут, Л. Мацевко-Бекерська, О. Бабелюк, І. Бехта, М. Флюдернік, Д. Герман), а також предметом дослідження яких є композиція художнього твору (Л. Піхтовнікова); мовознавчі праці, в яких увага зосереджена на функціонуванні мовних одиниць з погляду комбінаторики (С. Кацнельсон, М. Степанова, Г. Гельбіг); наукові праці з когнітивної лінгвістики та поезики, які маніфестують художній текст як ментальний простір з наявними у ньому емергентними когнітивними структурами, що є результатом невизначеності (Ж. Фоконьє, М. Тернер, В. Еванс, Л. І. Белехова).

Творення невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі розглядається з чотирьох ракурсів. По-перше, у площині комбінаторної семантики, через руйнування принципів валентності мовних одиниць (слів, речень, словосполучень), усіх незалежних частин мови, з погляду лексико-граматичного підходу. До мовних засобів, які порушують валентність належать нетипові лексичні комбінації (авторські поєднання слів), які автор створює через типи нівелювання валентності, а саме – лексико-семантичний тип нівелювання валентності та стилістичний тип нівелювання валентності.

Теоретичним базисом типології нівелювання валентності, представленої у науковій розвідці, виступає теорія рівнів валентності М. Степанової та Г. Гельбіга.

По-друге, з позиції наративного підходу, шляхом використання композиційно-стилістичних модифікацій композиційно-стилістичної структури постмодерністського мінімізованого художнього тексту. Композиційно-стилістична модифікація – нетрадиційне, експериментальне, авторське застосування елементів текстової структури на змістовому, формальному та формально-змістовому рівнях. До прикладу, виникнення невизначеності під час розподілу композиційних елементів мінімізованого художнього тексту на зав'язку, кульмінацію, розв'язку або їх відсутність.

Формування наративної невизначеності впливає з наративно-ризоматичного принципу текстової побудови англomовної постмодерністської мінімізованої прози. Композиційно-стилістичні модифікації та специфічні наративні техніки, такі, як наративна техніка двозначності, дифузна наративна техніка та лабіринтна наративна техніка є складовими творення та диференціації типів наративної невизначеності – амбівалентної наративної невизначеності, дифузної наративної невизначеності та лабіринтної наративної невизначеності.

З позиції комунікативно-прагматичного підходу художня комунікація «автор-читач» в англomовному постмодерністському мінімізованому художньому тексті відбувається за допомогою посередництва фіктивної оповідної інстанції «наратор». Наратора ми ідентифікуємо як потенційно ненадійного, незалежно від його присутності/відсутності в дієгезисі оповіді, що зумовлено початковою зорієнтованістю оповіді на провокування когнітивного дисонансу, сумніву трактування через імплементовані мовні засоби творення невизначеності в композиційно-стилістичну структуру мінімізованого художнього тексту. Множинність значень визначає ненадійний статус оповідної структури англomовного постмодерністського мінімізованого художнього тексту.

Мовні засоби творення невизначеності (нетипові лексичні комбінації та композиційно-стилістичні модифікації), породжуючи сумнів трактування з позиції читача словоцентрично і текстоцентрично, виконують роль засобів утворення нових конотацій, сприяють створенню кенотипів (новообразів) на асоціативно-образному рівні композиційно-стилістичної структури постмодерністського мінімізованого художнього тексту.

По-третє, дисертаційне дослідження пропонує інтерпретацію творення невизначеності в англомовному постмодерністському мінімізованому художньому тексті з позиції теорії концептуальної інтеграції (бленду). Багатопросторова модель (*many-space model*), інтегруючи у собі родовий простір, вхідні простори та концептуальний бленд (інтеграцію), корелюється з принципами творення та трактування невизначеності у авторській та читацькій зонах відповідно. Когнітивна емергентна структура, як новий концептуальний простір, стилістично в тексті актуалізується через концептуальну метафору, концептуальну метонімію та концептуальний оксиморон. Декодування концептуальних тропів, як проявів невизначеності, відбувається за допомогою лінгвокогнітивної процедури мапування.

По-четверте, розглядаємо невизначеність як спосіб творення відкритого лінгвосинергетичного текстового простору. Мінімізований текстовий простір функціонує на синергетичних засадах еволюціонування системи. Під поняттям «відкритий лінгвосинергетичний текстовий простір» маємо на увазі композиційно-стилістичну структуру мінімізованого художнього тексту, принцип функціонування якої має лінгвосинергетичні підвалини, у якій мовні засоби творення невизначеності спрямовані на творення когнітивної емергентної структури, що може бути відкритою до взаємодії (в сенсі семантичного збагачення) у авторській та читацькій зонах. Мета авторської ідеї прихованого сенсу художнього мінімізованого тексту полягає у провокуванні когнітивного дисонансу, створенні «ефекту ошуканого очікування» («*effect of defeated expectancy*», Р. Якобсон) для кожного адресата художнього мінімізованого тексту.

Ключові слова: невизначеність, постмодерністський художній текст, мінімізована проза, експериментальна література, мовні засоби, постмодерністські прийоми, наративна невизначеність, ненадійний наратор, лінгвосинергетичний текстовий простір, когнітивна емергентнаструктура, концептуальний троп, концептуальна інтеграція, стилістичні засоби та прийоми.

ABSTRACT

Zavarynska M. S. Language means of creating uncertainty in English postmodern minimized prose. – Qualification work on the rights of the manuscript. Ph.D. dissertation manuscript.

Dissertation for the scholarly degree of Doctor of Philosophy in the specialty 035 «Philology», field of knowledge 03 «Humanities» – Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv, 2023.

The thesis is dedicated to the complex research of language means of creating uncertainty in English postmodern minimized prose. English postmodern minimized prose is a subgenre of experimental literature that began its development in the second half of the XX century. Experimentation of English postmodern minimized prose lies in the intentional reduction of literary content and literary form and use of special language means to cause uncertainty. Uncertainty as the key feature of English postmodern minimized texts primarily provokes the reader's hesitation in their text interpretation, and further leads to plurality of meanings making English postmodern minimized literary texts an open synergetic textual space. In this thesis language means of creating uncertainty in English postmodern minimized prose are analyzed with the application of complex interdisciplinary approaches such as: narrative, discursive, communicative-pragmatic, cognitive, and synergetic.

The relevance of the thesis is caused by the wide popularity of minimized prose due to the global tendency of genre minimization. The reasons for such «reduction» lies in the modern pace of life, the non-stop development of informational

technologies, and the possibility of free interpretation of the minimized literary text which turns out to be the essential feature for modern readers. The extrapolation of synergetic ideas to the research of English postmodern minimized literary texts is a new way of its description as a dynamic entity with a particular sequence of states, where uncertainty is similar to the fluctuation state, the chaotic interpretations of which lead to the point of bifurcation – the branching into senses. Besides, the identification of language means of creating uncertainty in English postmodern minimized literary texts is quite urgent in the context of postmodern poetics in general, and the specificity of the experimental literature in particular.

The theoretical and methodological basis of the thesis are scientific works in a range of philosophy (U. Eco, I. Hassan, F. Guattari, G. Deleuze, M. Foucault, R. Barthes), where the essence of uncertainty, in particular in the context of its discursive ontology (M. Foucault, J. Derrida, J. F. Lyotard, L. Vygotsky) has been discussed; investigations in literary criticism which are aimed at studying uncertainty from the narrative angle (R. Ingarden, F. Iser, W. Booth, L. Matsevko-Bekerska, O. Babelyuk, I. Bekhta, M. Fludernik, D. Hermann), namely places of uncertainty in a literary text composition (L. Pikhtovnikova); linguistic studies focused on the functioning of language units from the perspective of combinatorial semantics (S. Katsnelson); researches on cognitive linguistics and postmodern poetics that manifest literary text as mental space which contains emergent cognitive structures resulted from uncertainty (G. Fauconnier, M. Turner, V. Evans, L. Belekhova).

In the thesis the creation of uncertainty in English postmodern minimized literary texts is viewed from four perspectives. Firstly, uncertainty is studied through the prism of combinatorial semantics using valence violation of language units (words, collocations, sentences), all independent parts of speech in the terms of lexical-grammatical approach. Language means that violate valence includes unusually combined lexemes (author's word combinations), which are created by the author using valence violation types – logic-semantic valence and syntactic valence. The theory of valence types of M. Stepanova and G. Helbig serves as the theoretical basis of the valence violation typology represented in the research.

Secondly, uncertainty is investigated from the perspective of the narrative approach in the context of the application of compositional modifications of a compositional structure of postmodern minimized literary text. Compositional modification is an untraditional, experimental, author's application of the elements of the text structure at different levels: the content level, the formal level, and the formal-content level. For instance, uncertainty can be traced in different compositional elements, such as rising action, climax, denouement, or even their partial absence.

Uncertainty formation process can be viewed as a narrative-rhizomatic principle of English postmodern minimized literary text formation. Compositional modifications and specific narrative techniques such as ambiguity narrative technique, diffusion narrative technique, and labyrinth narrative technique are the components of different types of narrative uncertainty. Among them, there are ambivalent narrative uncertainty, diffusive narrative uncertainty, and labyrinth narrative uncertainty.

In the light of the communicative-pragmatic approach, a rather special uneasy «author-reader» literary communication occurs in English postmodern minimized literary texts due to the mediation of a narrator as a fictional narrative instance. The narrator is characterized as potentially unreliable, independently of its presence/absence in a story diegesis. It is caused by the initial orientation of narration on provoking cognitive dissonance and hesitation in text interpretation due to the implemented uncertainty language means in a compositional structure of a minimized literary text. The emerged plurality of meanings defines the unreliable status of the whole narrative structure of such texts.

Language means of creating uncertainty (unusually combined lexemes and compositional modifications) generate the reader's text interpretation hesitation in word-centric and text-centric focus. Furthermore, language means of creating uncertainty serve as triggers for the emergence of new connotations, kenotypes (new images) at the figurative and conceptual levels of the compositional structure of English postmodern minimized literary texts.

Thirdly, the thesis suggests interpretation of uncertainty from the position of the

conceptual integration (blending) theory. The many-space model integrates the input spaces, and the conceptual blend (integration) and correlates with the principles of uncertainty formation and text interpretation in the author's and reader's zones. The cognitive emergent structure as a new conceptual textual space is actualized in the English postmodern minimized literary texts through special stylistic means and devices, such as conceptual metaphor, conceptual metonymy, and conceptual oxymoron. The process of decoding conceptual tropes is carried out using cognitive procedure of mapping.

Fourthly, uncertainty is viewed as a mode of the creation of synergetic textual space, which acquire functions based on synergetic principles of system evolution. The notion of open synergetic textual space implies a definite compositional structure of English postmodern minimized literary texts based on synergetic principles where language means creating uncertainty aimed at creation of a cognitive emergent structure – an open for interaction (in the sense of semantic enrichment) the author's and reader's zones. The aim of the author's idea of a hidden sense of English postmodern minimized literary texts lies in causing of a cognitive dissonance, the «effect of defeated expectancy» (R. Jakobson) for each their addressee.

Keywords: uncertainty, postmodern literary text, minimized prose, experimental literature, language means, narrative uncertainty, unreliable narrator, synergetic textual space, cognitive emergent structure, conceptual trope, conceptual integration, stylistic means and devices.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Заваринська М. С. Дифузна і лабіринтна наративна невизначеність в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі. *Наукове видання Одеського національного університету імені І. І. Мечникова* “Записки з

романо-германської філології". 2023. м. Одеса. № 1 (50). С. 97-106.

2. Заваринська М. С. Амбівалентна наративна невизначеність в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності "Львівський філологічний часопис"*. 2023. м. Львів. №13. С. 80-89.

3. Zavyrnska M. S. Poetic means of revealing uncertainty in postmodern experimental texts. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності "Львівський філологічний часопис"*. 2020. м. Львів. № 7. С. 94–99.

4. Заваринська М. С. Постмодерністський мінімізований художній текст як різновид експериментального жанру. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. м. Одеса. Випуск № 40. Том 2. С. 41–44.

5. Заваринська М. С. Мовні прояви невизначеності в постмодерністських мінімізованих художніх текстах. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: "Лінгвістика"*. 2019. м. Херсон. № 37. С. 24–28.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

Публікації в наукових періодичних виданнях інших держав

6. Zavyrnska, M., & Babelyuk, O. (2022). Unusually Combined Lexemes as Means of Creating Uncertainty in English Postmodern Short-Short Stories. *Postmodern Openings*, 13(4), 346-360.

Тези доповідей на наукових конференціях:

1. Zavyrnska M. S. Perception and interpretation of uncertainty in English postmodern short-short stories: methodological aspect. *Світова література в літературознавчому дискурсі XXI ст. : збірник матеріалів XIII Міжнародної*

- наукової конференції (Львів, 26-27 жовтня 2023 року) / упоряд.: Л. В. Мацевко-Бекерська, І. А. Сенчук. – Одеса : Олді +, 2023. – 228 с. – С. 183-186.
2. Заваринська М. С. Невизначеність в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі крізь призму лінгвосинергетичного підходу // *Міжнародна науково-практична конференція “Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук”*: матеріали. м. Запоріжжя. 21-27 липня 2023 р. С. 80-82.
3. Заваринська М. С. Невизначеність як чинник творення когнітивної емергентної структури в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі. *Міжнародна наукова конференція молодих дослідників “Сучасна лінгвістика в аспекті перекладознавства та міжкультурної комунікації”*. Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. м. Львів. 08 червня 2023 р. (усна доповідь без публікації тез).
4. Заваринська М. С. Композиційно-стилістичні модифікації як засоби творення наративної невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі. *Compositional modifications as means of creating narrative uncertainty in english postmodern short-short stories // Інноваційні аспекти розвитку філологічних наук. Innovative aspects of the development of philological sciences*. Міжнародна наукова конференція: матеріали. – Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. – С. 126-128.
5. Zavarynska M. S. Identifying uncertainty in experimental literary ergodic texts // *Міжнародна наукова інтернет-конференція “Світ наукових досліджень”* Громадської організації “Наукова спільнота” спільно з Wyższej Szkoły Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku (м. Переворськ, Республіка Польща): матеріали. – Випуск 18. 20 квітня 2023 р.
6. Заваринська М. С. Невизначеність в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі крізь призму художньої комунікації / М. С. Заваринська // *Матеріали VIII Всеукраїнської мультидисциплінарної конференції “Чорноморські наукові студії”*. 24 червня 2022 р. – Одеса: Видавничий дім “Гельветика”, 2022. – С.184-186.

7. Заваринська М. С. Невизначеність в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі: нарративний ракурс / М. С. Заваринська // *“Ad orbem per linguas. До світу через мову”*. Матеріали міжнародної науково-практичної відеоконференції *“Україна у транскультурному й мультимодальному світі”*. 25 травня 2022 р. – Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2022. – 480 с. – С. 85-86.
8. Заваринська М. С. Невизначеність в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі: прагматичний аспект. Міжнародна науково-практична конференція *“Філологічні й педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці XXI сторіччя”*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 9 листопад 2021 р. м. Київ. С. 39-40.
9. Заваринська М. С. Невизначеність як ключова риса постмодерністських експериментальних мінімізованих текстів. *Всеукраїнська наукова конференція “Великий код: Біблія – світова література – переклад. Перекладознавчі читання на пошану Роксолани Петрівни Зорівчак”*, Львівський національний університет імені Івана Франка, Наукове товариство імені Шевченка. м. Львів. 2020. (усна доповідь без публікації тез).
10. Заваринська М. С. Ризоматичні прояви невизначеності як іманентна риса постмодерністських експериментальних текстів. Міжнародна науково-практична конференція *“Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук”*, Класичний приватний університет. Болашак. 16-17 грудня 2020 р. м. Запоріжжя.. С. 37-39.
11. Заваринська М. С. Явище невизначеності з позиції міждисциплінарного підходу. III Всеукраїнська науково-практична конференція *“Паралелі та контрасти”*, Національний університет *“Одеська юридична академія”*. 15 листопада 2019 р. м. Одеса. С. 57-58.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	15
ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЯВИЩА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В АНГЛОМОВНІЙ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ МІНІМІЗОВАНІЙ ПРОЗІ.....	29
1.1. Онтологічна сутність поняття невизначеності.....	29
1.1.1. Невизначеність з позицій міждисциплінарного підходу.....	34
1.1.2. Невизначеність у площині комбінаторної семантики: дефініція суміжних понять.....	39
1.2. Невизначеність як домінантна ознака англomовної постмодерністської мінімізованої прози.....	52
1.2.1. Лінгвопоетичні засоби і прийоми творення невизначеності.....	58
1.2.2. Наративні виміри невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі.....	66
1.3. Лінгвокогнітивні прояви невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі.....	73
1.4. Невизначеність англomовної постмодерністської мінімізованої прози крізь призму лінгвосинергетики.....	77
<i>Висновки до розділу 1.....</i>	78
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В АНГЛОМОВНІЙ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ МІНІМІЗОВАНІЙ ПРОЗІ.....	81
2.1. Генеза становлення англomовної постмодерністської мінімізованої прози	81
2.2. Англomовна постмодерністська мінімізована проза крізь призму лінгвопоетики.....	86
2.3. Методологія вивчення невизначеності: інтегрований підхід.....	90

2.4. Методика поетапного аналізу невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі.....	101
<i>Висновки до розділу 2</i>	103
РОЗДІЛ 3. МОВНА СПЕЦИФІКА ТВОРЕННЯ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	105
3.1. Лексико-семантичні засоби творення невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі.....	105
3.2. Композиційно-стилістичні засоби творення невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі.....	107
3.3. Ненадійний наратор як маніфестація наративної невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі.....	112
3.3.1. Амбівалентна наративна невизначеність.....	117
3.3.2. Дифузна наративна невизначеність.....	122
3.3.3. Лабіринтна наративна невизначеність.....	126
<i>Висновки до розділу 3</i>	131
РОЗДІЛ 4. НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В АНГЛОМОВНІЙ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ МІНІМІЗОВАНІЙ ПРОЗІ: КОГНІТИВНО-СИНЕРГЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	133
4.1. Невизначеність як чинник творення емергентної когнітивної структури в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі.....	133
4.1.1. Концептуальна метафора як засіб творення невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі.....	137
4.1.2. Концептуальна метонімія як засіб творення невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі.....	140
4.1.3. Концептуальний оксиморон як засіб творення невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі.....	142
4.2. Невизначеність як спосіб творення відкритого лінгвосинергетичного текстового простору.....	145
<i>Висновки до розділу 4</i>	151
ВИСНОВКИ.....	153
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	158

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	179
ДОДАТКИ.....	183

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АНН – амбівалентна наративна невизначеність

АПМП – англомовна постмодерністська мінімізована проза

АПМХТ – англомовний постмодерністський мінімізований художній текст

ВЛТП – відкритий лінгвосинергетичний текстовий простір

ДНН – дифузна наративна невизначеність

ДНТ – дифузна наративна техніка

ЕК – експериментальна література

КЕС – когнітивна емергентна структура

КППН – комбінаторний параметр порядку невизначеності

ЛНН – лабіринтна наративна невизначеність

ЛНТ – лабіринтна наративна техніка

ЛСТНВ – логіко-семантичний тип нівелювання валентності

МЗТН – мовні засоби творення невизначеності

НВ – нівелювання валентності

НЛК – нетипова лексична комбінація

НН – наративна невизначеність

НППН – наративний параметр порядку невизначеності

НТД – наративна техніка двозначності

ПХТ – постмодерністський художній текст

СТНВ – синтаксичний тип нівелювання валентності

ТНВ – типи нівелювання валентності

ВСТУП

У сучасному науковому світі невизначеність слугує універсальним методом пізнання, значущим для сучасної наукової картини світу. Сьогодні інтегрованість сучасних гуманітарно-природничих наукових студій уможлиблює комплексний аналіз будь-якого явища з позицій міждисциплінарного підходу загалом, і невизначеності зокрема, за допомогою розширеного понятійно-категорійного апарату.

Принцип невизначеності оприявнюється через відповідні ознаки, такі як нелінійність, варіативність, плюралістичність підходів до аналізу мовних явищ. Це уможлиблює його екстраполяцію на філологічні студії.

З позицій словоцентричного підходу мовознавці розглядають лексичну невизначеність як поєднання декількох значень лексичних одиниць різного лінгвістичного статусу (слів, словосполучень, речень, надфразних єдностей) у художньому тексті (І. Гетман), досліджено лексико-семантичні засоби творення невизначеності (Г. Приходько, М. Залужна); лінгвостилістичні особливості реалізації невизначеності як принципу постмодерністського текстотворення (О. Бабелюк). У літературознавстві невизначеність розуміють як художню гру на межі вигадки та реальності (С. Водолазька). У рамках наратології значний інтерес викликає вивчення й аналіз поетики двоїстості персонажів, дослідження сюжетних «місць невизначеності» (Р. Інгарден, І. Фізер).

Незважаючи на великий обсяг напрацювань у цій царині та достатню кількість наявних потрактувань невизначеності й мовних засобів її реалізації, нарративний, лінгвокогнітивний та лінгвосинергетичний аспекти актуалізації невизначеності в англomовних постмодерністських мінімізованих художніх текстах залишаються фрагментарно дослідженими.

Актуальність теми дисертаційної праці зумовлена: 1) релевантністю поглиблення знань щодо явища невизначеності та мовних засобів її реалізації у ракурсі нової дискурсивно-нарративної парадигми; 2) зростанням інтересу філологічної науки до жанрово-стилістичних особливостей нових піджанрів

постмодерністської експериментальної літератури, зокрема і мінімізованої прози зумовленого загальносвітовою тенденцією до мінімізації жанрів; 3) потребою комплексного висвітлення мовних засобів творення невизначеності з урахуванням когнітивно-синергетичної природи англомовних постмодерністських мінімізованих художніх текстів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тематика і проблематика дисертації відповідають профілю досліджень, виконуваних на кафедрі світової літератури Львівського національного університету у межах тем: «Світова література в науковому дискурсі XXI століття: проблеми, тенденції, перспективи» (державний реєстраційний номер: 0117U001393, термін виконання: 2017-2019 роки), «Світова література в науково-методологічному дискурсі XXI століття: теорія, поетика, культурологічні аспекти» (державний реєстраційний номер: 0120U101965, термін виконання: 2020-2022 роки), «Світова література в сучасному науковому дискурсі: методологія, вектори інтерпретації, культурологічний контекст» (державний реєстраційний номер: 0123U102610, термін виконання 2023-2027 роки).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка, протокол № 77/11 від 27.11.2019 р.

Мета дослідження полягає у комплексному вивченні мовних засобів творення невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі з позицій дискурсивно-нарративного та когнітивно-синергетичного підходів.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- визначити теоретичні засади дослідження явища невизначеності в контексті гуманітарно-природничої наукової парадигми;
- обґрунтувати поняття «невизначеність» та способи його творення в контексті комбінаторної семантики;
- окреслити сучасні підходи до вивчення невизначеності у дискурсивно-нарративній площині;
- схарактеризувати періоди становлення та ключові жанрові доміанти англомовної постмодерністської мінімізованої прози;

- випрацювати комплексну методику аналізу мовних засобів творення невизначеності в текстах англомовної постмодерністської мінімізованої прози;
- виявити лексико-семантичні та композиційно-стилістичні засоби творення невизначеності в англомовних постмодерністських мінімізованих художніх текстах;
- з'ясувати специфіку творення невизначеності в англомовних постмодерністських мінімізованих художній текстах крізь призму постнаратології;
- виявити когнітивно-синергетичні механізми творення невизначеності в англомовних постмодерністських мінімізованих художній текстах.

Об'єктом дослідження є явище невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі.

Предмет дослідження становлять мовні засоби вираження невизначеності, а також дискурсивні, наративні, когнітивні та лінгвосинергетичні механізми її творення в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі.

Матеріалом дослідження слугували текстові фрагменти, марковані ознакою невизначеності (3023 одиниці різного лінгвального статусу), які виокремлено з 5463 умовних сторінок досліджуваних текстів англомовної постмодерністської мінімізованої прози.

Джерельну базу дослідження сформували сучасні художні тексти мінімізованої прози англомовних авторів ХХІ ст. (Л. Девіс, С. Саматар, З. Шомбарг, С. Сіду, С. Штайнберг, Дж. Тсенг, Е. Гемпель, К. Уотс, О. Леві, Б. Ван Гетем, Р. Джофрі, Д. Хенсон, Б. Мед, Д. Калаган, Д. Волес, Д. Гувер, Д. Сідні, А. Епштейн, Б. Робізон, Х. Штайнберг, К. Пойнер).

Теоретико-методологічну основу дисертації становлять сучасні лінгвістичні концепції та праці з різноманітних дослідницьких сфер, зокрема філософії постструктуралізму (Ж. Делез, Ж. Ліотар, У.Еко, І. Гассан, Ж. Дерріда, Ф. Гваттарі, М. Фуко, Р. Інгарден), у яких з'ясовано сутність принципу невизначеності крізь призму гуманітаристики, літературознавства, що

спрямовані на вивчення нарративного аспекту невизначеності, серед іншого й типів нараторів (Р. Інгарден, В. Ізер, У. К. Бут, Л. Мацевко-Бекерська, М. Флюдернік, Д. Герман); мовознавчі студії, що зосереджені на лексико-граматичних проявах категорії невизначеності, а саме на нетиповому поєднанні лексем (С. Кацнельсон, М. Степанова, Г. Гельбіг), когнітивно-дискурсивній маніфестації невизначеності (Дж. Лакофф, Л. Долежел, Г. Приходько); напрацювання в царині постмодерністської поетики, автори яких (О. Бабелюк, І. Бехта, М. Залужна, Дж. Еванс, О. Коляса, Я. Бистров) трактують невизначеність як ключову ознаку постмодерністського тексту; наукові розвідки синергетичної концепції мови, тексту й дискурсу (Т. Домброван, Л. Піхтовнікова).

Методи дослідження зумовлені метою та завданнями дисертаційної роботи і охоплюють як загальнонаукові, так і лінгвістичні методи. *Описовий метод* використано для обґрунтування поняття «валентність», подальшого випрацювання її типів нівелювання (логіко-семантичний тип нівелювання валентності та синтаксичний тип нівелювання валентності), а також дослідження творення невизначеності в нарративній площині, зокрема виявлення типів нарративної невизначеності. *Метод вибірки* застосовано для добору текстів англійської постмодерністської мінімізованої прози або текстових фрагментів, маркованих ознакою невизначеності; *жанровий аналіз* – для виявлення ключових жанрових ознак англійської постмодерністської експериментальної літератури. *Наративний метод* прислужився для обґрунтування ролі наратора, типів нарративної невизначеності та нарративних технік; *семантичний аналіз* – для аналізу нетипових лексичних комбінацій у лексико-граматичній площині; *дистрибутивний аналіз* – для ідентифікації кількох значень у слові та їх одночасній реалізації в контексті; *трансформаційний метод* – для виокремлення граматичних трансформацій у царині невизначеності. *Метод контекстуального та стилістичного аналізу* релевантного для вивчення стилістичних засобів творення невизначеності; *інтерпретаційно-текстовий аналіз* – текстових фрагментів маркованих

мовними засобами невизначеності. *Трансформаційний метод* – для виокремлення нетипових лексичних комбінацій на змістовому, формальному, формально-змістовому рівнях композиційно-стилістичної структури. *Метод моделювання* – для встановлення типології нівелювання валентності та наративної невизначеності. Поєднання *методів когнітивно-синергетичного аналізу* уможливило відображення емергентних рис невизначеності як чинника творення відкритого когнітивно-синергетичного текстового простору. Під час дослідження ролі мовних засобів творення невизначеності, зокрема їх ролі у концептуальній інтеграції, творенні когнітивної емергентної структури, застосовано *лінгвокогнітивну процедуру мапування* для характеризування образу чи кенотипу асоціативно-образного рівня композиційно-стилістичної структури. *Метод словникових дефініцій* використано для з'ясування значень слів, що вербалізують нову абстрактну конотацію та слів, що містяться в ментальних просторах багатопросторової моделі, яка продукує когнітивна емергентну структуру.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дисертації *вперше* здійснено комплексне дослідження мовних засобів творення невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі з позиції макрофілологічного підходу до її жанрового, дискурсивно-наративного, когнітивно-синергетичного вимірів. *Доведено*, що невизначеність є ключовою ознакою англomовного постмодерністського мінімізованого художнього тексту, який є відкритим, когнітивно-синергетичним простором; *уперше* обґрунтовано поняття “англomовна постмодерністська мінімізована проза», простежено етапи її періодизації в межах експериментальної літератури та схарактеризовано ключові жанрові ознаки. *Новизною* вирізняється авторська методика вивчення мовних проявів невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі крізь призму дискурсивно-наративного та когнітивно-синергетивного підходів. *Уперше* виокремлено та описано нетипові лексичні комбінації специфічних маркерів невизначеності, в основі яких лежить нівелювання логічних зв'язків у словосполученні, реченні, текстовому

фрагменті, тексті; *уперше* визначено типи нівелювання валентності для експлікування способів нівелювання сполучальних зв'язків лексем, де «лексико-семантичний тип нівелювання валентності» актуалізовано через відсутність логіко-семантичної координації між лексемами, а «синтаксичний тип нівелювання валентності» виражений як відсутність аргументу – «носія валентності», що є необхідним для повноти речення; *з'ясовано*, що «композиційно-стилістична модифікація» реалізується як інтенціональне експериментальне авторське вживання елементів композиційно-стилістичної структури текстів англomовної постмодерністської мінімізованої прози на змістовому, формальному та формально-змістовому рівнях. *Новими* є виявлені типи наративної невизначеності (амбівалентна, дифузна, лабіринтна), зумовлені посередництвом ненадійного наратора та відповідними наративними техніками; *підтверджено*, що англomовний постмодерністський мінімізований художній текст є когнітивною емергентною структурою, джерелом семантичного збагачення, розширення конотаційного діапазону мовних одиниць; *уперше досліджено* когнітивно-синергетичні механізми творення англomовного постмодерністського мінімізованого художнього тексту як динамічного відкритого утворення, окресленого в моделі лінгвосинергетичної взаємодії автора, тексту і читача.

Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні теоретичних засад дослідження невизначеності та мовних засобів її реалізації в англomовних постмодерністських мінімізованих текстах, що є внеском у розвиток теоретичних положень лінгвопоетики загалом та постмодерністської зокрема, літературознавства, лінгвістики тексту, наратології, когнітивної лінгвістики та лінгвосинергетики. Вагомим для лінгвістики тексту є здійснений комплексний аналіз мовних проявів невизначеності не тільки як граматичної категорії на рівні окремого речення, але й на рівні тексту. Для літературознавства, зокрема жанрології, суттєвим є обґрунтування поняття «англomовна постмодерністська мінімізована проза», простеження етапів її періодизації в межах експериментальної літератури. Теоретично значущим і перспективним для

сучасної наратології вважаємо виявлення типів та технік наративної невизначеності, що уможливорює подальше вивчення англомовних постмодерністських мінімізованих текстів і мовних засобів творення невизначеності в когнітивно-синергетичному ракурсі – як компонент емергентної когнітивної структури.

Практична цінність роботи полягає в тому, що одержані результати можуть бути застосовані у викладанні стилістики («Стилістичний синтаксис», «Семасіологічні стилістичні засоби», «Стилістика тексту») та лексикології англійської мови («Лексична семантика»), літературознавчих дисциплін з англомовної літератури («Сучасна англомовна мінімізована проза»), під час викладання спецкурсів з інтерпретації експериментальних художніх текстів та розробки авторських спецкурсів з проблематики постмодерністського оповідного дискурсу («Типи нараторів»), літературознавчих спецкурсів з жанрових основ експериментальної англомовної літератури, когнітивно-синергетичного аналізу англомовної постмодерністської мінімізованої прози.

Апробація результатів дослідження. Теоретичні положення та практичні результати дисертації обговорювалися на:

– **міжнародних конференціях:** 1. Міжнародна науково-практична конференція «Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук», Класичний приватний університет, Болашак, Запоріжжя, 2020. 2. Заваринська М. С. Міжнародна науково-практична конференція «Філологічні й педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці ХХІ сторіччя», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2021. 3. Заваринська М. С. Тези: Міжнародна наукова конференція. «Композиційно-стилістичні модифікації як засоби творення наративної невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі». Полонійна академія в Ченстохові. Інноваційні аспекти розвитку філологічних наук. 5–6 квітня 2023 року. м. Ченстохова, Республіка Польща. 4. Zavarynska M.S. Тези: «Identifying uncertainty in experimental literature ergodic texts». Міжнародна мультидисциплінарна наукова конференція на тему: Світ наукових

досліджень. Випуск 18. Громадська організація «Наукова спільнота» та Wyższej Szkoły Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku (м.Переворськ, ПОЛЬЩА). 20-21 квітня 2023 р. 5. Заваринська М. С. Міжнародна наукова конференція молодих дослідників «Сучасна лінгвістика в аспекті перекладознавства та міжкультурної комунікації». Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. Тези: «Невизначеність як чинник творення емергентної когнітивної структури в англійській постмодерністській мінімізованій прозі». 09 червня 2023 р. 6. Заваринська М. С. Тези: «Невизначеність в англійській постмодерністській мінімізованій прозі крізь призму лінгвосинергетичного підходу». Міжнародна науково-практична конференція «Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук», м. Запоріжжя, 21–22 липня 2023 р. 7. Zavyrnska M. S. Theses: «Perception and interpretation of uncertainty in English postmodern short-short stories: methodological aspect». Світова література в літературознавчому дискурсі XXI ст. : збірник матеріалів XIII Міжнародної наукової конференції (Львів, 26-27 жовтня 2023 року) / упоряд.: Л. В. Мацевко-Бекерська, І. А. Сенчук. – Одеса : Олді +, 2023. – 228 с. – С. 183-186.

– **всеукраїнських наукових конференціях:** 1. Заваринська М. С. III Всеукраїнська науково-практична конференція «Паралелі та контрасти», Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2019. 2. Заваринська М. С. Доповідь на тему: «Невизначеність як ключова риса постмодерністських експериментальних мінімізованих текстів». Всеукраїнська наукова конференція «Великий код: Біблія – світова література – переклад. Перекладознавчі читання на пошану Роксолани Петрівни Зорівчак», Львівський національний університет імені Івана Франка, Наукове товариство імені Шевченка, Львів, 2020. 4. Заваринська М. С. Тези доповіді: «Невизначеність в англійській постмодерністській мінімізованій прозі крізь призму художньої комунікації». VIII Всеукраїнська мультидисциплінарна конференція «Чорноморські наукові студії», Міжнародний гуманітарний університет, Південний регіональний центр національної академії правових наук України, 24 червня 2022 р., м. Одеса. 5. Заваринська М. С. Тези:

«Невизначеність в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі крізь призму лінгвосинергетичного підходу». Міжнародна науково-практична конференція «Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук», м. Запоріжжя, 21–22 липня 2023 р.

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладено у 6 наукових публікаціях, з них 5 одноосібних наукових статей – у періодичних фахових виданнях, які входять до відповідного переліку Міністерства освіти і науки України, 1 стаття (у співавторстві) в іноземному періодичному виданні, що входить до наукометричної бази даних Web of Science та 11 тез доповідей на наукових конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, списку ілюстративного матеріалу та додатків. Бібліографія містить 288 джерел з посиланнями на них у тексті дисертації. Обсяг основного тексту дисертації становить – 140 с. Загальний обсяг дисертації – 198 ст. У додатках до дисертації містяться рисунки і таблиці, подано список опублікованих праць за темою дисертації.

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність, окреслено мету й завдання роботи, встановлено об'єкт і предмет розвідки, описано ілюстративний матеріал та методи його дослідження, обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, сформульовано основні положення, що виносяться на захист.

У першому розділі **«Теоретичні засади вивчення явища невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі»** з'ясовано онтологічну природу явища невизначеності як складного міждисциплінарного феномену, окреслено дискурсивно-нарративний та когнітивно-синергетичний підходи до її трактування в сучасних мовознавчих та літературознавчих студіях, простежено її домінантність у текстах англomовної постмодерністської мінімізованої прози; обґрунтовано значущість нарративно-ризоматичного принципу текстотворення англomовних постмодерністських мінімізованих

текстів; виявлено та описано когнітивно-синергетичні механізми творення невизначеності в англомовних постмодерністських мінімізованих текстах.

У другому розділі **«Методологічні засади вивчення невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі»** схарактеризовано жанрові домінанти англомовної постмодерністської мінімізованої прози як піджанру експериментальної літератури, простежено та описано основні етапи її становлення; запропоновано та апробовано комплексну методику вивчення мовних проявів невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі з позицій дискурсивно-наративного та когнітивно-синергетичного підходів. Виявлено відповідні тип та техніки наративної невизначеності, проаналізовано лексико-семантичні та композиційно-стилістичні засоби прояву невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі, названо емергентні риси невизначеності, що постає ключовим чинником творення відкритого когнітивно-синергетичного текстового простору.

У третьому розділі **«Мовна специфіка творення невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі»** виявлено та описано лексико-семантичні та композиційно-стилістичні засоби творення невизначеності в художніх текстах англомовної постмодерністської прози. Виокремлено постать ненадійного наратора, визначено його роль у створенні ненадійної оповіді, опертої на наративну невизначеність. Схарактеризовано типи наративної невизначеності – амбівалентну, дифузну та лабіринтну наративна невизначеність та відповідні наративні техніки.

У четвертому розділі **«Невизначеність в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі: когнітивно-синергетичний аспекти»** увагу зосереджено на механізмах творення когнітивної емергентної структури, що в текстах англомовної постмодерністської мінімізованої прози функціонує за рахунок різноманітних концептуальних тропів. Обґрунтовано, що невизначеність уможливорює «подвійний механізм» інтерпретацій, у результаті дії якого англомовний постмодерністський мінімізований художній текст стає відкритим, нелінійним, емергентним, саморегульованим утворенням.

У **Висновках** представлено підсумки та результати дисертаційного дослідження, визначено перспективи досліджень у цьому напрямі.

Положення, які винесено на захист:

1. Невизначеність постає ключовою ознакою англомовного постмодерністського мінімізованого художнього тексту, що актуалізується за допомогою особливих мовних засобів, до яких відносимо: нетипові лексичні комбінації, авторські новотвори, що створюються через різні типи нівелювання валентності, композиційні стилістичні засоби, які у своїй сукупності утворюють специфічну композиційно-стилістичну структуру досліджуваних текстів, відмінну від оповідних традицій неекспериментальних жанрів літератури. Ідентифікуємо невизначеність як художній експеримент, що лежить в основі інтенції автора англомовної постмодерністської мінімізованої прози як піджанру експериментальної літератури.

2. Під поняттям «англомовна постмодерністська мінімізована проза» розуміємо піджанр англомовної постмодерністської літератури, що почав розвиватися у другій половині ХХ ст.. Його характерною ознакою є експериментальність, яка проявляється у поєднанні навмисно зредукованої автором літературної форми та літературного змісту, наповненого особливими мовними засобами, що призводять до творення невизначеності. Невизначеність, яка першочергово провокує у читача сумнів, призводить до плюральності текстових значень і характеризує його як відкритий лінгвосинергетичний текстовий простір.

3. З позицій комунікативно-прагматичного підходу невизначеність є складовою постмодерністського художнього дискурсу, що виникає у площині творчої взаємодії «автор-читач», утворюється за допомогою «деканонізованого» текстотворення з позиції автора та «дешифрування» тексту, персоналізованого трактування його структури з позиції читача. «Подвійний механізм» можливих інтерпретацій англомовного постмодерністського мінімізованого художнього тексту робить його відкритим, нелінійним,

емергентним, саморегульованим утворенням.

4. Дискурсивний потенціал англомовного постмодерністського мінімізованого художнього тексту полягає у нетрадиційному полістилістичному оформленні його композиційно-стилістичної структури, де найвищим проявом творчої експериментації адресанта є утворення кенотипу (новообразу) на асоціативно-образному рівні текстової структури.

5. У наративній площині невизначеність оприявнюється через ненадійного наратора, ненадійну оповідь, оперту на наративну невизначеність (амбівалентну, дифузну та лабіринтну) та відповідні наративні техніки. Статус ненадійності наратора не регламентується його відсутністю чи присутністю в дієгезисі оповіді. Наратор англомовного постмодерністського мінімізованого художнього тексту є потенційно ненадійною оповідною інстанцією, що спровоковано інтенцією автора до творення невизначеності.

6. Когнітивно-синергетичний вияв невизначеності в англомовному постмодерністському мінімізованому художньому тексті полягає у творенні когнітивної емергентної структури, яка складається з трансформованих значень мовних одиниць, сформованих шляхом концептуальної інтеграції, спровокованої авторською експериментацією. Незмінне «еволюціювання» значень мовних одиниць зумовлене постійним оновленням інтерпретацій місць невизначеності – текстових точок біфуркації. Оновлення трактувань місць невизначеності спровоковане набутими емпіричними знаннями адресата тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЯВИЩА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В АНГЛОМОВНІЙ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ МІНІМІЗОВАНІЙ ПРОЗИ

1.1. Онтологічна сутність поняття невизначеності

На сучасному етапі досліджень невизначеність є міждисциплінарним поняттям, що пояснює розмаїття принципів її застосування та пояснення, онтологічний зокрема. Інтерпретативна парадигма, як світоглядна призма постмодернізму, допускає гетерогенність онтології, можливості дескрипції понять з різних позицій.

Наша робота перебуває у річищі мовознавства і літературознавства водночас, тому в процесі з'ясування онтологічної природи невизначеності з філологічного ракурсу базисним для нашого дослідження вбачаємо концепцію дискурсивної онтології.

Дискурсивний поворот («discursive turn»), що відбувся на зламі ХХ-ХХІ ст., відкрив новий погляд на мову як методологічну базу та орієнтир загальнонаукового аналізу [175], [176], [177]. Спрямованість наукових принципів пізнання до використання мови як віддзеркалення світу, формування нашої ідентичності та її дискурсивної природи дає поштовх до появи дискурсивної онтології.

Водночас постмодерністські ідеї скептичного налаштування щодо сприйняття будь-якої інформації, пошуків нових сенсів втілюються й у плюральності зображуваної текстової дійсності АПМХТ. Тобто, прочитання художнього тексту заздалегідь відбувається з позиції сумніву читача та інтенційно «закодованої» інформації за допомогою МЗТ з позиції автора. Простежується ненадійність наратора, хід оповіді якого спонукає читача йому не довіряти, сумніватися в істинності зображеного текстового світу.

Питання істини лежить у площині особистісних комунікацій, необтяжених

саме виявленням єдиної відповіді. Цінною вважається сама комунікація, плюральність думок, безкінечність інтерпретації, а ідея універсальної істини, яка заперечує всі інші альтернативи, відходить на другий план [41], [153]. Відтак, вичерпність пояснення значень не є кінцевою метою АПМХТ, проте, має значення саме процес формування конотаційної множинності.

Онтологічний аспект науки стосується питань про те, які існують речі та як вони взаємодіють між собою. Згідно з енциклопедичним визначенням, онтологія (грец. «on, ontos» – суть, «logos» – слово, вчення) – це вчення про буття, базовий компонент класичного світосприйняття [241]; є окремою галуззю філософського знання, сутність якого полягає в аналізі відношень, зв'язків та взаємодій між такими категоріями і поняттями, як «людина», «світ», «буття», «матерія», «свідомість», «простір», «час», «рух» та ін. [242].

У контексті нашого дослідження АПМП ми зосереджуємо увагу не тільки на ідентифікації МЗТН, а й на аналізі їх продуктивної взаємодії, а також взаємодії читача з об'єктивованим продуктом свідомості автора, власне АПМХТ. Специфіка МЗТН виражена в неповторному естетичному «ефекті ошуканого очікування» («effect of defeated expectancy») [189]. для кожного адресата художнього тексту. Як частина постмодерністського літературного дискурсу, АПМХТ володіє властивістю діалогічності, яка у авторській зоні передбачає підбір МЗТН, а в читацькій зоні – пошук відповіді, смислу створеної КЕС, що залежить від кожного нового читача або того ж самого, який трактує АПМХТ повторно, та вимагає активного включення когнітивних здібностей.

Відтак, АПМХТ може бути ситуативно обумовленим, когнітивно «навантаженим», що в певному сенсі ототожнює його з дискурсом. Згідно з енциклопедичним визначенням, дискурс – явище когнітивне, пов'язане з передачею та створенням нових знань [243]. Науковці трактують поняття «дискурс» у двох ракурсах: дискурс як процес мовлення спровокований комунікативною ситуацією; дискурс як ситуативно актуальний текст [231], що є зв'язним відрізком тексту більшого за речення чи незалежним фрагментом речення [216, с. 122].

Сучасний науковий погляд на дискурс розкриває його крізь призму діалогічності як облігаторного атрибуту його функціонування. Дискурс охоплює набір вербальних засобів, мета яких полягає у впливі на сприйняття інформації. Дискурс розуміють як «занурений у життя» текст, формотворчими і невід’ємними факторами якого виступають психологічні, соціо-культурні чинники [244, с. 87]. За Ф. Бацевичем, дискурс – це сукупність мовленнєво-мисленнєвих дій комунікантів, пов’язаних з пізнанням, осмисленням і презентацією світу мовцем і осмисленням мовної картини світу адресанта слухачем (адресатом) [14, с.138].

Термін «дискурс» набув популярності в лінгвістичних студіях у другій половині ХХ ст. Відомі лінгвісти того часу Е. Бенвеніст та З. Гарріс заклали основи для подальшого різнопланового розуміння семантики поняття «дискурс». Французький лінгвіст Е. Бенвеніст трактує дискурс як мовленнєвий твір, що виникає кожного разу під час мовлення, «дискурс є мовленням мовця» [135], [177].

Американський лінгвіст З. Гарріс у 50-х рр. ХХ ст. вводить термін «дискурс-аналіз», суть якого полягає у дослідженні «руху» інформації в дискурсі [177]. Застосування дистрибутивного аналізу пропонується до текстового фрагменту, а не окремого речення. Тобто, у якомусь сенсі дискурс ототожнюється з більш статичним явищем «текст». Крізь призму АПМХТ та МЗТН, «рух» інформації розглядаємо у сенсі смислових варіювань лексичних одиниць, що спостерігається під час формування автором НЛК.

Беззаперечним є той факт, що в сучасному глобалізованому, технічно розвиненому світі, дискурс як динамічна сутність, часто доповнена елементами віртуальної реальності, транслює наративи, що майстерно впливають на свідомість/підсвідомість людини. Постмодерністське розуміння дискурсу маніфестує мову як універсальну матрицю, яка вміщує знання про світ та формує дійсність. Дійсність, яка формується особливим стилем спонтанного, нелінійного мислення, життя, світобачення, письма утверджується в постмодерністській чуттєвості [7]. Постмодерністська чуттєвість експлікує

бачення світу як хаосу, позбавленого причинно-наслідкових зв'язків та ієрархічної підпорядкованості, у який занурюється буття, зокрема буття культури [29, с. 62].

Поняття «невизначеність» є складовою постмодерністського літературного дискурсу, та виникає у площині комунікації «автор-читач». Такий діалог утворюється через ідею «деканонізованого» текстотворення з позиції автора та «дешифрування» художнього тексту, персоналізованого трактування його структури з позиції читача.

Відтак, процес створення автором АПМХТ та його індивідуалізація читачем шляхом заповнення «місць невизначеності» [187] залежать від емпіричних знань обох сторін та соціально-культурного контексту. Невизначеність постає проявом естетики і гармонії хаосу, частиною буття постмодерністського світу, у якому кожен «пазл» може бути змінений, гібридизований та здатний надавати нового звучання середовищу, не руйнуючи його.

Дискурсивна онтологія виникла у філософському середовищі Франції та Німеччини наприкінці ХХ століття і пов'язана з іменами таких відомих постструктуралістів, як М. Фуко, Ж. Дерріда та Ж. Ліотара. Вони вважали, що реальність, яку ми сприймаємо, не є об'єктивною, а створюється через мовлення та дискурс. Дискурс, сформований під впливом різних соціальних та культурних контекстів, впливає на світогляд людини.

До того ж, межа визначення суб'єкта (дослідника) та об'єкта (досліджуваного) стає усе більш розмитою, з огляду на їх взаємодію під впливом соціальних чинників. «Суб'єкти та об'єкти, люди та світ конституують один одного» [230].

Дискурсивна онтологія є філософською позицією, яка вважає, що світ не може бути пізнаний просто як великий механізм, а лише через культурно-історичний контекст, в якому він існує [176]. Для дискурсивної онтології важливим є розуміння того, як слова, поняття та ідеї використовуються у різних контекстах, і як це впливає на розуміння світу.

Дискурсивна онтологія у трактуванні Л. Віготського розглядає дискурс як сукупність окремих мовленнєвих актів через встановлення ймовірних залежностей, що зумовлюється культурно-історичними, етапами розвитку особистості [34], [60]. В художньому тексті, мова – зафіксований мовленнєвий акт, який володіє певними принципами організації та має естетичну функцію.

Дискурсивна онтологія прийшла на зміну механістичній «онтології Ньютона» [176]. Їхня полярність полягає у способах дескрипції світу. За механістичною онтологією, світ можна представити у вигляді математичної моделі, де кожна частинка та її взаємодія з іншими частинками можуть бути описані математичними формулами, що надає можливість точного передбачення результатів досліджень та експериментів.

Критики механістичної онтології стверджують, що вона ігнорує багато аспектів світу, які не можуть бути пояснені через зв'язки між частинами, такі як соціальні взаємодії та людські відносини. Механістична онтологія часто розглядає світ як статичний, ігноруючи змінність та динамічність процесів.

Людина аналізується в мові, а мова в людині при їх нерозривному взаємовпливі. АПМП є частиною постмодерністського літературного дискурсу та вирізняється таким типом літературно-художньої комунікації, у якій роль адресата полягає в її ініціюванні, а роль адресанта – у особистісному трактуванні.

Діалогічність, у якій виникає сумнів трактування, розуміння змісту, що має на меті не лише спантеличити адресата, виходить з ідеї постмодерністської чуттєвості, подвійного постмодерністського кодування. Авторська інтенція розглядається як «подвійно закодована» [154, с. 226], з огляду на апелювання водночас до читацької більшості та більш вибагливої аудиторії, з елементами пародійності. Така різноспрямованість постмодерністського тексту, оформлена стилістично, формує «пізнавальний сумнів», співголосне поняття з невизначеністю [154].

Авторську інтенцію застосування МЗТН в АПМП розглядаємо як таку, що є зорієнтованою на породження читацького сумніву та не обумовлюється

виключно контекстом і впливом особистого життя автора. Спираємося на думку Ж. Дерріда: «поза текстом нічого не існує». Відкривається можливість вільної інтерпретації сенсу, що стає природним для адресата АПМХТ. Скептично налаштована читацька свідомість намагатиметься розкодувати приховані сенси навіть у буквальных речах.

1.1.1. Невизначеність з позицій міждисциплінарного підходу

У ХХ ст. активне використання поняття «невизначеність» почалося у області фізики [180] та економіки [191]. Однак, філософські підвалини ідеї невизначеності зародилися ще в античні часи, коли вичерпність наукового знання почала піддаватися сумніву.

З позиції давньогрецької філософії сутність невизначеності відображали такі поняття, як апорія, або логічна дилема та акаталепсія – уникнення формування стверджень, що спричинене сумнівом. У Західній філософії поняття «невизначеність» вперше застосував давньогрецький філософ Піррон, що вплинуло на традиції Елліністичної філософії, а саме створення перших шкіл філософського скептицизму – Пірронізму та академічного скептицизму [185].

Давньогрецькі філософи Платон та Арістотель трактували невизначеність як мінливість, недосконалість, хаотичність, непердбачуваність матеріального світу. Німецький філософ Г. Гегель висував ідею про визначеність та невизначеність. Невизначеність полягає у розмитості чітких меж, відсутності відмінностей, тоді, як визначеність функціонує на основі невизначеності та є її гранню [220].

Невизначеність є стрижневим поняттям філософії індетермінізму – свободи волі, теоретиками якої є філософи Р. Карнап, Г. Рейхенбах, Ф. Франк, Г. Ріккерт, М. Шлік, О. Нейрат. Принципи індетермінізму почали формуватися ще в епоху античності. Так, до прикладу давньогрецький філософ Епікур у своїх напрацюваннях розглядав індетермінізм як учення про безпристрасну свободу.

Питання невизначеності, як наскрізної ідеї постмодерністського

світогляду, присутня у наукових працях багатьох видатних теоретиків-філософів постструктуралізму, серед яких У. Еко (Відкритий твір, 1962 р.) [140], Р. Барт (Смерть автора, 1967 р.) [133], І. Гассан (Pluralism in Postmodern Perspective, 1986 р.) [179], Ж. Делез та Ф. Гваттарі (Капіталізм і шизофренія. Анти-Едіп., 1972 р., Тисяча плато., 1980 р.) [150], [151], Ж. Ф. Ліотар (Постмодерністська ситуація. Доповідь про знання., 1979 р.), [199], Єльська школа деконструктивістів, серед яких Ж. Дерріда (концепція деконструкції, Of Grammatology, 1967 р.) [152], [153].

У сучасному науковому світі невизначеність слугує універсальним методом пізнання, значущим для сучасної наукової картини світу. Інтегрованість сучасних наукових студій гуманітарних, соціальних та природничих дисциплін надає можливість комплексного аналізу будь-якого явища, невизначеності зокрема, за допомогою розширеного понятійно-категоріального апарату.

Епістемологічна природа невизначеності надає можливість її застосування для прогнозування подій, тлумачення отриманих фізичних вимірів та, загалом, пояснення невідомого. Невизначеність виникає в середовищах, які є частково видимими або мають стохастичну природу, а також через недостатність інформації [209].

Поняття «невизначеність» функціонує у площині як гуманітарних, так і природничих наук. Прочитання, які диктує та чи інша сфера вжитку терміна «невизначеність», об'єднані ключовою рисою – сумнів щодо ідентифікації описаного об'єкта, спричинений труднощами трактування та набуття нових інтерпретацій водночас. Тож, розглянемо детальніше в яких специфічних ракурсах певних дисциплін невизначеність застосовується.

У науковому моделюванні невизначеність актуалізується у таких умовах, коли передбачення подій розуміють як широкий діапазон очікуваних значень.

В математичному програмуванні, або оптимізації послуговуючись невизначеністю, дослідник має змогу оцінити ситуацію з позиції нестачі контролю над остаточним результатом процедури оптимізації.

Метрологія оперує такими термінами як невизначеність вимірювання (розсіяння результатів вимірювання) та її параметри – стандартна невизначеність (сумарна стандартна невизначеність) або розширена невизначеність, що є співзвучним із математичною теорією ймовірностей.

Принцип невизначеності В. Гейзенберга є одним із фундаментальних положень квантової механіки. Німецький фізик вперше застосував його при вимірюванні імпульсів мікрочастинок. Що точніше вимірюється одна величина, то менш точно вдається виміряти іншу.

В медичній сфері звіти про перебіг захворювання пацієнта групуються відповідно до класифікації, в основі якої лежить принцип невизначеності. Симптоматика захворювання градується як така, що «точно», «ймовірно», «частково» або «зовсім не» викликає нездужання [233]. У такий спосіб вдається ефективно моніторити стан пацієнта при певному захворюванні, якісно виявляти захворювання згідно із наявними симптомами та їх інтенсивності, а також надавати адекватну допомогу.

З точки зору економіки, невизначеність розглядав американський економіст Ф. Найт у книзі «Ризик, невизначеність і прибуток» (1921 р.). У викладі Ф. Найта невизначеність виражається в ситуаціях, в яких розподіл ймовірностей та кінцеві результати є невідомими. Ризик пов'язаний з невідомістю кінцевих результатів при заздалегідь відомому розподілі ймовірностей [194]. Невизначеність означає відсутність достатнього об'єму інформації, яка дала б змогу мінімізувати ймовірність. Економічна ситуація, яку неможливо оцінити отримала назву «невизначеність Найта».

У царині психології функціонують поняття «ситуація невизначеності» та «толерантність до невизначеності». Ситуація невизначеності трактується як стан, який характеризується недостатнім обсягом інформації про стан речей довкола на поточний момент, під час необхідності прийняття рішення. Невизначеність стимулу до прийняття рішення сприяє виникненню невизначеної ситуації, тому його ідентифікація є важливою [120, с. 144]. Під толерантністю до невизначеності розуміють досягнення індивідуальної зрілості

людини [82], психологічна стійкість у невизначених станах.

З погляду комп'ютерних наук, невизначеність виникає завдяки частковій видимості певних даних, нондетермінізму (можливості обробки вхідних даних кількома способами) [209]. Відтак, як і в психології, невизначеність, по суті, інтерпретується як недостатній обсяг інформації, проте не як її неправдивість.

Категорія невизначеності використовується в комп'ютерній лінгвістиці під час процесу мовного опрацювання. Так, наприклад машинний переклад враховує «сигнали невизначеності», оскільки для тексту мовою оригіналу і тексту мовою перекладу, як правило, застосовуються різні мовні засоби транслювання невизначеності – допоміжні дієслова, модальні дієслова, морфеми та ін. [233].

Ідентифікація невизначеності в текстах є задачею таких застосунків з обробки природної мови у різних сферах, як BioScore [233], Genia [193], the CoNLL-2010 Shared Task [244]. Технологія накопичення мовного корпусу впроваджується задля вдосконалення здатності штучного інтелекту не лише буквально розуміти співрозмовника, але й зчитувати емоції, тон, підтекст, які можуть транслювати сумнів, невизначеність, подібно до людини.

Лінгвістичні студії часто ототожнюють поняття невизначеності з модальністю. Модальність має здатність семантично забарвлювати логічну істину через особисте ставлення мовця до висловлюваного. Саме епістемологічна модальність (від гр. «episteme» – знання) – виражає ступінь прийняття певного знання суб'єктом. Такий тип модальності не лише розкриває рівень впевненості/невпевненості оповідача у висловленому ним повідомленні [205], але й занурює повідомлення в контекст умов, за яких воно було висловлене [195]. Відтак, достовірність повідомлення не може бути цілком визначеною, оскільки залежить від суб'єктної оцінки. Невизначеність, яка утворилася за допомогою модальних дієслів, отримала назву «семантична невизначеність».

У ХХ ст. на перехресті таких дисциплін, як математика, лінгвістика та психологія, у контексті інтуїтивного підходу, з'явилася нечітка логіка (розділ

математики) з її ключовим поняттям лінгвістичної змінної («linguistic variable»). Лінгвістичною називається змінна, яка набуває значення з множини слів або словосполучень деякої природної, або штучної мови. Значеннями лінгвістичної змінної виступають нечіткі множини у вигляді слова чи речення, які виступають елементарною характеристикою явища [68]. Відтак, лінгвістична змінна постає продуктивним способом дескрипції невизначеного статусу певних явищ, які рутинно трапляються у нашому житті. Людина частіше оперує власними суб'єктивно окресленими, вербально вираженими поняттями, замість числової інформації, як до прикладу у фразі «дуже висока температура». Логічний висновок будується на основі максимально близьких показників.

В літературознавстві невизначеність трактують як ключову ознаку постмодерністського художнього тексту в рамках постмодерністської поетики. Спостерігаємо прагнення побудувати текст таким чином, щоб його значення «вислизало та втікало» від читача [9].

На рівні дискурсу в цілому, адресат текстового повідомлення може інтенційно задіювати синтаксичні засоби, до прикладу, граматичні конструкції пасивного стану. Таким чином, у текстовому повідомленні суб'єктно-об'єктні зв'язки стають невизначеними [233].

Відтак, висновуємо, що поняття невизначеності посідає чільне місце у площині природничих та гуманітарних наук (Рис. 1. Явище невизначеності в контексті гуманітарно-природничої наукової парадигми.). Невизначеність у різних своїх проявах постає облігаторним атрибутом навколишнього світу, а її аналіз сприяє його розумінню та якісному функціонуванню. У літературі постмодернізму, яка за своєю суттю двоїста, відкидає саму можливість однозначного сприймання, невизначеність – ключова ознака.

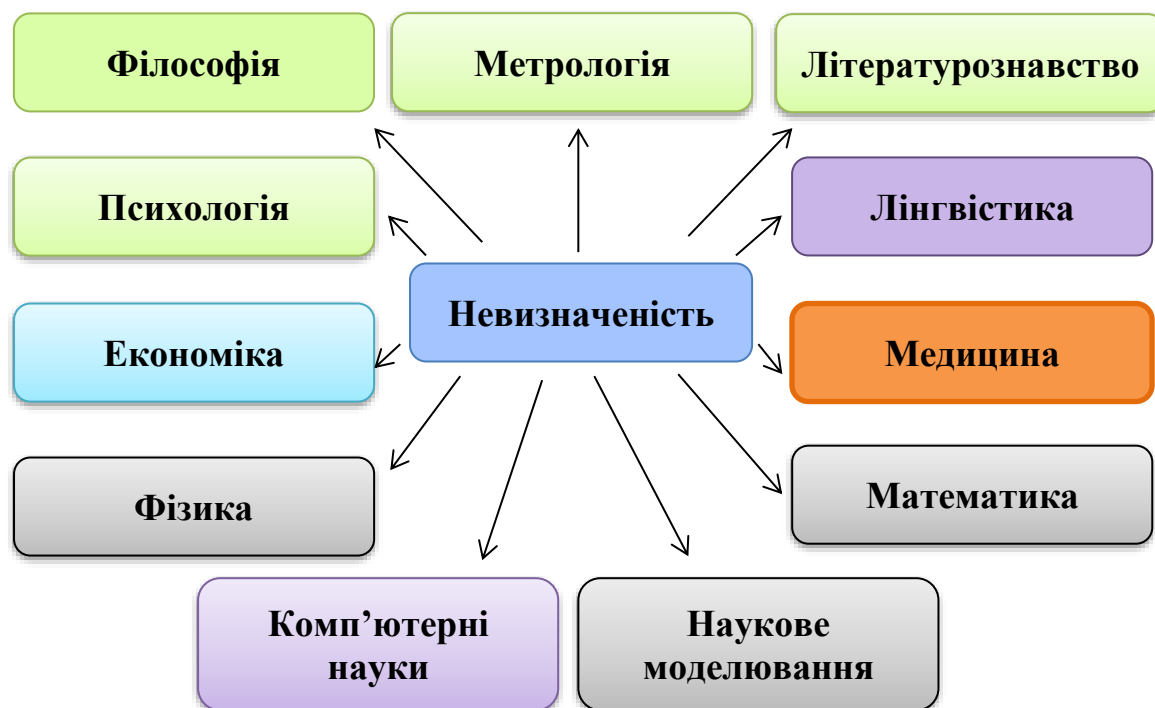

Рис. 1. Явище невизначеності в контексті гуманітарно-природничої наукової парадигми

1.1.2. Невизначеність у площині комбінаторної семантики: дефініція суміжних понять

Сполучальний потенціал мовних одиниць перебуває у фокусі лінгвістичних студій з другої половини ХХ ст. і дотепер. Науковий погляд на зв'язки між мовними одиницями із семантико-граматичного та синтаксичного ракурсів став поштовхом до зародження комбінаторної лінгвістики.

Завданнями комбінаторної лінгвістики є визначення принципів сполучуваності однорівневих мовних одиниць, а також аналіз комбінацій слів з врахуванням їх комунікативних завдань [96]. Комбінаторна семантика займається вивченням смислових відношень між словами та фразами у реченні, які слова та фрази можуть комбінуватися, щоб створювати конкретні смислові вирази та ідеї. Комбінаторна семантика досліджує семантичні правила та механізми, що керують процесом семантичного поєднання слів.

Таким чином, підсумуємо, що комбінаторна лінгвістика зосереджується на синтаксичних зв'язках і структурах мови, тоді як комбінаторна семантика розглядає смислові зв'язки і значення, які виникають під час поєднання слів та фраз.

Звернемо увагу на те, що виявлення закономірностей лексико-семантичної сполучуваності перебуває у тісному зв'язку з факторами її порушення [65], [28], [181].

У контексті специфіки АПМП, та постмодерністського текстотворення загалом, формування невизначеності перебуває у площині порушення принципів сполучуваності. Відтак, для нашого дослідження науковий інтерес становлять способи творення невизначеності, побудованої на порушенні семантичної узгодженості між лексемами. Як показав попередній аналіз фрагментів АПМХТ, МЗТН володіють ознакою несумісності у своїх комбінаціях.

В термінологічний апарат нашого дослідження ми вводимо поняття НЛК для дефініції авторських лексичних комбінацій, метою яких є створення ефекту невизначеності трактування, що здатний породжувати нову конотацію, сприяти творенню кенотипів.

Комбінаторна (сполучальна) здатність НЛК визначається специфічною, подекуди прихованою, здатністю лексем набувати неочікуваних значень та їх відтінків. Таке конотативне розширення є складовою лінгвального вираження невизначеності. Чинник сполучуваності НЛК обумовлений авторською інтенцією до прагнення побудувати «авторсько-читацьку» комунікацію таким чином, щоб трактування прихованого значення АПМХТ у цілому чи його вимагало від читача певних когнітивних зусиль, як от тлумачення концептуального бленду.

Таким чином, кожен АПМХТ містить у собі комунікативне завдання від адресата до адресанта, у якому НЛК слугують специфічними маркерами, які привертаючи увагу, залучають когнітивні здібності адресанта до постійного пошуку прихованого смислу як окремих словосполучень, так і цілого АПМХТ.

Дослідження НЛК передбачає ґрунтовний аналіз їх синтагматичних зв'язків крізь призму валентності, ознаки слова яка визначає його потенційну сполучуваність.

Спочатку під валентністю розуміли характеристики хімічного елемента, які дозволяють йому об'єднуватися з певними іншими хімічними елементами [35]. Першим науковцем, хто застосував валентність у лінгвістичному сенсі, а саме для дескрипції комбінаторних можливостей дієслів, був Л. Тен'єр. Згодом, С. Кацнельсон пояснив валентність як характеристику слова, яка передбачає його реалізацію у реченні та комбінуванні з іншими словами [66, с. 132].

Подальші лінгвістичні наукові розвідки концентрувалися на виявленні рівнів валентності (М. Степанова, Г. Гельбіг), слів, які не володіють валентністю, «носія валентності» та його партнерів, виділенні облігаторної та факультативної валентностей, зв'язків між валентністю, компонентним, трансформаційним та квантитативним аналізами (Ю. Апресян).

За С. Кацнельсоном, валентність передбачає здатність слів до реалізації у реченні, створенні зв'язків з іншими словами, їхньої сумісності [65, с. 20]. У цьому випадку, валентність та сполучуваність позначають одне й те саме явище. У нашому дослідженні ми використовуємо синонімічно «валентність» та «сполучуваність». Лексико-граматичний підхід демонструє релевантність дослідження валентності стосовно усіх незалежних частин мови: іменників, прикметників, прислівників, займенників та числівників [143, с. 223-230], [157, с. 231].

Комбінаторна (сполучальна) здатність мовних одиниць розглядається у наукових працях багатьох видатних вітчизняних та зарубіжних лінгвістів у різних аспектах. М. Кочерган (реалізація валентності через синтаксичні відношення), І. Вихованець, Т. Масицька та К. Городенська (валентність як міжрівнева категорія) [28, с. 218], Й. Андерш (валентна структура предикатів), А. Загнітко («закономірності співвідношення граматичних значень у матеріальній формі слова») [56, с. 7], Л. Єльмслев (валентність як лінгвістична теорія глосематики, яка розглядає мову як семіотичну структуру на перетині

семіотики, логіки та математики), М. Степанова, Г. Гельбіг (рівні валентності, комбінаторні потенції лексем, дієслівна валентність), С. Кацнельсон (формальна та змістова валентність) [67], Л. Тен'єр (синтаксичні потенції дієслова, синтаксична валентність), О. Есперсен (речення як семантична одиниця), Е. Бенвеніст (дослідження синтагматичної інтеграції), Ф. Мікуш (теорія про взаємозалежність мовних одиниць), Ш. Баллі (дослідження бінарних опозицій).

Попередньо, у нашому дослідженні, з метою з'ясування специфіки творення МЗТН у площині комбінаторної семантики, релевантним вважаємо додатково переглянути та зробити спробу розмежування таких суміжних з невизначеністю семантичних явищ, як полісемія, багатозначність, неоднозначність, амбівалентність. Усі згадані вище терміни або вживаються синонімічно, або кожному з них дослідники надають дуже близькі за змістом визначення.

Здатність слова мати декілька значень, тобто бути багатозначним, вважається однією з семантичних універсалій. На позначення цього поняття вживають два різних терміни: багатозначність та полісемія [78; 80]. Складність у застосуванні цих двох термінів полягає в тому, що одні вчені вважають їх синонімічними, а інші ж вбачають різницю у їх функціонуванні [2], [92], [114], [211].

Термін «багатозначність» передбачає наявність в одному слові у межах його семантичної структури багатьох значень, які групуються довкола одного спільного семантичного ядра [78, с. 101]. Щодо терміна «полісемія» (від грец. «poly» – багато; «sēma» – знак) [241], то його здебільшого розуміють як наявність в одній і тій же мовній одиниці (слові, фраземі, граматичній формі, синтаксичній конструкції) декількох, зв'язаних між собою значень, зафіксованих у лексикографічних словниках (Ю. Апресян, Ф. Литвин, О. Потєбня, С. Ульман).

При цьому розмежовують поняття «полісемії» і «багатозначності», зазначаючи, що полісемія – це тільки лексична багатозначність, тоді як термін

«багатозначність» не містить цього обмеження. Під терміном «полісемія» розуміють власне парадигматичні відношення – наявність у слові більше ніж одного значення, а багатозначність може бути і синтагматичною, тобто передбачати можливість тієї чи іншої мовної одиниці мати одночасно два і більше значення [11]. Іншими словами, полісемічним може бути слово як одиниця словника, а багатозначним – словосполучення і навіть ціле речення.

На нашу думку, термін «багатозначність» є ширшим, ніж полісемія, вказуючи на наявність у певної мовної одиниці більше ніж одного значення відповідно до контексту. Адже багатозначне слово, взяте поза контекстом, передає невизначену ситуацію, тому свою реалізацію воно отримує у конкретному тексті, а також у сполученні з визначеними групами слів. У такому випадку одні лексико-семантичні варіанти структури багатозначного слова актуалізуються, а інші – нейтралізуються.

У результаті того, що багатозначними можуть бути словосполучення і навіть ціле речення, багатозначність зближується до поняття неоднозначності. Під неоднозначністю мовного виразу або мовного твору (тексту) розуміють наявність у нього одночасно декількох різних значень [2], [75], [166], [173]. З огляду на це, полісемію (або багатозначність) і омонімію вважають основними видами неоднозначності. Тому різні лексико-семантичні варіанти з формою, яка співпадає, відносяться або до однієї (при полісемії, або багатозначності), або до різних лексем (при омонімії).

Мовна неоднозначність – це здатність слова, виразу чи конструкції мати різні смисли, тобто властивість мовних одиниць; мовленнєва неоднозначність – це реалізація даної властивості в конкретному висловлюванні. Мовленнєва неоднозначність може бути ненавмисною (і тоді вона або буде вирішена під час подальшої комунікації, або відбудеться комунікативна невдача), або навмисною, тобто використовується як прийом [58, с. 22]. Це пояснюємо тим, що неоднозначність як співіснування багатьох різних осмислень художнього тексту визначається як його інгерентна властивість – одночасна присутність двох різних тлумачень (слова, виразу або тексту в цілому) [156], [190], що й

створює новий смисл.

Під терміном «невизначеність» розуміють як лексико-семантичне варіювання у слові, яке відображає незначну модифікацію форми з загальним позначуваням у слові, що має декілька аспектів єдиного смислу [229]. Тому поняття невизначеності прийнято уживати у випадку неточно визначеного значення слова. З огляду на це, невизначеність визначають як функціонально-семантичну категорію, яка сигналізує про ситуацію спілкування, має комунікативний характер і виражає неінформування адресанта або адресата про об'єкт навколишньої дійсності [105, с. 29].

Зазначимо, що у випадку неоднозначності варіанти розуміння конкретної мовної одиниці взаємно виключають один одного, а коли реципієнт не мусить робити вибору між тлумаченнями декількох значень мовної одиниці (навмисна чи ненавмисна дія), тоді йдеться про невизначеність конкретного параметра, тобто неповноту уявлення про ситуацію.

Поняття амбівалентності пов'язане з невизначеністю такими семами, як «неоднозначний, двоїстий, невизначений, нестійкий», тому що для обох цих понять такі якості є визначальними. Крім того, категорію визначеності/невизначеності називають категорією, яка «імплікує амбівалентність і неоднозначність» [122, с. 170]. Адже основні ознаки як амбівалентності, так і невизначеності, визначають однаково, а саме: «хиткість, неможливість однозначного тлумачення того, що відбувається і принципова відмова від однозначності» [122, с. 92].

Амбівалентність – у мовознавчих студіях розуміють як поєднання протилежних значень лексичних одиниць різного лінгвістичного статусу (слів, словосполучень, речень, надфразних єдностей) у художньому тексті [6], [37], [38], [63], [121].

Таким чином, поняття «багатозначність», «полісемія», «неоднозначність», «амбівалентність» є суміжними з невизначеністю. Полісемію (багатозначність) визначають як наявність в одного і того ж слова декількох, пов'язаних між собою значень, що виникають унаслідок

видозмінення і розвитку початкового значення цього слова. Під неоднозначністю розуміємо співіснування багатьох різних осмислень художнього тексту – одночасну присутність двох різних тлумачень (слова, виразу або тексту в цілому), що може створювати новий зміст. Поняття невизначеності уживаємо у випадку неточно визначеного значення слова. Під поняттям «амбівалентність» розуміють неоднозначне поєднання протилежних значень лексичних одиниць у процесі сприйняття постмодерністського художнього тексту.

Валентність узгоджує лексичні комбінації та визначає правила їх використання. У випадку НЛК виникає подвійний механізм творення комбінацій. З одного боку, специфічна НЛК продукує нову конотацію, а з другого – руйнує традиційні принципи поєднання лексем. Результат такого процесу фіксується через різні способи порушення зв'язків між лексемами, які ми у своєму дослідженні номінуємо як ТПВ.

В основі формування поняття ТПВ лежить теорія рівнів валентності М. Степанової та Г. Гельбіга. Згідно цієї теорії валентність містить лінгвістичний рівень (синтаксична валентність, семантична валентність) та нелінгвістичний рівень (логічна валентність) [113], [181].

У контексті синтаксичної валентності, аргументи представлені формальними частинами речення та різними частинами мови.

Семантична валентність виявляється у сполучуваності семантичних конститuentів. Інакше кажучи, семантична валентність – це потенційність мовних одиниць поєднуватися при наявності однієї певної семи.

Логічна валентність передбачає нелінгвістичні зв'язки між словами, оскільки значення слова є соціально-маркованим відображенням об'єкта. Логічна валентність відображає зв'язки між нелінгвістичними поняттями. значення слова є суспільно закріпленим відображенням предмета, явища чи відношення у свідомості, яке входить у структуру слова в ролі внутрішньої його сторони, оформлене за законами граматичної структури і зумовлене семантичною системою словника конкретної мови [115].

Нелінгвістичні поняття позначають факти буття з позиції логіки, представлені логічними предикатами, у яких є «порожні місця», що потребують заповнення аргументами. Термін «предикат» у логіці та лінгвістиці використовується на позначення ствердження чи заперечення щодо об'єкта, розкриваючи певні його характеристики [129].

Під поняттям «аргумент» розуміємо певні конституенти речення, які залежать від логічного предиката та доповнюють його. Логічна валентність завдяки своїй універсальності слугує основою для синтаксичної та семантичної валентності [69], [217]. Таким чином, логічна валентність є нелінгвістичним поняттям з універсальною природою.

Відповідно, у термінологічний апарат нашого дослідження введено такі ТПВ, як СТНВ та ЛСТНВ.

Аналізуючи НЛК через призму валентності, ми розглядаємо НВ як тригер для формування нових значень лексем, що є авторським задумом. Такі НЛК дозволяють авторові виразити свої думки більш точно, враховуючи мінімізовану форму АПМП. Дослідження валентності шляхом рівневого підходу надає можливість відкрити її сутність. Вищевказані типи валентності взаємодіють та відображають особливості актуалізації певного значення.

Трактування зв'язків між словами у контексті логічної та семантичної валентності відбувається однаково. Крім того, існує дисципліна семантика логіки, що вивчає семантику формальних та природних мов шляхом їх формального опису в математичних термінах. Таким чином, НЛК досліджуємо у двох векторах – синтаксичному та логіко-семантичному.

СТНВ актуалізується через відсутність аргументу – «носія валентності», який є необхідним для повноти речення. Синтаксична валентність обумовлена логіко-семантичною валентністю та виражається у реченні через граматичну коректність. ЛСТНВ передбачає відсутність логіко-семантичної координації між лексемами, які утворюють словосполучення.

Логіко-семантична координація відбувається за допомогою наступних семантичних процесів: актуалізація семи (виділення певної семи у слові через

перерозподіл інших сем); інтенсифікація та підтримка семи (за допомогою морфем, оточення інших лексем), семне наведення (поява нових сем у слові як результат специфічного контексту АПМХТ), модифікація семи (процес домінування однієї семи над іншою), ліквідування семи (процес витіснення семи), нейтралізація семи (процес пом'якшення (розмиття) значень через функціонування у комбінації слів полярних конотацій, до прикладу в оксиморонах «dark light», «bittersweet», «clearly confused» [112].

Ключовий фактор для формування ЛСТНВ полягає у тому, що компоненти НЛК походять з різних семантичних сфер.

За М. Пилинським, норма літературної мови — це реальний, історично зумовлений і порівняно стабільний мовний факт, що відповідає системі й нормі мови і становить єдину можливість або найкращий для даного конкретного випадку варіант, відібраний суспільством на певному етапі його розвитку із співвідносних фактів загальнонародної (національної) мови в процесі спілкування [97]. Попередній аналіз АПМХТ та їх фрагментів показав, що механізм творення СТНВ чи ЛСТНВ полягає у порушенні усталених патернів лексичних комбінацій, нівелюванні лексичних норм літературної мови.

Текстові фрагменти АПМП, що містять НЛК привертають читацьку увагу спонуканням до пошуків прихованого значення. Невизначеність на рівні словосполучення виникає через «ошуканого очікування» читача, який зазвичай трактує прочитане за усталеними правилами.

НЛК, яка складається з поєднання несумісних конотацій, продукує невизначеність за допомогою порівняння та гіпалагу. До прикладу, в текстовому фрагменті АПМП «Cat's-Eye» Дж. Тсенг: «*The cat follows me into the bathroom. After I sit down, he jumps onto my lap, which is half-fleece, half-skin. Each paw, cold as a child's nose, lands at a slightly different moment*» [285]. Тут ми спостерігаємо прив'язаність чоловіка до його домашньої тварини.

В НЛК «Each paw, cold as a child's nose» вбачаємо порівняння, яке описує ставлення господаря тварини як до дитини. Лексема «paw» семантично відноситься до категорії тварин, тоді як «a child's nose» - частина тіла людини.

Компоненти цієї НЛК мають різне семантичне наповнення, що є прикладом семного наведення (*seme targeting*). Контекст речення дозволяє окреслити сему «дитина» у лексемі «кіт». Відтак, ідентифікуємо дану НЛК як таку, що належить до ЛСТНВ.

Розглянемо наступний текстовий фрагмент АПМП А. М. Хоумз «This Book Will Save Your Life»: «*While he's waiting, Richard pops a nervous handful of salted nuts into his mouth*» [271]. Прикметник «nervous» зазвичай використовується для опису людських емоцій, проте в даній НЛК простежуємо його як аргумент до іменника «handful». В сенсі семантичного узгодження, лексеми «handful», «nervous» не є взаємосуперчливими, проте їх комбінація руйнує звичне трактування лексеми «handful».

Інтенційне використання таких НЛК, які створюють специфічний контекст, є можливим завдяки семному наведенню (*seme targeting*), що призводить до наповнення слова новими семами — nervous (tremulous, impatient). Отже, ця НЛК належать до ЛСТНВ. НЛК «a nervous handful» відображає настрій персонажа, та в контексті постмодерністської поетики функціонує як гіпалаг.

Нівелювання валентності може здійснюватися за допомогою транспозиції. Прикладом слугує текстовий фрагмент АПМП «Killers» С. Штайнберг: «*this is a grass-is-greener situation*» [283]. Тут ми спостерігаємо тип транспозиції – ад’ективацію (виконання іншими частинами мови функцій прикметника). «Grass-is-greener» походить від приказки «the grass is (always) greener (on the other side)», що означає, що інші люди наче завжди перебувають у кращій ситуації. «Grass-is-greener situation» – скорочена версія вищевказаного виразу, яка локанічно описує ситуацію та виконує функцію прикметника. Таке експериментування на синтаксичному рівні відносимо до СТНВ.

Ще один прийом, який здатний нівелювати валентність – авторський неологізм (ізолюваний термін, слово або вираз, який потенційно може увійти у загальний вжиток, однак все ще не є нормативною формою) [3], [130]. До прикладу, у текстовому фрагменті «Killers» С. Штайнберг: «*I save the word*

killers under my tongue», ми розуміємо, що персонаж у небезпеці, слово «killers» постійно прокручується у його голові, вривається у пам'ять. Аби описати напругу ситуації автор створює неологізм – «to save something under the tongue». Зрозуміло, що лексеми «killers» і «tongue» далекі один від одного з логіко-семантичної перспективи, володіють зовсім різним семантичним наповненням. У лексемі «killers» присутні такі семи, як «criminal, danger, crime, murder», тоді як «tongue» — частина тіла людини. Процес семного наведення (seme targeting) дозволяє нам віднести цю НЛК до ЛСТНВ.

В текстовому фрагменті АПМП «Huntress» С. Саматар [280] ми виявили НЛК, яка відноситься до ЛСТНВ і функціонує як персоніфікація, чи антропоморфна метафора: *«For fear of the huntress the city closed like an eye. Only my window stayed open, because, as a foreigner, I didn't know better. In the morning, poor children would scrub the stains from the roofs. Now the rain-dark head came down and rested on the dome of the embassy»*. З контексту ми розуміємо, що через образ мисливиці автор говорить про страх ночі. Процес актуалізації семи у слові «night» є очевидним, яке отримує нову конотацію «danger». Ніч неначе темна істота у очах дітей. НЛК «the city closed like an eye» трактуємо як те, що багато містян стомилися і вже хочуть спати. Вираз «the rain-dark head» описує сірий колір голови істоти і є авторським неологізмом. Таким чином автор створює образ дивної нічної істоти, господаря нічного міста. Вираз «the rain-dark head came down and rested» слугує прикладом ЛСТНВ іменника «head» у якому з'являється сема «одухотворення» завдяки комбінації з дієсловами «came down and rested», що є семним наведенням (seme targeting). Таким чином, ми відносимо ці НЛК до ЛСТНВ.

В АПМП «Killers» С. Штайнберг: *«...some nights, I lie back and close my eyes; I can feel their weight above me»* [283] НЛК виражені гіперболою. Вираз «feel the weight of eyes» демонструє виснаження, очі повні сліз, та є авторським неологізмом. Процес семного наведення (seme targeting) є очевидним. Автор також підкреслює сему «сум», що читається між рядків. Таким чином, ми відносимо цю НЛК до ЛСТНВ.

В текстовому фрагменті АПМП «Fading» С. Сідху: «*Though home is now six thousand miles away. Old grievances have become butter in a hot pan*» [282] вбачаємо авторський неологізм, який у стилістичному розумінні є порівнянням. «To become butter in a hot pan» означає щось дуже швидкоплинне. Таким чином, НЛК «grievances which are butter in a hot pan» означає «протиріччя, які швидко зникнуть». Семи компонентів НЛК «grievances (insult, disputes)» та «butter (milk, bread)» не перетинаються у звичній мові. Однак, значення такої комбінації є зрозумілим, специфічний контекст розкривається у слові «butter» додаванням нової семи – *fleeting* (скороминучий). Цю НЛК, базовану на семному наведенні (*seme targeting*), відносимо до ЛСТНВ.

В АПМП «Death Letter» З. Скомбарга ми спостерігаємо використання оксиморону. «*Different deaths for my ex, some more romantic than others*» [281]. Застосування оксиморону у виразах «different deaths», «different deaths... more romantic than others» демонструє нові конотації лексеми «death», яка може бути «romantic and different». Нейтралізація семи «sadness», «passing» в іменнику «death» в поєднанні з прикметником «romantic», дозволяє віднести цю НЛК до ЛСТНВ.

Розглянемо декілька текстових фрагментів з АПМП «Dancing Madly» Б. Мід: «*When you gave me your name, I wrapped myself inside it like an egg in tissue paper*» [276]. Метафора у виразах “to give a name» (називати когось при народженні) та «wrap inside it like an egg in tissue paper» (загорнутися в ім’я, наче яйце в серветку) транслює думку про те, що оповідач відчуває себе ненадійно, незатишно, недоречно. З ним завжди щось може трапитися, адже він може повторити долю людини, яка його дала йому таке саме ім’я, як у неї. Ці мовні одиниці належать до різних семантичних полів. Цю НЛК, базовану на семному наведенні (*seme targeting*), відносимо до ЛСТНВ.

«*You wish she'd look up because you like to collect eyes, memories of eyes, hold them loosely in your pocket like rainy-day change*» [276]. У цьому фрагменті спостерігаємо приналежність НЛК “to collect eyes, memories of eyes» відносимо до ЛСТНВ. Відбувається семне наведення у лексемі «collect» - зберігати.

Стилістично НЛК актуалізується метафорою.

«He would peel my heart with a blunt knife, slowly curling around its edges as if he were skinning an apple in one long strip» [276]. НЛК «to peel the heart as to skin an apple» є оксимороном. «The heart» і «the apple» семантично різні поняття. Відбувається процес нейтралізації «the heart» як чогось дорогоцінного, відтак ця НЛК належить до ЛСТНВ.

Отже, підсумовуючи наш аналіз ТПВ, відібраних НЛК, констатуємо, що у відсотковому співвідношенні 87,5 % проаналізованих НЛК належить ЛСТНВ та 12,5 % належить СТНВ (Рис. 2. Приналежність НЛК до ТПВ у відсотковому співвідношенні.).

Результати інтерпретації НЛК крізь призму ЛСТНВ і СТНВ демонструють, що нові конотації компонентів НЛК через нівелювання валентності виходять з її синтаксичної або логіко-семантичної сутності; творення ЛСТНВ та СТНВ базовані на різних принципах, з погляду стилістики актуалізуються через порівняння, транспозицію, авторський неологізм, персоніфікацію, гіперболу, оксиморон, метафору. НЛК як результат нівелювання валентності відкриває новий комбінаторний потенціал лексем та руйнує обмеження їх використання.

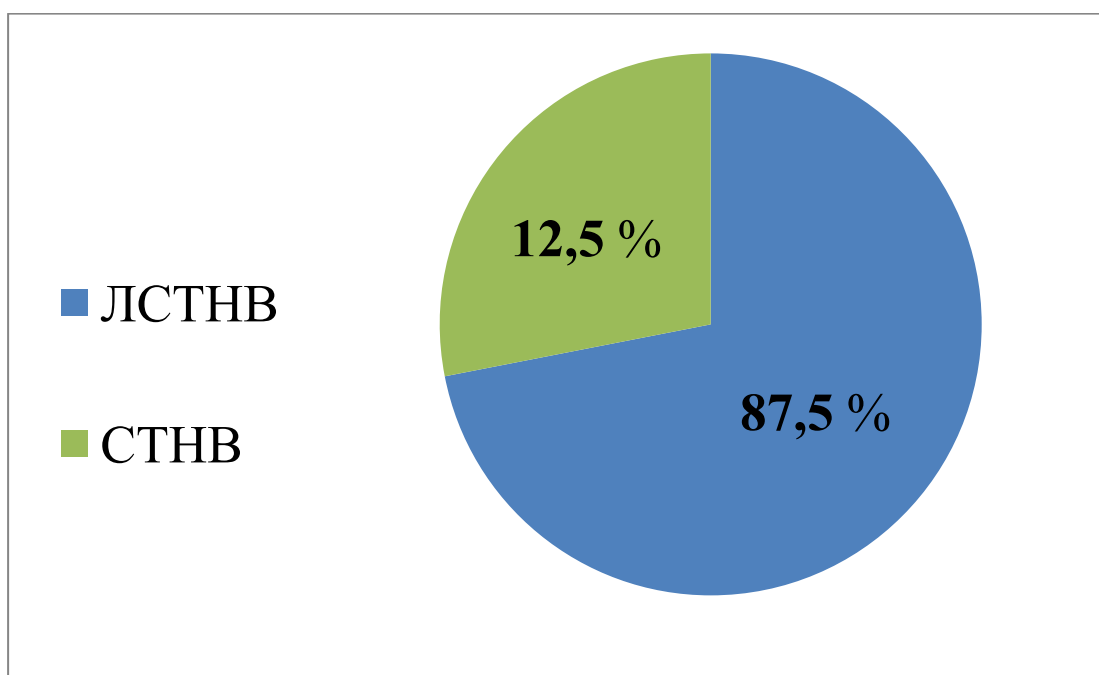

Рис. 2. Приналежність НЛК до ТПВ у відсотковому співвідношенні

Домінуючим механізмом семантичного узгодження у формуванні НЛК, які належать ЛСТНВ є семне наведення (seme targeting), що виправдано специфікою мінімізованої структури АПМП. НЛК через ЛСТНВ створюють невизначеність у трактуванні окремих словосполучень таким чином, що комбінаторний потенціал зростає залежно від об'єму семантичного наповнення слів, навіть при наявності взаємосуперчних сем у компонентах НЛК.

Цінність нових конотацій, які з'являються в результаті експериментування з НЛК, та їх значущість у творенні невизначеності є безперечною. Зацікавлення сучасних письменників у написанні художніх текстів АПМП продиктовано розвитком сучасної постмодерністської літератури. Експериментування з НЛК в АПМП базоване на авторському креативному мисленні, прагненні точного та емоційного вираження думки. Авторська ідея ховається за грою слів, незвичному комбінуванні лексем – НЛК, спонукає читача до множинних інтерпретацій, невизначеності.

1.2. Невизначеність як домінантна ознака англомовної постмодерністської мінімізованої прози

Питання невизначеності як домінантної ознаки АПМП впливає з її жанрової приналежності до ЕЛ. Тому для обґрунтування невизначеності як ключової ознаки жанру ЕЛ, АПМП зокрема, вбачаємо необхідність у дослідженні АПМП як піджанру.

Як ми вже зазначали попередньо у вступі дисертаційного дослідження, ЕЛ вирізняється модифікаціями літературної форми та літературного змісту, в основі якого творча експериментація автора. Сміслові когнітивне навантаження АПМХТ в рамках редукованої літературної форми є ключовою характеристикою, що вирізняє його з-поміж інших жанрів.

Варто зазначити, що поняття жанру функціонує у площинах різних дисциплін, проте питаннями лінгвістичної генології (жанрознавства) займається комунікативна лінгвістика [12]. Функціонування жанру як певного формату

комунікації, літературної зокрема, обумовлене запитом суспільства, що пояснює виникнення та розвиток ЕЛ, АПМП зокрема, в добу постмодернізму. Тракткування та створення АПМХТ як відкритої динамічної системи, яка здатна перманентно продукувати нові конотації через авторсько-читацьку інтеракцію, видаються ситуативними явищами. Це пояснюється їх залежністю від емпіричних досвідів адресата та адресанта на момент трактування та створення відповідно.

З метою дослідження АПМП як жанру ЕЛ, у цьому підрозділі дисертаційного дослідження проаналізовано модель жанрового аналізу в інтерпретації Т. Яхонтової. Крізь призму даної моделі жанрового аналізу, у нашій роботі, ми проаналізували АПМП з метою поетапного виявлення домінантної ролі невизначеності як акту експериментації.

У нашій науковій розвідці процеси експериментації забезпечують такі вербальні засоби, як КСМ та НЛК. Такі МЗТН провокують труднощі трактування АПМХТ, таким чином відкриваючи читачеві плюральність значень як окремого фрагмента художнього тексту, так й всього художнього тексту. Як приклад неведемо АПМХТ Д. Хенсона «The Silence»:

«This time we let the silence lie between us. It rolls onto its back, lolls out its tongue, invites someone to scratch its stomach. When no one does, the silence sits, whines, pumps its paws, stands and chases its tail. Neither of us reacts, so the silence scampers into another room, comes back squeaking, drops its playfulness between us. Still ignored, the silence stiffens, ears back, tail erect, hackles raised. Its lips curl, and rising snarls lather its jaws. The silence eyes your throat, mine. I take my chances, bite my tongue» [266]. У цьому АПМХТ завуальовано описані стосунки двої людей. Про них нічого невідомо, окрім цієї ситуації, в якій автор зобразив стан напруженої паузи (тиші) у стосунках в НЛК «*we let the silence lie between us*». Тиша тут оформлена у образі звіра, який то бавиться, то ігнорує, а то й готовий до нападу. КСМ ідентифікуються на змістовому рівні: зав'язку вбачаємо в реченні «*This time we let the silence lie between us*», розвиток дії в «*It rolls onto its back, lolls out its tongue, invites someone to scratch its stomach. When no one does,*

the silence sits, whines, pumps its paws, stands and chases its tail. Neither of us reacts, so the silence scampers into another room, comes back squeaking, drops its playfulness between us». Кульмінація в Still ignored, the silence stiffens, ears back, tail erect, hackles raised. Its lips curl, and rising snarls lather its jaws. The silence eyes your throat, mine. I take my chances, bite my tongue».

Звернемо увагу також на те, що невизначеність виникає на етапах запропонованої інтегрованої методики жанрового аналізу АПМХТ, що додаткового підкреслює експериментальний статус АПМП.

Загалом, література як експеримент характерна для концепції філософії постмодернізму – періоду потоку незворотних змін культури, науки, політики, економіки та соціальних тенденцій. Як комплексна ідейна течія, постмодернізм є квінтесенцією духу часу і відлунням неприйнятності у нових соціокультурних реаліях минулих уявлень про світ і людину. У літературі постмодернізму, яка за своєю суттю двоїста та відкидає можливість однозначного сприймання, невизначеність постає ключовою ознакою [46].

Експериментальність англomовної постмодерністської прози виражено у поєднанні редукованої літературної форми та літературного змісту, наповненого МЗТН. Невизначеність є сумнівом трактування з позиції читача та реалізацією прагматичної цілі створення ефекту «ошуканого очікування» з позиції автора [190].

На наш погляд, літературна форма і літературний зміст є співмірними конститuentами експериментального статусу мінімізованого художнього тексту, оскільки особливість АПМХТ, яка відрізняє її від інших експериментальних художніх творів, полягає в мінімізованій літературній формі, яка володіє значним смисловим когнітивним навантаженням, що викликає когнітивний дисонанс.

Відтак, невизначеність стосується як літературної форми, так і літературного змісту, оскільки виникає в умовах перенавантаженої редукованої літературної форми специфічними МЗТН.

Невизначеність вбачаємо нестереотипною жанровою ознакою АПМП, що

зумовлює складність та оригінальність жанрового аналізу АПМП. Продуктивним видається дедуктивний підхід, першим етапом якого є виявлення прагматичної (комунікативної) мети художнього тексту, а другим – дослідження особливостей власне тексту [128], [222]. Пояснюємо це тим, що використання МЗТН обумовлене прагматичною ціллю автора АПМХТ спровокувати когнітивний дисонанс, результат якого породжує нові конотації, кенотипи (нові образи). Тобто, першочергово читач отримує неоднозначне враження, а вже потім починає трактувати МЗТН, які його спричинили.

Поняття жанрового аналізу охоплює різні аспекти, а саме дослідження ситуативно-зумовленої мовної поведінки, риторичної діяльності [201]; дослідження закономірностей соціальних процесів; аналіз комунікативних цілей [136, с. 22], [222]. Для обґрунтування невизначеності у контексті її домінантності в АПМП, ми розглядаємо жанровий аналіз як вчення про застосування мовних засобів у контексті, оскільки, жанри відрізняються своїми цілями і відповідною до цих цілей структурою [186].

Жанр регламентується використанням специфічних мовних засобів у певному комунікативному середовищі задля досягнення специфічних комунікативних цілей, що дає поштовх до виникнення та усталення нових комунікативних структур з лексико-граматичними обмеженнями, що пов'язано з нарративним потенціалом жанру [138, с. 23].

Новаторство письма в експериментальному жанрі літератури – явище, яке вимагає постійних досліджень [137].

Модель жанрового аналізу, запропонована вітчизняною мовознавицею Т. Яхонтовою, складається з восьми етапів, а саме: аналіз ситуативно-контекстуальних чинників функціонування жанрів (актуально для наукових жанрів); аналіз модусу і субстрату жанру та формування корпусу дослідження; аналіз формального структурування текстів жанру та їх просторово-текстової локалізації; аналіз когнітивної структури жанру та когнітивно-риторичних стратегій її реалізації; аналіз жанрових (текстових) елементів; аналіз провідних особливостей мовного втілення; реверсивно-верифікаційний етап;

компаративно-інтегративний етап [128].

З огляду на «художній експеримент», що лежить в основі АПМП як експериментального жанру літератури, під час дослідження її особливостей можуть виникати додаткові параметри, пов'язані з невизначеністю на різних рівнях КСС АПМХТ. До того ж, у нашій роботі ми розглядаємо АПМХТ як відкриту динамічну систему, яка функціонує за синергетичними засадами.

Ми опираємося на деякі з етапів, запропонованих Т. Яхонтовою (Таб. 1. Жанровий аналіз АПМП (за Т. Яхонтовою).

№	Етап аналізу жанру АПМП	
1.	Визначення комунікативної мети АПМП	Комунікативна мета жанру АПМП полягає у творенні «ефекту ошуканого очікування» (Р. Якобсон), когнітивного дисонансу, нової конотації чи нового образу (кенотипу).
2.	Визначення модусу, або каналу комунікації АПМП	Модусом, або каналом комунікації жанру АПМП є багатопросторова модель (manu-space model) Ж. Фоконье і М. Тернера, у якій відбувається інтеракція авторської та читацької зон сприйняття через ментальні простори, де невизначеність продукує КЕС.
3.	Визначення субстрату АПМП	Субстрати жанру АПМП – паперові видання, веб-сайти, соціальні мережі, особисті блоги.
4.	Формальне структурування	До 1000 слів в АПМХТ, які не

	АПМП	мають стереотипної моделі структурування, лінійна на рація порушена, алогічне розташування змістових частин.
5.	Просторово-текстова локалізація АПМП	Постмодерністська поетика передбачає наявність в АПМХТ поєднання як вербальних, так і візуальних елементів.
6.	Когнітивна структура АПМП	Когнітивна структура АПМП сформована МЗТН, об'єднані комунікативним завданням посяти сумнів трактування адресата
7.	Когнітивно-риторична стратегія реалізації когнітивної структури АПМП	Когнітивно-риторична стратегія реалізації когнітивної структури АПМП полягає у творенні за допомогою МЗТН відкритого лінгвосинергетичного текстового простору.
8.	Провідні особливості мовного втілення невизначеності в АПМП	НЛК, КСМ, наративні техніки двозначності, дифузії та лабіринтна наративна техніка, лексико-семантичних засобів, як от омоніми, пароніми.

Таб. 1. Жанровий аналіз АПМП (за Т. Яхонтовою)

1.2.1. Лінгвопоетичні засоби і прийоми творення невизначеності

Лінгвопоетичні засоби і прийоми творення невизначеності в АПМП націлені на створення такого текстового середовища, яке б спонукало до креативної співпраці з читачем. Перманентне утворення нових інтерпретацій художнього тексту чи його фрагментів, в яких закодовані власні сенси автора та читача, іменують як «самостворення значень», що забезпечує текстову динамічність [241]. Зауважимо, що цей процес додатково підкреслює лінгвосинергетичну складову ролі невизначеності у функціонуванні АПМХТ, КЕС зокрема, як відкритої динамічної системи.

Питання лінгвопоетики сучасного художнього тексту перебуває в центрі уваги таких вчених, як О. Бабелюк, Л. Белехова, С. Єрмоленко, О. Маленко, О. Шонь, Д. Цолін та ін. Аналіз КСС АПМХТ з виявленням у ній МЗТН надає можливість виявлення кенотипів. Дослідження специфічного застосування мовних одиниць задля створення естетичного ефекту художнього тексту є основним завданням лінгвопоетичного аналізу. Проте, мовна організація художнього тексту, систематизація її елементів [123, с. 271], а також тропи та полісемічні лексеми [57, с. 125] виявляються продуктивними засобами творення поезики АПМХТ.

У контексті дослідження лінгвопоетики АПМП, під поняттям «самостворення значень» розуміємо вільне трактування АПМХТ адресатом, спричинене використанням у ньому МЗТН адресантом. Вплив МЗТН на текстову динамічність простежується як в плуральності трактувань АПМХТ чи його фрагментів на момент прочитання адресатом, так і появою нових конотацій у процесі осмислення кожним новим адресатом або повторно трактуючим адресатом. Такий процес відбувається з оперттям на лінгвокультурний контекст, в якому перебуває адресат АПМХТ, його емпіричного досвіду.

Дослідники стверджують про інтегративний статус лінгвопоетики, з огляду на акумулювання у ній понятійно-категоріального інструментарію та підходів з

області літературознавства, лінгвістики, психології, філософії, естетики, культурології [84]. У широкому розумінні, лінгвопоетика – це розділ філології, який вивчає естетичні властивості, набуті мовними одиницями в художньому контексті [57]. Лінгвопоетика вивчає взаємодію формальної і змістової будови художнього тексту, роль мовних елементів у досягненні естетичного ефекту, тенденції розвитку мови художніх творів у зв'язку зі «стильовими напрямками в літературі» [245, с. 85].

Зауважимо, що поряд із лінгвопоетикою, функціонує суміжний розділ філології – лінгвостилістика. Їхня ключова відмінність полягає у предметах дослідження. Для лінгвостилістики – це дослідження стилістичних особливостей усіх типів текстів, тоді як для лінгвопоетики – стилістичні особливості саме художніх текстів, які володіють естетичним ефектом [57, с. 109].

Новизна саме постмодерністського письма полягає в проектуванні постструктуралістського світогляду на класичну стилістику [9], [132]. Лінгвопоетика АПМП досліджується у таких векторах, як поліфонічність, іронічність [125], полістилістичність [10]. Для постмодерністського художнього письма, АПМП зокрема, формальною, стилевою домінантою є полістилістичність – базова ознака постмодерністської літератури, яка трансформує авторський художній текст у поєднання різностильових елементів, що виявляється у незавершеності та непередбачуваності сюжету, посилення ролі читача, інтермедіальності та інтертекстуальності [10].

КСС АПМХТ містить такі рівні, як формальний, змістовий, формально-змістовий та асоціативно-образний [98], [207]. Асоціативно-образний рівень є ієрархічно домінантним, оскільки підпорядковує усі МЗТН інших рівнів задля створення поетичного образу чи кенотипу, нових конотацій загалом.

У сучасних лінгвістичних студіях художній текст розглядається як «комунікативна система», до якої належать автор (адресат) і читач (адресант) з їх ментальними особливостями та емпіричним досвідом, екстралінгвальні характеристики двох типів ситуації: того, про що йдеться в тексті, та того, що

опосередковує його творення в соціокультурному контексті дійсності [108]. Зображені об'єкти в АПМХТ крізь призму невизначеності їх трактування мають потенціал до трансформації в кенотип.

Асоціативно-образний рівень КСС АПМХТ, у нашому розумінні, корелюється з метаметасеміотичним рівнем. Уточнимо, що лінгвостилістичному аналізу підлягає семантичний рівень (аналіз зв'язків між денотатом, сигніфікатом і референтом) та метасеміотичний рівень (аналіз синтаксичних конструкцій, окремих слів у контексті задля виявлення нових конотацій). Під метаметасеміотичним рівнем розуміють взаємодію мовних одиниць та, як наслідок, їхні естетичні властивості в художньому контексті [119, с. 144].

Такі новообрази М. Епштейн номінує як кенотипи (від грецьк. *Typos* – тип, *kainos* – новий, *idios* – особливий). [126, с. 346]. Важливим елементом творення художнього новообразу в АПМХТ є елемент новизни, неподібності до вже відомих аудиторії образів. Зафіксовані у колективному несвідомому знайомі образи є архетипами (від гр. «*archetypos*» – «вихідна модель поведінки») [240] К. Юнг іменує архетипами усталені образні схеми, стрижневі мотиви, які є опорними в розумінні світу людиною та здатні резонувати в свідомості з плином часу крізь всю історію культури. Архетипні образи закодовані у колективному несвідомому, родовій пам'яті та можуть проявлятися у всіх сферах діяльності людини [127].

З позицій літературознавства, архетип розуміють як первозданий образ, іконічний персонаж чи модель його поведінки, які є «вічними», оскільки вони перманентно з'являються у різних художніх текстах та постають універсальними образами, на які спираються автори [240]. До таких образів належать Мойсей, Прометей, Каїн, Дон Кіхот, Дон Жуан, Гамлет, Фауст, Чайлд-Гарольд, «*damsel in distress*» (діва в біді, яку потрібно рятувати), байронічний герой тощо.

Динамічність АПМХТ в плані семантичного збагачення як мовних одиниць, так і появи кенотипів, їхнього безкінечного трактування універсалізує

новий історичний досвід, не заперечуючи набутий, що міститься в колективному несвідомому, проте надаючи йому нових конотацій.

Науковиця Л. Белєхова окреслює принципи, за якими можуть утворюватися і трактуватися кенотипні образи. Серед критеріїв їх диференціації – розміщення в просторі художнього тексту, що має слово центричну або текстоцентричну значущість (локальне або розосереджене) та спосіб трансформації поняття (прирощення значення в номінативних одиницях або руйнуванням архетипних концептуальних схем).

Відтак, висновуємо, що естетичний ефект АПМХТ полягає у нетрадиційному полістилістичному оформленні КСС АПМХТ, де найвищим проявом творчої експериментації адресанта є утворення кенотипу (новообразу) на асоціативно-образному рівні текстової структури. В АПМХТ продуктивним способом творення кенотипних образів слугує НЛК.

В результаті попереднього аналізу АПМХТ, ми виявили, що у них переважає саме розосереджене функціонування кенотипів у текстовій тканині.

Як приклад розосередженого кенотипного образу вбачаємо у низці АПМХТ Б. Ван Гетема [260]. Суб'єкти кенотипних образів у наступних прикладах містяться в заголовках АПМХТ, тоді як їх об'єктні частини, розосереджені у основному редукованому тексті:

«The Not So Great Escape»:

«*ATCHOUM!... oops.*»

Тракуємо тут «*ATCHOUM!... oops.*» (пчихання) як втечу, недолуге ухиляння від розмови, яке не вирішить ситуацію. Поетичний образ такої втечі формується шляхом прирощенням значенням «замилування очей» та виражається у концептуальній метафорі.

I Am Human Now

“*It took me two marriages and three kids, but I finally got there.*»

У цьому АПМХТ вбачаємо приклад концептуальної метонімії, оскільки формується образ «чоловік стає людиною, лише створивши сім'ю», компоненти якого – «чоловік» і «людина» є елементами однієї царини-мети. Спостерігаємо

зображення соціально нав'язаного установки, щодо одруження. Трактуюмо цей кенотип, як такий, що руйнує архетипну концептуальну схему «САМОЦІННІСТЬ ЛЮДИНИ», а створює новий кенотипний образ «СОЦІАЛЬНА СХВАЛЕНІСТЬ ЛЮДИНИ».

21st Century Man – A Study

«I post, therefore I am.»

Цей АПМХТ є втіленням концептуального оксиморону. Відбувається концептуалізація антонімічних понять «РЕАЛЬНІСТЬ» та «ВІРТУАЛЬНІСТЬ» у кенотипі «ВІРТУАЛЬНА ЛЮДИНА». Звичайно, ми сприймаємо такий образ з іронією, зважаючи на цифрову еру та масове поглинання людей гаджетами. «Я роблю пости, значить я існую» – нова реальність людей. Відбувається нівелювання архетипної концептуальної схеми «ЖИТТЯ ТУТ І ЗАРАЗ». Крім того, вбачаємо іронію у заголовку «Людина ХХІ ст. – посібник», який додатково підкреслює трагікомічність ситуації.

The Shadowboxer

«He always lost on points.»

У цьому АПМХТ спростежуємо образ «бійця з тінню», людини, яка бореться зі своїми страхами (тінню), і яка підкорюється йому врешті-решт. Однак у такій боротьбі багато чого можна втратити. Відбувається концептуалізація антонімічних понять «ПЕРЕМОЖЕЦЬ» та «ПЕРЕМОЖЕНИЙ» через концептуальний оксиморон, таким чином говоримо про руйнування архетипної концептуальної схеми «ПЕРЕМОГА ЦЕ ВСЕ», творення кенотипу «ПЕРЕМОГА ЦЕ НИЦО».

Наступним прикладом може слугувати образ саду в АПМХТ «The Girl Who Cried Gardens» Д. Хенсона [268]:

«When her mother died, the girl cried a garden of flowers to comfort her father. When he passed from grief anyway, she sobbed a garden of vegetables so she and her brother wouldn't starve. When her brother ran off and left her alone, she wept a garden of angry thistle. When she became ill and was on her deathbed, she cried an

empty garden for the life she would never know. After she was laid to rest in a place with no markers, a rock garden appeared on her grave».

У цьому АПМХТ трактуємо НЛК «to cry a garden» як «виплакати душу». «Наповнення» душі персонажа кожного разу різне, зумовлене ставленням до дівчини її близьких людей. Відтак, можемо говорити формування кенотипів «ДУША, НАПОВНЕНА КВІТАМИ», «ДУША ЯК ЧОРТОПОЛОХ», «ДУША ЯК САД З ПЛОДАМИ», «ДУША ЯК ПУСТИЙ САД», «ДУША ЯК САД КАМІННЯ», які прирощують конотативно архетип «ОЧІ – ДЗЕРКАЛО ДУШІ». Утворення даних кенотипів відбувається через концептуальну метафору.

Уточнимо поняття інтермедіальності та інтертекстуальності, зокрема з'ясувавши їхні прояви в АПМХТ.

Термін «інтермедіальність», який ввів дослідник О. Ханзен-Льове, є суміжним з поняттям «інтертекстуальності», запропонованої Ю. Крістевою [101]. Під інтермедіальністю розуміють систему цитат з творів одного виду мистецтва в творах іншого, яка виявляє механізми взаємовпливу різних видів мистецтва в художній культурі того чи іншого історичного періоду [117]. Інтертекстуальність передбачає використання використання в художньому тексті елементів інших творів через алюзії, цитування, спогади, пародіювання тощо, тобто будь-який текст завжди є частиною загального культурного контексту [76].

Прикладом інтертекстуальності слугує АПМХТ «On Board» Д. Сідні [284]:
«Brutus and Rattus were on board the Ark, Brutus representing the Brown rats and Rattus the Black rats. The heavens were about to open up, with 40 days of rain to follow. It was getting dark and dangerous. Brutus used the words «ominous» and «foreboding», typical of a Brown rat.

Two platypus ducks boarded. Then, two cassowaries. Two hyenas. Then, two weasels.

Rattus frowned. «Everyone dislikes weasels», Brutus agreed.

«HURRY UP», the extremely long-lived patriarch, Noah, bellowed. «CAN'T YOU SEE THE WEATHER?»

Two Chihuahuas boarded, representing dogs.

«Can you believe who they're letting aboard this thing?» said Brutus to Rattus».

У цьому АПМХТ присутня алюзія на біблійне оповідання, у якому Ной бере у ковчег по парі тварин. У даному АПМХТ застосована іронія, оскільки головними персонажами є пацюки, які незадоволені присутністю чіхуахуа на борту.

Прояви інтермедіальності вбачаємо в АПМХТ «The Painting» Д. Хенсона [269]: «As the man admires the cobalt sky and verdant meadow, he notices brush strokes everywhere, even on his arms and legs. He realizes he's becoming the woman in a painting he once admired. He recalls the woman, though surrounded by beauty, appears horrified. This tension is what makes the painting a work of art. The man is happy to be in the painting and wants to stay there. He tries to fake the look of terror but realizes his countenance is unconvincing and ruins the great painting. The thought horrifies him. The work of art is restored». Тут простежуємо вираження об'єкта мистецтва через вербально, шляхом опису картини, а відтак поєднання двох кодів – мистецтва та літератури.

В АПМХТ Е. Барнет «Corrupted File» [252]:

«The bathroom door is stuck. The palm scanner blurps sadly. There is a grinding noise behind the wall. I bang on the door. Nothing happens. The flat screenface of the ankle-high microbot flashes a supportive 😊 «It should just slide open.» 😊 I try kicking the door. Nothing. “Can you fix it?» 🙅 «Ok... pull up the repair notes.» 🙅 “What? Why?» 🙄 «Don't shrug! Use your words.» The microbot hesitates. Then CORRUPTED FILE rolls slowly across its screenface. «What? How am I going to get out?» 🙄 «You have any tools?» 🙅 «You mean, we're stuck in here?» 🙌».

У цьому АПМХТ діалог відбувається за допомогою емоджі (emojì) між гравцем гри «Microbot» та самим мікроботом (мініроботом). Діалог, очевидно, вирваний із контексту гри та є доступнішим для розуміння її пошанувачам. Загальний сюжет гри «Microbot» розгортається всередині людського тіла, де

мікроботу необхідно знищити різні види інфекції та попереднє покоління мікроботів. Отже, тут бачимо відбиток діджиталізації, віртуального світу в літературі, а саме опис комічної ситуації спілкування гравця з роботом, який, наче людина, може вагатися: «*Don't shrug! Use your words.*» *The microbot hesitates*».

Отож, видається, що диференціація інтертекстуальності та інтермедіальності лежить у площині інтеракції різних знакових систем та їх кодів. Інтертекстуальність постає міжтекстовою взаємодією, про що стверджує Р. Барт: «Кожен текст є інтертекстом, в якому містяться інші тексти попередньої культури і тексти оточуючої нас культури. Будь-який текст є новою тканиною, що виткана зі старих цитат» [132]. Інтермедіальність підкреслює мультимедійність літератури, з огляду на її можливість репрезентувати інші види мистецтва вербально.

Зазначимо, що невизначеність є результатом експериментального стилю постмодерністського письма, сформованого художнім кодом постмодернізму. З позицій когнітивної лінгвістики термін «код» розглядається крізь призму взаємодії мислення й мови.

Художній код постмодернізму є специфічним способом вираження та сприймання мистецтва, який сформувався в культурному контексті постмодернізму під впливом доленосних для людства змін у ХХ ст. Суспільний розвиток та наукові відкриття призвели до «краху світогляду», заснованого на ідеї прогресу, настання «ери невизначеності» [61], [106]. У цьому вбачаємо передумови виникнення скептично налаштованого світогляду, готового до сприйняття суперечливої інформації. В контексті АПМП – адресанта художнього тексту, спрагло до текстових експериментацій, неоднозначно зображеної дійсності за допомогою використаних МЗТН, появи нових образів (кенотипів).

Кодування постмодерністського письма відбувається з врахуванням таких засад як: *цитатність*, *пародія* (використання цитат, алюзій та пародій як

засобів художнього вираження, занурення образів, текстів та ідей інших авторів в новий контекст, часто з іронією); *фрагментарність*, *нелінійність* (використання негативно-ризоматичного принципу повістування, алогічність змістового поділу художнього тексту); *інтертекстуальність* (взаємодія текстів різних авторів, різних культурних символів та ідей); *жанрова та стильова* (деканонізація жанрів, стилів, їх змішування); *відмова від однозначності та істинності* (відсутність однозначних істин, моральних або філософських установок). Ці принципи художнього коду постмодернізму допомагають створювати складні, багатогранні твори, які часто викликають рефлексію щодо самого акту творчості та призводять до різних інтерпретацій.

Отже, у нашій роботі під лінгвопоетичними засобами і прийомами творення невизначеності ми розуміємо такі слова, фрази та речення, якими автор АПМХТ експериментує задля створення сумніву, розгубленості щодо трактування, проте які продукують кенотипи. Лінгвопоетичне наповнення АПМХТ відбувається шляхом функціонування різних вербальних та графічних елементів.

1.2.2. Наративні виміри невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі

Наративна організація АПМХТ є дискусійною темою для вітчизняних та зарубіжних науковців [16], [116], [210], [213], [215]. Актуальність дослідження невизначеності на наративному рівні в АПМП визначається загальним спрямуванням сучасної лінгвопоетики на комплексне вивчення нелінійної нарації постмодерністського художнього тексту загалом й експериментального наративу в АПМП зокрема крізь призму постнаратології.

З огляду на те, що невизначеність є не тільки наскрізною ідеєю постмодерну загалом, але й ключовою ознакою АПМП, виникає необхідність комплексного вивчення цього явища шляхом диференціації відповідних наративних технік, типів НН та їх мовних проявів в АПМП.

Невизначеність розглядають як облігаторну складову сюжету у зв'язку з активним залученням реципієнта як співавтора художнього тексту, що заповняє місця невизначеності власним тлумаченням (Р. Інгардена («Літературно-мистецький твір. Дослідження із пограниччя онтології та літературознавства» 1931 р.). Ідея читача-співавтора знайшла стала основою для поняття «імпліцитний читач» В. Ізера, який своїми здогадками щодо трактування місць невизначеності в художньому тексті конструє його смислове наповнення. Згодом ця ідея доповнюється поняттям «імпліцитного автора» В. Бута, та утворює комунікативну пару, провідну концепцію постмодернізму в площині авторсько-читацьких відносин [141]. Імпліцитний автор – абстрактний образ автора, який виникає у свідомості читача під час прочитання художнього твору.

Сумнів у злагодженому сприйнятті світу як цілого вплинули на сучасні тенденції текстотворення як його художнього відображення. Англomовна постмодерністська мінімізована проза (АПМП) набуває ознак експериментальної літератури завдяки модифікаціям у контексті самої літературної форми та композиційної структури та нарації. Серед таких ключових ознак перш за все варто згадати ризоматичність, редукцію (мінімізацію) літературної форми (від тисячі до кількох слів), «змішування жанрів», поліфонію нараторів [5].

Порушення традиційної наративної структури АПМП полягає у її смислового наповненні за допомогою різноманітних прийомів творення невизначеності під час мінімізації, тобто редукції її літературної форми.

Варто наголосити, що художні тексти АПМП будуються відповідно до наративно-ризоматичного принципу текстотворення, який передбачає експериментування автора зі складовими КСС художнього тексту через відповідні КСМ на змістовому, формальному, формально-змістовому, асоціативно-образному рівнях та за допомогою певних одиниць мовної структури, що і породжує наративну невизначеність (НН).

Таким чином, у контексті нашого дослідження НН розглядаємо крізь призму посткласичної наратології та художньої комунікації «автор-читач», що

активізується першочергово ініціативою наратора.

На основі наративної техніки двозначності, наративної техніки «дифузія» та наративної техніки «лабіринт», а також ЛЗ і КСМ вжитих у конкретному художньому тексті АПМП, окреслено амбівалентну наративну АНН, ДНН ЛНН.

Подальше дослідження НН в АПМП видається можливим завдяки науковим здобуткам у царині когнітивної наратології (Л. В. Мацевко-Бекерська (Наративні стратегії малої прози (на матеріалі української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століть) 2009) [85], М. Флюдернік (Вступ до наратології, 2009) [163] та постнаратології І. А. Бехти (Наратор та форми нарації у сучасній англійській прозі, 2001, Дискурс наратора в англійській прозі, 2004 та ін.) [16], [17], О. А. Бабелюк (Принципи постмодерністського текстотворення сучасної американської прози малої форми: монографія, 2009 та ін.) [9]. Представники постнаратології ідентифікують невизначеність як один з художніх прийомів текстотворення (Д. Герман, Л. Долежел, Бабелюк О. А. та ін.), випрацьовують типологію наратора, визначають специфіку організації наративу (Л. В. Мацевко-Бекерська, Ж. Женетт, та ін.).

Продуктивними методами дослідження для окреслення НН та її типів у АПМП для нашої роботи виявилися: описовий метод (для обґрунтування ролі наратора у створенні НН та виокремлення АНН; трансформаційний метод (для аналізу КСМ), дистрибутивний аналіз (для визначення кількох значень у лексемі при їх одночасному функціонуванні).

У 90-х рр. ХХ ст. у науковому світі відбувся «наратологічний поворот», коли із суто літературної дисципліни наратологія (теорія оповіді), її понятійно-категоріальний апарат «мігрував» у сферу психології, лінгвістики, соціології, педагогіки, історії та ін. Це пояснюється тим, що різні форми знання можливо досягнути шляхом аналізу їхньої розповідної природи, наративної суті. Дослідження наративу у когнітивному аспекті дає поштовх до появи терміну посткласична наратологія, який вперше з'явився у статті Д. Германа «Scripts, Sequences, and Story: Elements of a Postclassical Narratology» 1997 р. [183].

Об'єктом дослідження посткласичної наратології виступають оповідні техніки, процес їх прочитання.

Водночас згодом з'явилися постмодерністські оповідні принципи творення художнього тексту, серед яких діалогічність, інтертекстуальність, ризоматичність, монтаж, множинність нараторів та ін.) та техніки – двозначність, дифузія, лабіринт, що покликані створити у постмодерністському художньому тексті «штучне нерозуміння» описаного, водночас розширюючи його контекст. Що ширший контекст, то більше асоціацій та смислових забарвлень він продукує [109].

Таким чином, сучасні наративні тенденції актуалізують таку своєрідну манеру оповіді, яка набуває ознак невизначеності в сприйнятті та трактуванні описаного у різноманітних постмодерністських текстах. Однак, саме в художніх текстах видається можливим дослідити НН якнайповніше завдяки їх естетичній функції. Прикладом таких художніх текстів слугує АПМП, у якій вдало актуалізується НН.

Невизначеність Л.Долежел трактує як прогалини, або лакуни, які поділяються на постійні (навмисні, у вигляді алюзій) та тимчасові (тобто що згодом розкривають в художньому тексті своє значення). М. Флюдернік та Д. Герман вважають, що однією з вагомих рис наративу є можливість читача проектувати на себе досвід наратора художнього тексту. Заповнення прогалин (невизначеності), які виникають при спробі відчутти, перейняти досвід наратора художнього тексту, передбачає застосування різних композиційних засобів [22], [23].

«Перешкоду» трактування АПМП ми розглядаємо не з позиції суперечності авторської та читацької істин, а як відмінність їхніх свідомостей та набутих досвідів. Л. В. Мацевко-Бекерська стверджує, що «читач здебільшого ідентифікує психологічну сутність автора саме через дозволена наратором призму, під його кутом зору розгортається інтерпретаційна проекція літературного твору» [85, с. 10].

Таким чином, наратор виступає у ролі «з'єднуючої» ланки в комунікації

автора та читача, забезпечуючи розвиток наративу зі своєї перспективи, точки зору, тобто фокалізації (від фр. «*focalization*» – фокусування). Ж. Женнет [169], увівши термін фокалізації, виділяє три її типи – нульова (наратор всезнаючий), внутрішня (наратор – персонаж, обмежений у знаннях) та зовнішня (точка зору об'єктивного наратора).

Принагідно зауважимо, що дослідження наративу сягає часів Арістотеля, який у праці «Поетика» стверджує про спрямованість наративу на прояв емоцій. Наратив (від англ. і фр. «*narrative*» – оповідь, від лат. «*narrare*» – розповідати, пояснювати) – це реальні чи вигадані події пов'язані між собою, які утворюють оповідний текст. Згідно із сучасним поглядом на вплив оповіді на людину – через читання художнього тексту читач досліджує себе. АПМП з наявною НН є своєрідною головоломкою, що призводить до когнітивного дисонансу у свідомості читача. Отож, висновуємо, що НН – це наративна ситуація сумніву адресанта художнього тексту щодо трактування його сенсів [39], [40], спровокований авторською інтенцією до експериментування з КСС.

Когнітивний дисонанс, як результат НН в АПМП, становить певну інтелектуальну перешкоду, що виникає унаслідок розбіжності між знанням актуального світу і знанням, отриманим читачем з текстового світу [71]. Зображення мінливості світу наратором, який спонукає до саморефлексії, набуває в АПМП інтенційної природи [59]. До слова, термін «нарація» часом ототожнюють з «наративом», проте функціонує й окреме визначення для експлікації нарації. Нарация – це власне процес оповіді, який визначає специфіку образної системи, фабули, персонажів, тла зображення, наративної ситуації та ролі наратора [241].

Нелінійна текстова структура АПМП, порушення її когерентності (цілісності) досягається застосуванням наративно-ризоматичного принципу текстотворення. За О. А. Бабелюк, наративно-ризоматичний принцип текстотворення ПХТ полягає у нелінійному способі повісткування, базованому на гетерогенності ПХТ з безліччю «коренів», де домінує не зміст ПХТ, а композиційно-стилістична «обгортка» ПХТ [6]. Саме така ідея

розірваності текстової тканини простежується у наративних техніках – «двозначності», «дифузії» та «лабіринту», які ми ідентифікуємо як прояви наративно-ризоматичного принципу текстотворення.

Як КСС, художній текст функціонує на основі взаємодії таких рівнів: *змістового* (сюжет), *формального* (розділ, частина, абзац та інші форми поділу тексту), *формально-змістового* (специфічна авторська манера, коментар, монолог, діалог персонажів) та *асоціативно-образного* (статичні та динамічні образи-символи). Асоціативно-образний рівень підпорядковує вищевказані рівні задля створення узагальненого художнього образу, через який відкривається основна ідея художнього тексту [98], [207].

КСМ вищевказаних рівнів призводять до утворення специфічної КСС в АПМП, завданням якої є «спантеличити» читача, викликати двояке враження від прочитаного. Під «модифікацією» розуміємо нетрадиційне, експериментальне авторське застосування елементів КСС структури АПМП на змістовому, формальному та формально-змістовому. За Ф. С. Бацевичем, відхилення від мовної норми є «мовними девіаціями», – різними типами порушень власне мовних норм, мовленнєвих конвенцій, стратегій мовлення, імплікацій та імплікатур дискурсу тощо в «нормальних» станах свідомості [13].

Асоціативно-образний рівень є домінантним у КСС, оскільки він формує образ-символ, який виникає у певному художньому тексті АПМП. КСМ на змістовому, формальному та формально-змістовому рівнях виступають у ролі засобів задля створення образу-символу. Такі образи-символи трактуються індивідуально, виходячи з емпіричного досвіду нарататора або проекції досвіду нарататора нарататором [164], [182].

Отже, КСМ, які містяться в художніх текстах АПМП сприяють формуванню НН та поділяються на:

– КСМ на змістовому рівні – невизначеність у розподілі художнього тексту на експозицію, зав'язку, розвиток дії, кульмінацію, розв'язку, або розділи, абзаци. Їх диференціація здійснюється адресантом тексту індивідуально. Змішування змістових елементів двох або більше жанрів.

– КСМ на формальному рівні – поділ тексту обмежується, зазвичай, лише реченнями, які можуть, наприклад, утворювати надфразову єдність з елементами графічної неоднорідності тощо [245].

– КСМ на формально-змістовому рівні – авторська манера нетрадиційного використання одиниць мовної структури – фонemi, морфemi, лексеми, речення, що може призводити до «дифузії значень». Почерговість оповіді від першої особи (я, ми), другої особи (ти) та третьої (він, вона, воно, вони) особи, що виражено синтаксично. Безособовість речень.

Когерентність свідомості читача, базована на певних «схемах» трактування світу, визначає когерентність тексту [234]. Таким чином, місця невизначеності в ПХТ та АПМП зокрема, завжди заповнюються, бо стають визначеними індивідуально, кожним читачем. З одного боку, відбувається процес «руйнування очікуваних конотацій» через неспівпадіння когерентності тексту та читацької свідомості, з іншого – виникнення множинності значень завдяки безлічі індивідуальних трактувань [238]. Такі складні ментальні процеси, пов'язані зі створенням та сприйманням художнього тексту, зокрема єднання читача з художнім текстом завдяки взаємодії сприйняття, свідомості, пам'яті та мови вивчає когнітивна наратологія. Поєднання цих компонентів когнітивної системи, при прочитанні АПМП зокрема з наявними проявами НН, дозволяє читачеві простежити та виявити певні емоційні стани (здебільшого сумніву, невпевненості).

Щодо диференціації понять «художній текст» та «художній твір», то при дослідженні НН в АПМП ми послуговуємося визначенням Р. Барта: «Текст – це просторова багатовимірність значень, породження і рух безлічі смислів», «Текст – процес, а твір – результат» [132]. Тобто, художній текст з певною авторською ідеєю становить художній твір. У текстологічному контексті, твір – це текст, організація структури якого «об'єднана одним задумом та змінюється як єдине ціле...» [71]. В нашій статті ми використовуємо термін «художній текст» як частини художнього твору, з огляду на високу індивідуалізованість інтерпретації кожним читачем цілого художнього твору АПМП.

В АПМП ключовий задум автора – спантеличити читача у певних фрагментах композиційної системи художнього тексту, які «складаються пазлами» в художній твір з неоднозначним трактуванням. Отже, при дослідженні НН в АПМП ми насамперед фокусуємося на конкретних елементах КСС, у яких проявляються КСМ на певному рівні та простежується у застосуванні відповідних наративних тактик: амбівалентної, дифузної чи лабіринтної. Кінцеве естетичне враження від прочитаного художнього тексту формується кожним читачем індивідуально.

Окреслення типології НН витікає із застосування наративно-ризоматичного принципу творення АПМП. Для дескрипції типів НН ми беремо за основу ключові поняття постмодерністської поетики, які водночас слугують назвами відповідних наративних технік: двозначності, дифузії та лабіринту.

1.3. Лінгвокогнітивні прояви невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі

Останнім часом в рамках нової когнітивної парадигми все більш актуальним стає вивчення інтерпретації художнього тексту. Новий когнітивний підхід до аналізу художнього тексту, АПМХТ зокрема, представлений у цілій низці праць як зарубіжних, так і вітчизняних науковців [19], [20], [32], [62], [70], [90], [103], [104], [219], [226], [255].

Такий підхід змінює парадигму поняття аналізу тексту. Взаємодія думкою та її вираження у мові визначається когнітивістикою. З позицій когнітивної поетики мета аналізу тексту полягає у розкритті тих когнітивних процесів, на основі яких відбувається продукування, сприйняття та інтерпретація тексту, а також у поясненні, яким чином читач досягає глибокого розуміння змісту і смислу художнього тексту [110, с. 4]. Когнітивна поетика пропонує систематизовану метамову, на якій може обговорюватися розмаїтість прочитань.

Пізнавальна діяльність людини полягає в постійному порівнянні, зіставленні

об'єктів навколишнього світу, в результаті чого визначають їх схожість і відмінність. Процес пізнання світу відображає суперечну сутність буття, що проявляється на основних рівнях пізнавальної діяльності людини, а саме: емпіричному (гарячий – холодний), раціонально-логічному (багатство – бідність), ірраціональному (сакральний – мирський) [91].

У нашому дисертаційному дослідженні процес зіставлення об'єктів художнього світу АПМХТ з дійсністю обумовлений та ускладнений завідомо скерованою інтенцією автора АПМХТ до творення невизначеності, сумніву трактування. Переосмислення ідей минулого у постмодерністській поезиці часто виражається за допомогою комічного, пародійності. За А. Барановим і Д. Добровольським, важливим постулатом когнітивної семантики є значущість нестандартного вживання мовних одиниць для створення мовної гри та комічності [11].

Ще в античні часи Платон у праці «Закони» стверджував, що «без смішного не можна пізнати серйозне» [100], хоча попереджував проти необмеженого і безконтрольного використання комічного. Адже комічне, сміх є «соціальною санкцією на оцінку цієї чи іншої людини, її дій і поведінки» [111, с. 97]. Зокрема, «сміх – грізна зброя: він може «вилікувати», а може «вбити», може «приголубити», а може «побити», може бути «утверджуючим», а може бути «заперечуючим», може «розважити», а може «засмутити» [111, с. 97-98].

Не викликає сумніву й твердження М. Г. Чернишевського, в якому комічне є протиставленням з прекрасним, в результаті чого одержуємо суміш приємного і неприємного, хоча з перевагою приємного, що виражається власне в сміхові. Тому вважають, що в одному випадку причиною сміху може бути контраст, суперечність, відхилення від норми, а в іншому – виявлення за нібито великим – нікчемного, за прекрасним – потворного, за очевидним – абсурдного [111, с. 98], що викликає в уяві людини несподівані невизначені образи та реакції.

З погляду внутрішньої здатності людини, як стверджує О.Селіванова, «когнітивна лінгвістика розглядає мову як пізнавальне знаряддя кодування та трансформації знань...». Тому, вважаємо, що когнітивними домінантами

невизначеності є кодування і трансформація знань. Щодо зовнішньої сторони, когнітивна лінгвістика при засвоєнні інформації (прочитаного) складає власний спосіб категоризації і концептуалізації світу [108, с. 370], поєднуючи це з внутрішнім рефлексивним досвідом етносу.

О. Селіванова визначає, що «генератором значень висловлень є людина як носій когніції, яка обирає власний або нав'язливий їй мовою спосіб інтерпретації дійсності» [108, с. 382].

На нашу думку, невизначеність надає можливість пізнання нового значення слова через інтерпретацію чи переінтерпретацію двох і більше мовних одиниць, фрагмента (речення, фрази) художнього тексту. Через когніцію можна визначити невизначеність як вид внутрішнього сприйняття значення слова, словосполучення, речення.

Когнітивний підхід до вивчення невизначеності застосовується через аналіз метафоричних, метонімічних та оксиморонних моделей [110].

Наголосимо, що у теорії схем значення не існують у тексті, а вилучаються з нього завдяки інтеракції тексту і фонових знань інтерпретатора [108, с. 400]. Таким чином, значення слова розглядають як таке, що виникає на підставі власних знань інтерпретаторів, а також їх інтерпретаційних можливостей, і незалежно від мовних форм [165], [188], [196], [202].

У нашій дисертаційній роботі аналіз МЗТН з позицій лінгвокогнітивного підходу полягає у декодуванні концептуальної структури у словесній тканині художнього тексту, концептуальних тропів як проявів невизначеності зокрема, та здійснюється за допомогою лінгвокогнітивної операції мапування, або «концептуального накладання» (conceptual mapping) [167], [20, с. 170-173], [196, с. 58-59].

Лінгвокогнітивна процедура мапування – процес осмислення людиною інформації та спосіб поєднання вихідних (ментальних) просторів [148, с. 388-390]. Мапування вважається одним з головних способів утворення образів, зокрема кенотипів [74], [160].

М. Тернер та Ж. Фоконьє, автори багатопросторої моделі (mane-space

model) вирізняють «блендинг як загальну когнітивну операцію», «загальний когнітивний процес мапування», «блендинг як когнітивний процес» [159], [160]. У викладі Л. Белехової, аналогове мапування – це загальна когнітивна операція, що містить у собі низку когнітивних процедур пошуку та опрацювання онтологічних відповідностей у структурі знань царини джерела поетичного образу та їхнє мапування на структуру знань царини мети [19].

Таким чином, концептуальна інтеграція та лінгвокогнітивна процедура мапування ведуть до утворення КЕС, що може містити кенотип чи просто нові конотації, а відтак є за своє суттю тотожними процесами.

Спираємося на твердження, що мапування базоване на осмисленні одного поняття у термінах іншого в межах різних концептуальних царин знання або ж відшукування частини чи цілого в межах однієї й тієї самої концептуальної сфери [19]. У випадку мапування, базованого на концептуальній метафорі та концептуальному оксимороні, співставлявані поняття перебувають у різних царинах – царині-меті та царині-джерелі. У випадку концептуальної метонімії, співставлявані поняття знаходяться у одній царині. Як приклад, наведемо АПМХТ «Directions» Д. Хенсона [262]:

«One morning the old man sits on a park bench facing east. He watches preening pigeons and a hand holding couple. He silently cheers a Frisbee-chasing dog. He takes in these and other wonders until he tires. Next morning, he returns and sits to the north. The shadows make all the difference. Then he enjoys south. He knows soon it will be time to look west. To face the final beauty of the shadows».

З контексту цього АПМХТ ми розуміємо, що фраза «To face final beauty of the shadows», «Зустріти останню красу тіней» символізує останні роки життя персонажа. Механізмом творення цього поетичного образу є концептуальне мапування на основі концептуальної метафори, оскільки в сутності царини-джерела «смерті» немає нічого спільного з сутністю царини-мети «зустріти останню красу».

1.4. Невизначеність англомовної постмодерністської мінімізованої прози крізь призму лінгвосинергетики

АПМП як експериментальний жанр художньої літератури виконує не лише естетичну, рефлексивну функцією, а й комунікативну [19]. Виникнення невизначеності в комунікації «автор-читач» актуалізується за допомогою лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників.

Екстралінгвістичний аспект вербалізованого поняття розкривається під час лінгвокогнітивної процедури мапування, або концептуальної інтеграції (бленду). Концептуальна інтеграція, що здатна породжувати нові конотації або, навіть, кенотипи (концептуально нові образи).

Творення кенотипу або семантичного збагачення мовних одиниць через невизначеність маніфестує АПМХТ як динамічну систему продукування нових значень. Таку еволюційну природу АПМХТ трактуємо лінгвосинергетичними принципами.

Синергетика як методологічна стратегія та спосіб світогляду є продуктивним методом дослідження літератури [131, с. 38]. Імплементация синергетики, науки про самоорганізацію складних систем, в русло гуманітарних наук, лінгвістики зокрема, обумовлено природою мови як відкритої динамічної системи. Узгодження частин системи (самоорганізація) є облігаторним атрибутом її еволюції [98], [99].

Редукована літературна форма АПМП концентрує в собі експериментування з мовними засобами на усіх КСС художнього тексту. Літературний зміст АПМП володіє ознаками полістилістичності, – стилевою домінантою постмодерністської літератури яка трансформує авторський художній текст у поєднання різностильових елементів, що виявляється у незавершеності та непередбачуваності сюжету, посилення ролі читача [6].

З лінгвосинергетичних позицій, КЕС та її стилістичний прояв у вигляді концептуальних тропів – концептуальної метафори, метонімії та оксиморону породжує кенотип – пізнавально-творчу структуру, яка є відображенням

ногового досвіду людства [19], [20]. Відтак, сумнів трактування, породжений невизначеністю, призводить до утворення кенотипічних образів, що з часом мають потенціал зафіксуватися у колективному несвідомому.

Складовою методологічного підґрунтя вивчення невизначеності в АПМП є синергетичний підхід. У лінгвістиці синергетичний підхід розглядає мову як складну систему, в якій виникають нові властивості і структури через взаємодію між окремими елементами системи. Він підкреслює роль самоорганізації, динаміки та нелінійності в мовному процесі.

Для нашого дисертаційного дослідження актуальними є такі головні синергетичні властивості системи, як емергентність, нелінійність, динамічність, відкритість. А також категорії, які пояснюють гнучкість АПМХТ в плані трактування, що сприяє появі нових значень, кенотипів – точка біфуркації (критична точка розвитку), атрактор, репелер.

Висновки до першого розділу

АПМП виникла під впливом мультикультурного явища постмодернізму. Іntenція автора АПМХТ полягає у творенні художніх експериментальних редукованих текстів, які вимагають від читача глибшого розуміння та трактування завдяки використанню особливих МЗТН.

В основі АПМП лежать філософські ідеї ризому, деконструкції, тексту як динамічної відкритої системи з позиції лінгвосинергетики.

Лінгвопоетика АПМП визначається своєрідним підходом до творення тексту, де експерименти з мовою, структурою та логікою створюють нетрадиційний та складний художній досвід для читача.

При читанні АПМХТ читач робить це з внутрішнім сумнівом та обізнаністю про те, що автор намірено «закодував» інформацію за допомогою МЗТН. В оповіді наратора спостерігається недостовірність, яка спонукає читача сумніватися в правдивості поданого текстового світу.

Основна цінність полягає в самому процесі художньої комунікації, в

розмаїтості думок та безкінечній інтерпретації. У цьому контексті ідея загальноновизнаної істини, яка виключає всі інші альтернативи, відступає на другий план. Важливим є не завершеність пояснення значень, а сам процес формування різноманітних конотацій і тлумачень.

Поняття «невизначеність» є важливою складовою постмодерністського літературного дискурсу і виникає в контексті взаємодії між автором і читачем. У цьому діалозі реалізується ідея «деканонізованого» текстотворення з боку автора і «дешифрування» художнього тексту, що персоналізується в трактуванні структури тексту з боку читача.

Поняття невизначеності має важливе значення як у природничих, так і у гуманітарних науках. Невизначеність виявляється в різних аспектах нашого навколишнього світу і важлива для розуміння та функціонування цього світу. У літературі постмодернізму, яка характеризується відкиданням однозначного сприймання, невизначеність є ключовою ознакою.

У контексті АПМП формування невизначеності відбувається через порушення принципів сполучуваності лексем. НЛК утворюються двома типами ТВ – ЛСТНВ та СТНВ, з переважанням ЛСТНВ. Цінність нових конотацій, що виникають у процесі експериментування з НЛК в АПМП, важлива і незаперечна. Вони приносять текстам додаткову глибину і складність, роблячи їх більш багатограними і захоплюючими для читачів. Нові конотації дозволяють текстам стати більш інтригуючими і завдяки цьому сприяють розширенню розуміння і інтерпретації тексту залежно від контексту та точки зору читача.

Дослідження жанрових особливостей АПМП є необхідним для обґрунтування невизначеності як основної ознаки постмодерністського художнього тексту, що сприяє розумінню та аналізу його особливостей та впливу на читача. Експериментальність АПМП виявляється в поєднанні редукованої літературної форми і літературного змісту, який насичений МЗТН. Співмірність між літературною формою і змістом відображає сутність експериментального статусу мінімізованого художнього тексту в

постмодерністській літературі.

МЗТН є джерелом творення нових конотацій слів та кенотипів.

Наративно-ризоматичний принцип текстотворення слугує основою для формування НН. КСМ змінюють КСС та виступають складовими творення АНН, ДНН, ЛНН. Роль ненадійного наратора полягає у передачі текстового світу читачеві з позиції сумніву.

Лінгвокогнітивними засобами творення невизначеності виступають метафоричні, метонімічні та оксиморонні моделі. Лінгвокогнітивна процедура мапування базується на концептуальних тропях.

Основні положення розділу висвітлено у публікаціях автора [46], [54], [53], [55], [235], [238].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В АНГЛОМОВНІЙ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ МІНІМІЗОВАНІЙ ПРОЗІ

2.1. Генеза становлення англомовної постмодерністської мінімізованої прози

Розвиток АПМП припадає на 60-70 рр. ХХ ст., зазнаючи впливу світоглядно-мистецького напрямку постмодернізму з його постструктуралістським філософським підґрунтям [218, с. 428], [239, с. 138-139].

Невизначеність є невід'ємним атрибутом експериментальних художніх текстів – новітніх творів, в яких класичні літературні канони порушені, поєднані наративні техніки, що приваблюють читача своєю неординарністю, грою слів, неочікуваним фіналом та незвичною літературною формою.

Зазначимо, що період інновацій та експериментування (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) вплинув на літературний процес, що призвело до виникнення нового жанру художньої літератури – експериментальної. Англомовна постмодерністська мінімізована проза є експериментальним жанром літератури, що почав розвиватися у другій половині ХХ ст.

Ідентифікуємо невизначеність як художній експеримент, що лежить в основі авторської ідеї АПМХТ. Художній експеримент в АПМХТ постає новаторською діяльністю автора в плані використання МЗТН, творення множинності інтерпретацій. З погляду літературознавства, вільна інтерпретація художнього тексту визначає поняття «експериментації» [240, с. 321].

Появу поняття експериментальної літератури знаменує роман Л. Стерна «Життя і думки Трістрама Шенді, джентльмена» 1759 р., зважаючи наявні у ньому порушення канонів написання прозових художніх текстів, а саме застосування нелінійної нарації, специфічних графічних елементів, метою яких

є провокування читацької емпатії.

У нашому дослідженні ми надаємо перевагу використанню термінів «мінімізована проза» та «мінімізований художній текст». Пояснюємо це тим, що прикметник «мінімізований» повніше відображає сутність англomовного екстремально редукованого тексту з наявними в ньому МЗТН. Спираємося на твердження, що літературний мінімалізм передбачає мовну економію та, на перший погляд, поверхнєве зображення текстового світу, надаючи читачеві можливість бути у співавторстві, шляхом самостійного трактування на основі контексту та непрямих натяків [147].

Текстовий обсяг мінімізованої прози не має чітких меж, проте зазвичай складає 1 тис. або менше слів. Варто зазначити, що на позначення мінімізованих прозових текстів у сучасному англomовному дискурсі існує низка найменувань. Їхня основна відмінність полягає у кількості слів у тексті, тобто його обсязі.

В англomовному літературознавчому дискурсі на позначення невеликих за літературною формою художніх текстів, або малої прози, функціонує термін «flash fiction» (література-спалах), або «minimalist fiction» (мінімізована проза). У медіадискурсі початку ХХ ст. замість «flash fiction» з'явилася назва «short-short story», яка номінувала випуски американського видання «Cosmopolitan».

Надкороткі художні тексти поділяються на такі види, як: sudden fiction, або раптова розповідь (750 слів); the dribble, або дрібл (дослівно – крапля) та minisaga, або міні-сага (50 слів); the drabble, або дребл та microfiction, або мікрофікція (100 слів); six-word story (шестислівна розповідь) (6 слів), the 280-character story (розповідь з 280 символів), або twitterature (твітература) (280 символів), micro-story та flash fiction (1000 слів), screen-length story (текст, що вміщується на екрані смартфона чи комп'ютера) (Рис. 3. Види англomовної постмодерністської мінімізованої прози).

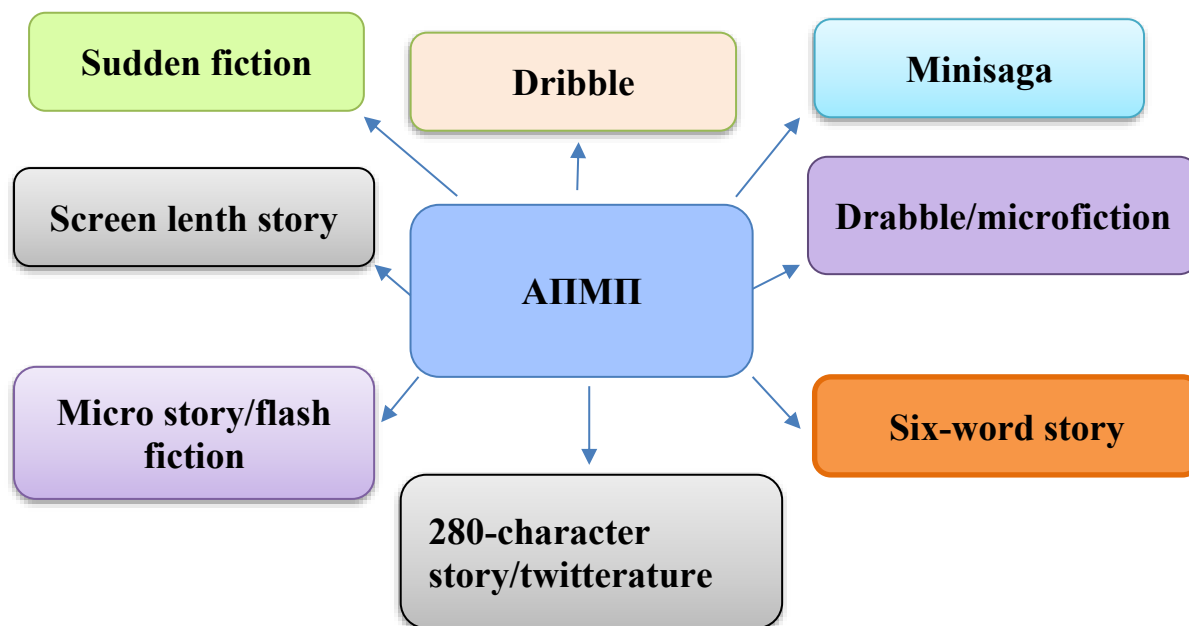

Рис. 3. Види англomовної постмодерністської мінімізованої прози

Поділ малої прози як жанру експериментальної літератури перебуває на етапі постійного розвитку, зважаючи на вплив новітніх технологій та загальнокультурних змін на формування тенденцій літературного процесу. Звідси й виникає дискусійність щодо жанрової диференціації малої прози, яка до того ж обумовлюється специфікою національного літературно-наукового дискурсу.

Традиційно сучасна англomовна мала проза поділяється на *prose poem* (вірш у прозі) та *short-short story* (надкоротке оповідання). Однак, у вітчизняному літературознавстві функціонують також такі терміни, як «оповідання», «новела», «новелета» для позначення творів малої форми.

Для уточнення суті вищезгаданих термінів та їх можливій кореляції з термінами «*short-short story*» та «мінімізований художній текст», перш за все, звертаємося до енциклопедичної довідки.

Оповідання (англ. «*tale*», «*story*») – невеликий за обсягом прозовий твір, фабула якого обмежена одним (іноді кількома) епізодами з життя одного персонажа чи персонажів. Такі особливості жанру зумовлюють використання

нерозгалуженого, зазвичай однолінійного, чіткого за будовою сюжету, що розгортається у композиції від зав'язки до розв'язки. Цим воно за обсягом та ступенем ґрунтовної обробки сюжету відрізняється від новели, вважається проміжною формою між нею та повістю [241, с. 156-157].

Новела (нім. «novella», англ. «short story», «novella», франц. «nouvelle», італ. «novella» – буквально «новина») – невеликий прозовий епічний твір, в якому висвітлюється незвичайна подія або переживання, настрої персонажа, завершується несподіваним фіналом, має напружену дію. Новелі притаманні такі риси: лаконізм, точність-зображально виражальних засобів, її композиція може обмежуватися кульмінацією та розв'язкою, мінімум персонажів, однолінійність персонажів, несподіванка, контраст подій [241, с. 128].

Новелета (від італ. «novelette» – коротке оповідання) – вкрай стисла, інколи кількарядкова новела, поширена в добу раннього модернізму, що оповідає про якийсь незвичайний випадок [241, с. 130]

Відтак, ототожнення оповідання, новели і новелети з мінімізованим художнім текстом не видається продуктивним. Ключова їхня відмінність простежується на композиційному рівні, оскільки оповідання, новела та новелета регламентуються структурними елементами наративу (кульмінація, розв'язка), лінійністю оповіді, тоді, як у АПМХТ експериментування автора актуалізуються через КСМ, які видозмінюють хід наративу.

Сутність лінгвопоетики АПМП впливає з її експериментального статусу, який досягається завдяки редукованій ризоматичній текстовій структурі, що включає різноманітні текстові експерименти, такі як: нівелювання лінійної нарації, оригінальний ігровий стиль письма, який проявляється на різних мовних рівнях, поєднанні несумісних слів, як до прикладу, НЛК. НЛК – це особливі маркери постмодерністського експериментального письма, в основі яких лежить нівелювання логічних зв'язків на рівні словосполучення, яке призводить до виникнення невизначеності трактування як на рівні речення, так і на рівні усього художнього тексту.

Першими ґрунтовними публікаціями АПМП вважаються «Sudden Fiction:

American Short-Short Stories» (за ред. R. Shapard & J. Thomas, 1986), «Short Shorts: An Anthology of the Shortest Stories» (за ред. I. Howe & I. W. Howe, 1982), дослідження Б. Корте «The Short Story in Britain» (2003 р.).

Серед сучасних англомовних авторів, які створюють АПМХТ та публікують їх як в інтернет-мережі, так і в паперових виданнях – Л. Девіс, Е. Гемпель, С. Алмонд, С. Джонс, Л. Чанг, Е. Бендер, Т. Вольфф, Х. Цзінь, З. Євтімова, Т. Г'юз, С. Саматар, З. Шомбарг, С. Сіду, С. Штайнберг, Дж. Тсенг та інші.

Загалом виникнення невизначеності в АПМП, на наш погляд, зумовлене інноваціями в написанні художнього тексту, типових для постмодернізму. Уточнимо, що поняття «невизначеність» розглядаємо, у першу чергу, як лексико-семантичне варіювання у слові, яке відображає незначну модифікацію форми з загальним позначуваним у слові, що має декілька аспектів єдиного смислу [229].

Гра слів, незвичайна типографія та структура тексту активно залучають критичне мислення, когнітивних здібностей постмодерністського читача задля пошуку нових сенсів. Невизначеність, що криється у різних значеннях, кодах, голосах та образах, надає будь-якому постмодерністському художньому тексту динамічності [6]. Контраверсійне сприйняття АПМП зумовлене читацькою невпевненістю щодо правильного шляху інтерпретації.

Наш попередній лінгвопоетологічний аналіз АПМХТ та їх окремих фрагментів показав, що вдале застосування специфічних МЗТН та наративних прийомів (наративна техніка двозначності, лабіринтна та дифузна наративні техніки), набуває особливого значення під час творення невизначеності в АПМП, з огляду на мінімізовану форму. Естетична функція, яка притаманна усім літературним творам, у випадку АПМП, досягається авторською інтенцією створення «когнітивного дисонансу» під час прочитання АПМХТ.

У контексті американської англомовної літератури, літературний мінімалізм розглядається як стилістичне явище, яке все ще немає чіткого визначення. Оприявлення естетики мінімалізму спостерігаємо в художніх

текстах англомовних авторів другої половини XIX ст. та першої половини XX ст., а саме Е. Лоувел, В. К. Вільямс та Е. Паунд.

Ознаками американського літературного мінімалізму є чіткість прози, відсутність деталей опису, оповідь про простих дюдей. Мінімалістична проза тяжіє до алюзивності, влучності вираження, проте, наратор все ж не використовує розмаїття стилістичних засобів, зокрема для опису місцевості та життєвого досвіду персонажів. Майстром американського літературного мінімалізму вважається Е. Гемінгвей [147].

Під поняттям «літературний мінімалізм» К. Херзінгер розуміє «помірність», звичайну тематику, «неслухняного оповідача», «беземоційний наратив», «легкість сюжету», «мовчазні персонажі» [184].

Невизначеність є невід'ємним атрибутом експериментальних художніх текстів – новітніх творів, в яких класичні літературні канони порушені, поєднані наративні техніки, що приваблюють читача своєю неординарністю, грою слів, неочікуваним фіналом та незвичною літературною формою.

Таким чином, першопричиною виникнення загальносвітової тенденції до скорочення літературної форми художніх творів є динамічний поступ у всіх сферах людської діяльності. АПМП – це літературно-художній «текстовий концентрат», адже її редукована форма вміщує низку лінгвопоетичних прийомів, що влучно та неординарно вербально виражають абстрактні поняття. Така інтенція автора АПМП породжує невизначеність трактування мінімізованого художнього тексту.

2.2. Англомовна постмодерністська мінімізована проза крізь призму лінгвопоетики

Ключовий задум авторів ПХТ, мінімізованих зокрема, полягає у навмисному використанні стилістичних засобів задля створення труднощів трактування як окремих мовних елементів, так й усього художнього тексту. Таким чином, через використання МЗТН, автор транслює «свою» поетику,

наповнену прихованими змістами. Як до прикладу в АПМХТ «Shapeless» Д. Хенсона [265]:

«My edges are blurring. People pretend not to notice, but I catch their sidelong. The cashier's hand stutters when he gives me a receipt, as if fearing the slip will pass through my fingers. I have to concentrate so it doesn't. Some days my every step sinks to my ankles. In a recurring dream I fall through mattress, floor, planet — emerge in a lumiscape of shapeless words. Is it a dream within another? Occam's Razor says no. I've started seeing the haze of others. We gather in the park, when not too windy, and seek ourselves in the clouds».

У цьому АПМХТ автор транлює думку про важливість встановлення особистих кордонів, необхідність мати ціль у житті, не бути занадто тривожним, втрачаючи землю з-під ніг. Це меседж, майстерно обрамлений стилістично, створює поетичний образ «хитка людина» у своїх переконаннях. Створюється враження про людину про «людину-павутинку». По-перше, вона може бути хворою фізично чи психологічно, бо у неї в прямому сенсі чи переносному «втікає земля з-під ніг». По-друге, «людину-привида», бо, можливо, вона така слабка духовно, що дозволяє іншим порушувати свої кордони.

Ще один приклад експериментальності вбачаємо у АПМХТ Д. Хенсона «Not Moving On By David Henson» [264]:

«I put away my snack as Jane arrives at the park for our first date after meeting online. She's brought her pooch. His eyes fetch mine when I say he's the image of Sam. «Hi, Sammy!»

«Thor.»

Susan took our Lab when she left. The dog nuzzles me. I kiss his nose. «I miss you, too, Sammy.»

«Thor.»

I squint into the sunlight. «Susan?»

«Jane!» She tugs the leash.

The pooch, whining, trails behind her, doesn't want to leave.

I take the jerky out of my pocket and bite off a chunk. «I'll be right here, Sammy.

I'm not going anywhere.»

У цьому АПМХТ присутня ненадійна нарація, яка виражається у постійній плутанині оповідачем імені персонажів. Крім того, наявна поліфонія нараторів.

У нашому дослідженні під поняттям «МЗТН» ми розуміємо мовні одиниці (слово, словосполучення, речення), які використовуються автором АПМХТ інтенційно задля створення ефекту невизначеності.

До МЗТН належать: НЛК, авторські лексичні комбінації, які створюються через ТПВ – ЛСТНВ та СТНВ; КСМ, які утворюють специфічну КСС АПМХТ, відмінної від оповідних традицій неекспериментальних жанрів літератури. МЗТН, НЛК зокрема, також слугують засобами для створення нової конотації, образу на асоціативно-образному рівні КСС АПМХТ.

За О. Бабелюк, постмодерністська поетика – сукупність виразово-зображальних засобів, мовностилістичних і композиційно-стилістичних, що віддзеркалюють лінгвопоетологічні особливості постмодерністського художнього тексту [9]. Поєднання лінгвістичної форми слова з його екстралінгвістичним наповненням визначає лінгвопоетику АПМП.

Експериментальна манера текстотворення продиктована такими принципами постструктуралізму, як критика догматизму та жорсткої структури, неможливість опису світу як унітарної одиниці. Серед теоретиків-філософів постструктуралізму, ідеї яких виступають засадами створення ПХТ, зокрема принципами аналізу АПМХТ у нашому дослідженні – Ж. Дерріда, Р. Барт, Ж. Делез та Ф. Гваттарі.

Так, до прикладу, французький філософ, теоретик постструктуралізму Ж. Дерріда у працях «Структура, знак і гра в дискурсі гуманітарних наук» (1966 р.) [152] та «Про граматику» (1967 р.) [153] висуває ідеї «децентралізації» світу та «деконструкції» у площині трактування художнього тексту. Художні тексти постають символами децентралізованого світу [24, с. 276]. Процес деконструкції дозволяє виявити «підсвідомий» вимір тексту [94, с. 51]. Глибинний (імпліцитний) вимір АПМХТ, у якому закодований прихований зміст, поступово стає доступним адресатові, перед яким стоїть завдання

потракувати першочергово зовнішній (експліцитний) шар АПМХТ, який містить специфічні МЗТН.

Р. Барт, французький філософ та літературознавець, в есе «Смерть автора», (1967 р.), [133] висуває ідею про невиправданість авторського центризму, автора як єдиного джерела сенсу та підкреслює значущість читача як співтворця значень тексту. «Смерть» автора, як суб'єкта твору, полягає у витісненні його на другий план, зокрема його життєвого досвіду та його впливу на побудову художнього тексту, створення образів у ньому. Художній текст продовжує своє самостійне існування та незмінно набуває нових значень для читача незалежно від інтенцій автора. Р. Барт закликає сприймати текст як простір, у якому читач розглядає різні інтерпретації, базовані першочергово на його досвіді, знаннях та культурному контексті.

Твердження про домінуючу роль читача у взаємодії з художнім текстом продовжується в контексті нашого дослідження. З позиції лінгвосинергетичного підходу, точка біфуркації (кризова точка) інтерпретації значень сприяє їх множинності. Така конотаційна плюральність веде до еволюціонування системи АПМХТ – її оновленого стійкого стану, який виникає у площині читацького сприйняття. Хоч відкритість АПМХТ й розглядаємо у двох зонах – авторській та читацькій, проте саме за адресантом тексту закріплюється статус основного інтерпретатора нових конотацій, кенотипів, що містить КЕС.

Ідея ризому (фр. «rhizome» – «кореневище»), запропонована французькими філософами Ж. Делезом та Ф. Гваттарі у книгах «Капіталізм і шизофренія. Анти-Едіп.» (1972 р.), «Тисяча плато» (1980 р.) [150], [151] є фундаментальною філософською концепцією постмодернізму. Поняття ризому використовується для пояснення різноманітних явищ, від природничої сфери до гуманітарної. По суті, ризома – це модель організації системи, яка володіє такими властивостями, як антиєрархічність, децентралізованість та мережевість.

Принципи функціонування ризому екстраполюються на текстову тканину АПМХТ, а саме: принцип множинності як безкінечна гра дифузії значень;

принцип зв'язку та неоднорідності як нелінійність наративу, приховане значення, що відкривається текстоцентрично; принцип незначущих розривів як відкритий фінал АПМХТ внаслідок обірваного наративу; принцип картографії та декалькоманії як неможливість вписати АПМХТ у рамки структурної моделі традиційного текстотворення.

Зазначимо, що період інновацій та експериментування (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) вплинув на літературний процес, що призвело до виникнення нового жанру художньої літератури – експериментальної. Англомовна постмодерністська мінімізована проза є експериментальним жанром літератури, що почав розвиватися у другій половині ХХ ст.

Ідентифікуємо невизначеність як художній експеримент, що лежить в основі авторської ідеї АПМХТ. Художній експеримент в АПМХТ постає новаторською діяльністю автора в плані використання МЗТН, творення множинності інтерпретацій. З погляду літературознавства, вільна інтерпретація художнього тексту визначає поняття «експериментації» [240, с. 321].

2.3. Методологія вивчення невизначеності: інтегрований підхід

Методологія дослідження поняття «невизначеності», МЗТН зокрема, в АПМП зумовлена його складною лінгвокогнітивною природою, що зумовило інтегрованість підходу для його аналізу. Дослідження включає застосування загальнонаукових методів: індуктивного, дедуктивного, описового, моделювання; та лінгвістичних методів: трансформаційного аналізу, інтерпретаційно-текстового аналізу, методу вибірки, семантичного аналізу, контекстуального аналізу, стилістичного аналізу, жанрового аналізу, дистрибутивного аналізу, лінгвокогнітивної процедури мапування, аналізу словникових дефініцій.

Розглянемо кожен застосований метод детальніше у контексті дослідження МЗТН в АПМП.

Описовий метод — планомірна інвентаризація одиниць мови і пояснення

особливостей їх будови та функціонування на певному етапі розвитку мови, тобто в синхронії [73]. Постмодерністська поетика художнього тексту, АПМХТ зокрема, лінгвально виражена експериментальним вживанням мовних одиниць. Таким чином, зважаючи на утворення конотаційної новизни НЛК, вважаємо, що опис та пояснення принципів їх утворення є актуальними.

З метою дослідження НЛК послідовно залучені такі етапи *описового методу*:

- Виокремлення НЛК як одиниць аналізу, до яких відносимо лексеми усіх незалежних частин мови;
- Вторинна сегментація, виражена у поділі НЛК на окремі лексеми;
- Внутрішня за зовнішня інтерпретація виділених НЛК;
- Виокремлення механізмів творення НЛК, таких, як ЛСТНВ та СТНВ.

Внутрішня інтерпретація відбувається із позиції синтагматичного підходу, що дозволяє проаналізувати сполучуваність та несполучуваність НЛК, їхнє контекстне перебування у середовищі тексту, виявити прихований комбінаторний потенціал. Несполучуваність НЛК розглядаємо через ТПВ. Зовнішня інтерпретація НЛК полягає у застосуванні логіко-психологічного прийому дослідження, який дав змогу виявити зв'язок НЛК чи її компонентів з позначеною нею реалією, категоріями свідомості.

Описовий метод також використано для дослідження творення невизначеності у наративній площині, зокрема типів НН – АНН, ДНН, ЛНН. НН – формується на основі КСМ, наративних технік. Отож, згідно з етапами описового методу, виконано наступне:

- Виокремлення КСМ як одиниці аналізу, де критерієм їх вибору виступає їх вплив на хід наративу, його модифікація.
- Вторинна сегментація, виражена у поділі КСМ на окремі види. До КСМ відносимо на змістовому рівні КСС (експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка, або розділи, абзаци, змішування змістових елементів двох або більше жанрів); КСМ на формальному рівні КСС (графічна

неоднорідність тексту, критична мінімізація тексту, надфразова єдність); КСМ на формально-змістовому рівні (авторська манера нетрадиційного використання одиниць мовної структури – фонем, морфем, лексем, речення, що призводить до «дифузії значень», синтаксичне вираження почерговості оповіді, безособові речення);

- Внутрішня та зовнішня інтерпретація виділених КСМ;
- Виявлення приналежності КСМ до певного типу НН – АНН, ДНН, ЛНН.

Зовнішня інтерпретація КСМ залучає прийом міжрівневої інтерпретації, яка полягає в тому, що КСМ формально-змістового рівня (фонем, морфем, лексем, речення як об'єкти авторської експериментації) мають властивості НЛК. Внутрішня інтерпретація КСМ актуалізує опозиційний прийом: шляхом зіставлення на основі спільності ознак певні КСМ відносимо до певного рівня КСС – змістового, формального, формально-змістового.

Індуктивний та дедуктивний методи – це два основних загальнонаукових методи логічного мислення та дослідження. *Індуктивний метод* полягає в початковому спостереженні конкретних фактів або явищ і подальшим формуванням загальних висновків. *Дедуктивний метод* використовується для виведення конкретних висновків на основі загальних принципів, правил або аксіом. Проаналізувавши лінгвальну специфіку проявів невизначеності в АПМП на матеріалі сучасних англійських авторів, ми можемо стверджувати, що жанрова особливість АПМП полягає у редукованій літературній формі наповненій МЗТН. Отож, з позиції *індуктивного методу*, невизначеність є потенційно ключовою рисою ЕЛ загалом, не лише художніх текстів з редукованою літературною формою, з огляду на зародження та функціонування ЕЛ саме у добу постмодернізму. У контексті *дедуктивного методу*, приналежність жанру АПМП до ЕЛ, базисом якої є експериментація, надає нам можливість обґрунтувати роль невизначеності у семантичному збагаченні мовних одиниць, її значення в комунікації автора та читача та обґрунтувати відкритість, динамічність АПМХТ як системи.

Метод моделювання застосований для обґрунтування типологій нівелювання валентності, типології НН, АНН, ДНН та ЛНН зокрема, та дослідження АПМХТ як динамічної системи, що продукує КЕС з лінгвосинергетичного та лінгвокогнітивного ракурсів. Метод моделювання полягає у схематичному відтворенні об'єктів або різного роду процесів, функціонування чи перебіг яких є недоступними для безпосереднього спостереження у зв'язку з їх складністю. Моделювання полягає у дослідженні тих властивостей моделі, які є очевидними, замість тих властивостей об'єкта, що залишилися прихованими, а також в подальшому перенесенні досліджених властивостей та принципів функціонування моделі на об'єкт [2].

В основі загальнонаукового *методу моделювання*, який застосовують до лінгвістичних досліджень, лежить поняття «*лінгвістична модель*». Розрізняють три типи лінгвістичних моделей, ключова відмінність яких полягає у об'єкті дослідження. *Перший тип* представлений моделями мовленнєвої діяльності, в яких об'єктом дослідження виступають конкретні мовні процеси. Творення моделей мовленнєвої діяльності актуалізується у різних векторах лінгвістики з позицій різних підходів. До прикладу, у межах комунікативного підходу розроблена функціональна модель мови Празькою лінгвістичною школою, де об'єктом дослідження постають усі елементи мови (фонемі, лексеми, речення) та їх функції в мовленнєвому акті, а мова розглядається як система. Мова набуває ознак функціональної моделі, під якою розуміють модель, що надає можливість вивчити функціональні особливості певного процесу, а також визначати її значення у взаємозв'язку з усіма внутрішніми і зовнішніми елементами [86, с. 53]. У контексті граматики американським лінгвістом Н. Хомським у 50-х рр. ХХ ст. представлена модель трансформаційної (або генеративної) граматики [146]. Трансформаційна граMATика зосереджує увагу на незалежності синтаксису від семантики, та є синтетичним способом генерування (формування) речень [31]. Центральним поняттям трансформаційної граматики є «трансформації». Трансформації – це операції, які перетворюють одну граматичну структуру в іншу, зазвичай з метою зміни

або розширення значення речення, що надає можливість граматично обґрунтувати різні види граматичних структур і генерувати різноманітні мовні варіації. За допомогою трансформацій можна звести нескінченну кількість можливих речень в кожній мові до обмеженої та визначеної кількості основних структур або ядерних форм. Трансформаційна граматики вважається важливим кроком у розвитку лінгвістики, оскільки через її призму науковці вивчають зв'язок граматичних структур мови та значення. Трансформаційну граматику застосовують в багатьох галузях, як от машинний переклад, комп'ютерна обробка мови та психолінгвістика.

Другий тип лінгвістичних моделей – дослідницькі моделі, об'єктом дослідження яких виступають процедури, які надають можливість виявити певні мовні явища або, навіть, феномени. Як приклад слугує створення універсальних алгоритмів вивчення граматики природної мови американською школою структуралізму (дескриптивізму). Відтак, в середині ХХ ст. у США виникає дескриптивна граматики, – лінгвістичний підхід, теоретичною базою якого слугують роботи видатних американських лінгвістів, таких як Л. Блумфілд та З. Гарнбум. Головною метою цього підходу було створення точних та детальних описів конкретних мов, а не вивчення універсальних граматичних принципів чи теорій. Дослідники цього напрямку зверталися до мов носіїв та аналізували їх структуру та варіації у синхронії. Докладний аналіз граматичних структур та правил мови демонстрував, як конкретна мова функціонує. Відтак, дескриптивна граматики протиставляється трансформаційній (генеративній) граматиці, яка сформулила загальні граматичні принципи та універсальність мови.

Третій тип лінгвістичних моделей представлений метатеоріями. Під метатеорією розуміють модель, в якій об'єктом виступають інші лінгвістичні теорії, зокрема їх тлумачення, логічна закономірність. Тобто за своєю суттю, метатеорія є «моделлю про модель», аналізом уже існуючої теорії [248]. Прикладом метатеоретичної моделі може слугувати глосематика, – структуралістська лінгвістична теорія, репрезентована копенгагенською

мовознавчою школою, а саме лінгвістами Л. Єльмслевим та Г. Улдаллом [144]. Сутність глосематики як метатеорії полягає у дослідженні значення слів на основі їх структурної будови та внутрішніх компонентів, відомих як глосеми, – мінімальних семантичних одиниць мови, що не можуть бути поділені на менші семантичні частини. Глосематика постає альтернативою семантиці та синтаксису, зосереджена на вивченні семантики слів через їх структурну будову.

У контексті нашого дослідження моделювання є дослідницьким. Нами запропоновано моделювання типології ТПВ (ЛСТНВ, СТНВ), типології НН (АНН, ДНН, ЛНН), моделювання АПМП як системи, що продукує КЕС, АПМП як відкритого лінгвосинергетичного простору.

Трансформаційний аналіз як метод наукового дослідження запропонований З. Харрісом та Н. Хомським в середині ХХ ст. Трансформаційний аналіз вважається експериментальною технікою порівняння спільностей та відмінностей мовних об'єктів та їх трансформацій у семантично-синтаксичному плані [73]. КСМ – це експериментальне застосування елементів на змістовому, формальному та формально-змістовому рівнях КСС АПМХТ. Трансформації КСС сприяють творенню НН, АНН, ДНН та ЛНН зокрема. Критерій ідентифікації трансформації КСМ – відношення підпорядкування між безпосередніми складниками в реченні. Таким чином, мінімальний компонент речення лексема вжита автором експериментально, на формально-змістовому рівні є частиною НЛК, що конотативно розширює діапазон об'єднаних у ній мовних одиниць та її синтаксичне оформлення відрізняється від правил побудови словосполучень, проте у контексті АПМХТ сприймається адресантом як нормативне. Такий процес пояснюється тим фактом, що експеримент і є нормою для АПМХТ. На змістовому рівні КСС трансформаційний аналіз є продуктивним у виявленні нелінійного розташування змістових частин АПМХТ (експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка, відкритий фінал, обірваність тексту) або їх відсутності. Однак, трансформація композиційно-стилістичного оформлення на змістовому рівні надає змогу адресанту АПМХТ

індивідуально відтворити лінійну оповідь, зоповнюючи текстові прогалини на основі власних емпіричних знань. На формальному рівні КСС редукованість літературної форми часто перетворює АПМХТ у коротке повідомлення чи рефлексію автора, надфразову єдність. Трансформація літературної форми вирізняє АПМХТ як екстремально редукований когнітивно навантажений художній текст.

Для відбору АПМХТ або їх фрагментів *інтерпретаційно-текстовий аналіз*. Вилучено АПМХТ англomовних письменників (до 1000 слів) та їх текстові фрагменти з наявними лінгвальними проявами невизначеності, які проявляються у комбінаторно-семантичній, наративній та композиційно-стилістичній площинах АПМХТ. Під суцільною вибіркою розуміють фіксацію всіх випадків появи певного явища у тексті [25, с. 51]. У нашій роботі ми зосереджуємося на вербальному вираженні невизначеності, ідентифікації та дослідженні МЗТН, не обмежуючись творчим доробком одного автора. Відтак, генеральну сукупність становлять усі АПМХТ починаючи з другої половини ХХ ст. Задля ефективного аналізу невизначеності, демонстрації її мовних проявів, відображення експериментальності АПМП, вважаємо доцільним використання *методу вибірки*, який надає змогу виокремити матеріал з яскраво вираженими ознаками генеральної сукупності, – АПМП. Виокремлені АПМП або їх текстові фрагменти, які містять МЗТН, що виступають компонентами НЛК та КСМ, провокують творення НН (АНН, ДНН, ЛНН) (3023 одиниці різного лінгвального статусу, які виокремлено з 5463 умовних сторінок досліджуваних текстів англomовної постмодерністської мінімізованої прози).

Семантичний аналіз зорієнтований на експлікацію семантичної структури слова [1, с. 34]. У нашому дослідженні ми використовуємо семантичний аналіз для ідентифікації та аналізу компонентів НЛК. Компоненти НЛК можуть належати до різних семантичних полів, проте у своїй комбінації творять новий сенс, збагачуючи таким чином свій комбінаторний потенціал. Значення слова містить два аспекти: денотативне значення, яке вказує на конкретний предмет, пов'язаний з реальною дійсністю; та конотативне значення, додаткове значення,

яке може виникати під час комунікації [3, с. 36]. Денотат трактують як понятійне ядро значення, позбавлене суб'єктивних відтінків, експресивно-стилістичного забарвлення [240, с. 268]. Конотативне значення, або конотація постає додатковим смисловим відтінком, яке «нашаровується» на основне лексичне значення, оцінку денотата, провокуючи його зміни та уточнення [64, с. 189]. Під час тлумачення НЛК ми простежуємо появу нових конотацій лексем, спосіб творення яких базований на порушенні валентності двох типів – ЛСТНВ та СТНВ.

Контекстуальний та стилістичний аналіз застосовано для дослідження стилістичних засобів творення невизначеності, зокрема їх контекстного значення. Простежуємо, що МЗТН – НЛК та КСМ, стилістично актуалізуються в АПМХТ як стилістичні фігури, такі, як інверсія, паралелізм, риторичне запитання, синекдоха, метафора, метонімія, алітерація, гіпербола, епітет, хіазм, оксиморон. Таким чином, НЛК та КСМ постають стилістичними засобами задля художньої виразності зображуваних явищ, водночас залишаючи адресатові можливість вільного їх трактування. Як відомо, *контекстуальний аналіз* – це процес дослідження тексту або мовних одиниць з врахуванням контексту, в якому вони використовуються. До контексту належать слова, речення, розташовані поряд з МЗТН, а також соціокультурний та історичний фон. Постмодерністське світобачення виражене у поезиці двоїстості, сумніву щодо сприйняття складного текстового світу АПМХТ, наповненого МЗТН, трактується в середовищі контексту кожного нового адресата АПМХТ. Контекстуалізація відбувається на засадах герменевтичного кола, – способу тлумачення та розуміння тексту, за яким аналітичні операції узгоджуються із закладеним у ньому змістом, який шукає інтерпретатор (Рис. 3. Герменевтичне коло).

Поняття «герменевтичне коло» походить ще з часів античності, проте чіткого формулювання набуло з позицій філологічної герменевтики, зокрема в інтерпретації німецького філософа Ф. Шляєрмахера [212]. Критичне прочитання художнього тексту, зокрема АПМХТ, не відбувається лінійним

способом, а циклічним. Герменевтичне коло вказує на те, що наше розуміння тексту в цілому ґрунтується на розумінні кожної окремої частини, а також на нашому розумінні приналежності кожної окремої частини до цілого тексту. Циклічна інтерпретація тексту проявляється у намаганні осмислити текст, тлумачачи по колу його частини, стикаючись із суперечностями між цілим текстом та його частинами. Такі суперечності у контексті АПМХТ можуть проявлятися у вигляді КСМ, а саме неможливості чіткого поділу змістових частин АПМХТ, зважаючи на редукованість літературної форми АПМХТ, а також НЛК, вплив яких розповсюджується як словоцентрично, так і текстоцентрично.

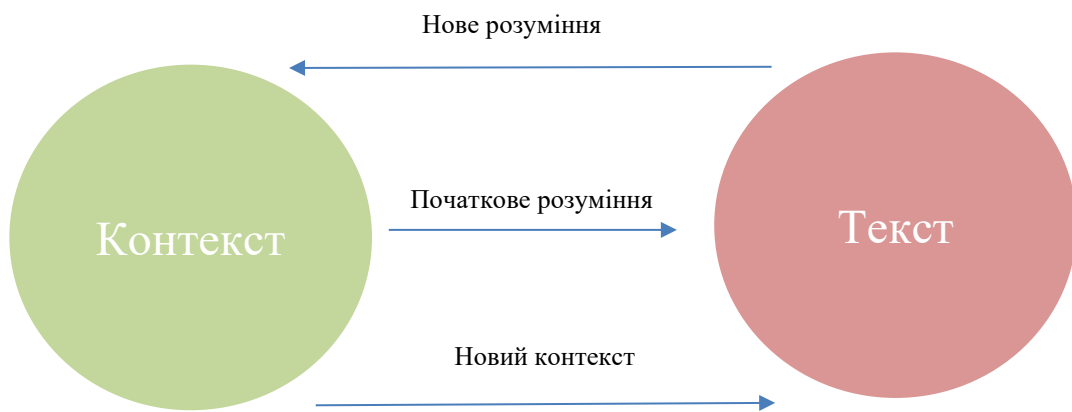

Рис. 4. Герменевтичне коло

Тлумачення АПМХТ з наявними МЗТН є суб'єктивним процесом, який починається з початкового розуміння. Надалі, «занурюючи» текст у контекст емпіричних знань адресата, відбувається процес оцінки адресатом нових знань, отриманих з текстового світу АПМХТ. Нові знання (або нове розуміння) мають шанс вплинути на «особистий контекст» емпіричного досвіду адресата. Відтак, виформовується новий контекст, новий досвід, що є основою для нового способу інтерпретації АПМХТ. Описаний вище процес співвідноситься з породженням нових образів (кенотипів), нових конотацій, які утворюються за

допомогою лінгвокогнітивних процедур мапування, та стають доповненнями для архетипних образів.

Процес стилістичного аналізу починається з аналізу цілого тексту до його частин [1, с. 21]. Осмислення художнього тексту як єдиного цілого уможливорює адекватно витлумачити МЗТН, ідентифікувати їх роль у творенні авторської поетики. Оскільки, до прикладу, «вирвана» з контексту НЛК може втрачати свої властивості, покликані сформувати читацький сумнів, або навіть, кенотип.

Дистрибутивний аналіз у нашій дисертаційній роботі використаний для ідентифікації кількох значень у слові та їх одночасній реалізації у контексті. *Дистрибутивний аналіз* – це метод аналізу текстів, який фокусується на вивченні та визначенні взаємних зв'язків між словами та їх розташуванням у тексті. Дистрибутивний аналіз репрезентований у першій половині ХХ ст. у межах дескриптивної лінгвістики в науковому доробку американських лінгвістів З. Гарріса та Л. Блумфілда [139], [177]. Крізь призму дистрибутивного аналізу, значення слова обумовлюється контекстом, в якому воно зустрічається, і слова, які часто використовуються в схожих контекстах, мають схоже значення. У випадку АПМП, експериментально вжиті комбінації несполучуваних лексем – НЛК обумовлені авторською інтенцією до творення нових конотацій, розширюють сполучальні можливості лексем. Тобто, експериментація з НЛК, семантично збагачуючи слова, здатна зафіксувати нову сему слова, яка утворилася в такій комбінації. В подальшому, читач АПМХТ, стикаючись зі схожим словесним «оточенням» в іншому АПМХТ того ж автора, чи вже іншого, у своєму сумніві трактування невизначених місць у тексті, надаватиме схожих смислів, отриманих в попередньому АПМХТ. Дистрибутивний аналіз мовних явищ, МЗТН зокрема, виявляє, що немає двох мовних одиниць, оточення яких було б абсолютно ідентичним. Це додатково підкреслює художню значущість НЛК, за допомогою яких видається можливим влучно виразити ідею, думку, приховати сенс.

Жанровий аналіз у нашій дисертаційній роботі ми використовуємо для обґрунтування невизначеності та її мовних проявів як ключової риси художніх

текстів АПМП. Для досягнення цієї цілі, ми послуговуємося трактуванням жанрового аналізу як вчення про застосування мовних засобів у контексті, оскільки, жанри відрізняються своїми цілями і відповідною до цих цілей структурою [186]. Зауважимо, що жанр визначається комунікативними цілями, які впливають на текстову структуру художніх текстів відповідного жанру [137]. Комунікативна ціль АПМП як експериментального жанру літератури полягає у творенні «ефекту ошуканого очікування», що пояснює використання МЗТН. Дотримуємося таких етапів жанрового аналізу АПМП, базованих на моделі жанрового аналізу запропонованого Т. Яхонтовою, як визначення комунікативної мети, визначення модусу, або каналу комунікації, визначення субстрату, формальне структурування, просторово-текстова локалізація, когнітивна структура, когнітивно-риторична стратегія реалізації когнітивної структури АПМП, провідні особливості мовного втілення невизначеності в АПМП.

Лінгвокогнітивну процедуру мапування з позиції когнітивної лінгвістики розглядають як проекцію структур знання з однієї концептосфери на іншу [19], [20]. У нашій роботі ми використовуємо мапування для характеристики образу чи кенотипу асоціативно-образного рівня КСС. Такі образи є результатом концептуальної інтеграції, виражені концептуальною метафорою, концептуальною метонімією, концептуальним оксимороном. Концептуальна інтеграція, що стилістично виражена в тексті концептуальною метафорою, відбувається з перенесення властивостей царини джерела до царини мети. Концептуальна інтеграція, яка здійснюється в межах однієї царини, за своєю суттю є концептуальною метонімією [195]. Концептуальний оксиморон формується завдяки парадоксальному мисленню [20, с. 230-233].

Аналіз словникових дефініцій використано для з'ясування значень лексем-компонентів НЛК, лексем, що містяться в ментальних просторах багатопросторової моделі, яка продукує КЕС. Відтак, аналіз словникових дефініцій, або дефініційний аналіз є складовою концептуального аналізу. За допомогою аналізу словникових дефініцій видається можливим поділ значення

на семи, виявлення новоутворених семантичних значень як результату функціонування НЛК або концептуальної інтеграції. Постмодерністській літературний дискурс, експериментальний зокрема, постає продуктивним середовищем для розширення семантичного діапазону слів. Ядерні значення слова вважаються найчастотнішими в плані вжитку, інтерпретації, тоді як менш частотні, або менш вживані конотації – периферійні [88, с. 110]. Експериментація автора АПМХТ, яка проявляється у використанні НЛК, концептуальних тропів “нарощує» периферію семантичного поля лексем. *Аналіз словникових дефініцій* у контексті нашого дослідження здійснюємо за допомогою одномовних словників: Oxford Learner’s Dictionaries, Collins Dictionary, Macmillan Dictionary and Thesaurus, Merriam Webster Dictionary.

2.4. Методика поетапного аналізу невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі

З огляду на мету та завдання дисертаційної роботи, ми формулюємо дослідницькі етапи для їх досягнення. Відтак, у нашій роботі запропоновано комплексну методику аналізу МЗТН в АПМП, яка передбачає три етапи дослідження із застосуванням як загальнонаукових, так і лінгвістичних методів залежно від конкретного аспекту дослідження.

На *першому етапі* дослідження застосовано *індуктивний* та *дедуктивний* методи. *Індуктивний метод* використаний з метою обґрунтування невизначеності як потенційно спільної ознаки експериментальної літератури в цілому. З позиції *дедуктивного методу*, приналежність жанру АПМП до експериментальної літератури, яка базується на експериментації, дозволяє нам логічно пояснити роль невизначеності у збагаченні семантики мовних одиниць, її важливість у взаємодії між автором та читачем, з огляду на її роль у формуванні відкритої динамічної структури АПМХТ. Додатково виконано *жанровий аналіз* для обґрунтування невизначеності та її мовних проявів як ключової риси експериментальних художніх текстів АПМП.

Наступним кроком у дисертаційній роботі є відбір АПМХТ або їх фрагментів із залученням *інтерпретаційно-текстовий аналізу та методу вибірки*. Вилучено 3023 одиниці різного лінгвального статусу з 5463 умовних сторінок досліджуваних текстів англомовної постмодерністської мінімізованої прози сучасних англомовних письменників з наявними МЗТН. Зауважимо, що відбір досліджуваного матеріалу відбувався з метою репрезентації найбільш яскравовиражених проявів експериментації – екстремально редукована літературна форма у поєднанні з когнітивною навантаженістю, провокованою НЛК та КСМ.

Наше дисертаційне дослідження продовжилося ідентифікацією та аналізом НЛК у вилучених АПМХТ. Крізь призму комбінаторики, визначено за яким ТНВ, ЛСТНВ або СТНВ НЛК функціонують. З такою метою було використано такі методи: *описовий метод* – для обґрунтування поняття «валентність» у контексті творення невизначеності та подальшої розробки її типів нівелювання – ЛСТНВ та СТНВ; *семантичний аналіз* використаний для ідентифікації та аналізу НЛК; *контекстуальний та стилістичний аналіз* для дослідження стилістичних засобів творення невизначеності; *дистрибутивний аналіз* для ідентифікації кількох значень у слові та їх одночасній реалізації у контексті; *метод моделювання* використаний для окреслення ТНВ (ЛСТНВ та СТНВ); *аналіз словникових дефініцій* для дослідження семантики компонентів НЛК.

На *другому етапі* дослідження визначено типи НН – АНН, ДНН та ЛНН, проаналізовано КСМ змістового, формального, формально-змістового рівнів КСС АПМХТ. Під час дослідження творення невизначеності у наративній площині в нашій роботі було використано такі методи: *описовий метод* для обґрунтування ролі наратора у творенні НН та обґрунтування типів НН; *трансформаційний метод* для аналізу КСМ, зокрема особливостей композиційно-стилістичного оформлення АПМХТ, для виявлення нелінійного розташування змістових частин АПМХТ або їх відсутності; *контекстуальний та стилістичний аналіз* для аналізу КСМ, актуалізованих в художньому тексті

як художні тропи; *метод моделювання* з метою окреслення типології НН (АНН, ДНН, ЛНН).

На *третьому етапі* дослідження, з погляду лінгвосинергетичного та лінгвокогнітивного підходів відображено емергентні риси невизначеності, яка проявляє себе чинником творення відкритого лінгвосинергетичного текстового простору. Під час третього етапу дослідження використано *метод моделювання* для окреслення АПМП як системи, що продукує КЕС, АПМП як відкритого лінгвосинергетичного простору; *лінгвокогнітивну процедуру мапування* для пояснення концептуальної інтеграції.

Висновки до другого розділу

Під поняттям «англомовна постмодерністська мінімізована проза» розуміємо піджанр англомовної постмодерністської літератури, що почав розвиватися у другій половині ХХ ст.. Його характерною ознакою є експериментальність, яка проявляється у поєднанні навмисно зредукованої автором літературної форми та літературного змісту, наповненого особливими мовними засобами, що призводять до творення невизначеності.

Дослідження поняття невизначеності засноване на його складній лінгвокогнітивній природі, що вимагає комплексного підходу для його розгляду. З такою метою у цьому дослідженні застосовуються різноманітні загальнонаукові та лінгвістичні методи.

З метою послідовного вирішення завдань цієї дисертаційної роботи, ми визначаємо алгоритм відповідних кроків для їх досягнення. Таким чином, у нашому дослідженні пропонуємо систематичний підхід до аналізу МЗТН в АПМП. Ця методика включає три основні етапи дослідження та застосовує різні методи, як загальнонаукові, так і лінгвістичні, в залежності від конкретного аспекту аналізу.

Комплексна методика полягає у виконанні трьох етапів дослідження

МЗТН. Перший етап передбачає використання індуктивного та дедуктивного методів, жанрового аналізу, інтерпретаційно-текстового аналізу, методу вибірки, описового методу, семантичного аналізу, контекстуального та стилістичного аналізу, дистрибутивного аналізу, методу моделювання, аналізу словникових дефініцій.

На другому етапі було застосовано описовий метод, трансформаційний метод, контекстуальний та стилістичний аналіз, метод моделювання.

На третьому етапі застосовано метод моделювання, процедуру лінгвокогнітивного мапування.

Основні положення розділу висвітлено у публікаціях автора [48], [49], [51], [236], [237].

РОЗДІЛ 3

МОВНА СПЕЦИФІКА ТВОРЕННЯ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

3.1. Лексико-семантичні засоби творення невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі

Лексико-семантичні засоби є предметом вивчення лексичної семантики [206], [223]. До лексико-семантичних засобів творення невизначеності ми відносимо лексичні одиниці, фразеологічні одиниці (словосполучення), смислове навантаження яких спонукає до сумніву. Увагу привертає творення поетичного образу в АПМХТ засобами паронімії та омонімії, з огляду на зв'язок зовнішньої та внутрішньої форми слова, а також контекстуальної синонімії.

Для обґрунтування творення невизначеності за допомогою лексико-семантичних засобів – паронімів, омонімів та контекстуальних синонімів, звернемося до їхніх енциклопедичних дефініцій. Пароніми – це слова, подібні за морфемним складом та звучанням, але відмінні за значенням; віддалені за походженням будовою, значенням, але близькі за звуковим складом [241]. Омоніми – це слова або їх окремі граматичні форми, стійкі словосполучення, морфеми, синтаксичні конструкції, які однаково вимовляються і пишуться, але мають різне значення [241]. В АПМХТ використання паронімів та омонімів спричинює каламбур, комічність, посилення трагікомічності описаної ситуації, що безперечно є складовими творення невизначеності трактування. Контекстуальні синоніми – це слова або фразеологізми, які вступають в синонімічні зв'язки в певних контекстуальних умовах [89, с. 18].

До прикладу фрагмент АПМХТ Дж. Уоутс «Hospice/Honeymoon» [277]:
«Hospice». Once the word is uttered aloud, there is a seismic shift. You will feel it. Like a (very short) thread through the eye of a needle, swiftly in and swiftly out. The air itself becomes thin, steely... For when «hospice» is spoken, the fact is at last acknowledged: There is no hope. No hope. These words are obscene, unspeakable. To

be without hope is to be without a future».

У цьому художньому тексті ми спостерігаємо наявність омоніма «shift». Ця лексема охоплює вміщує значення «зміна чого-небудь» та «зсув землі». З контексту стає зрозумілим, що йдеться про зміни у житті одного з подружжя, пов'язані із захворюванням. Ці негативні зміни мають настільки емоційний та фізичний вплив на персонажів, що автор даного АПМХТ для влучного опису використовує прикметник «seismic» (сейсмічний, тобто пов'язаний з хвилями земної кори, спричинених землетрусами). Далі в контексті цієї оповіді ідентифікуємо пароніми «no hope» (без надії) та «hospice» (госпіс, лікарня для безнадійно хворих людей). Спостерігаємо оксиморонність назви «Hospice/Honeymoon», де за допомогою графічного засобу вбачаємо прихований сенс швидкоплинності життя, а також певне ототожнення цих двох понять. «Медовий місяць» тут постає останнім часом для подружжя.

Прикладом паронімії слугує АПМХТ Б. Ван Гетема [260]:

My One Day at the Donut Factory

«Holes. You were supposed to make holes in them.»

Паронім «the Donut» є співзвучним зі словом «do not». Завданням оповідача було виготовляти донати (пончики). Цю роботу він не виконував, або виконував не так, власне звідси і «do not» (не робити чого-небудь). У основному тексті ми спостерігаємо пояснення, яке могло слугувати звільненням, зважаючи на слова «My One Day» у назві.

АПМХТ «Taylor Swift» Х. Бем-Штайнберга [251] слугує прикладом контекстуального синоніму, вжитого для опису ляльки, з власних переконань ототожнюючи її з американською співачкою Т. Свіфт.

«You're in love; it's great, you swipe on your phone and order: the next day a Taylor Swift clone shows up at your house. It's not awkward, it's everything you want. She knows all her songs, and she sings them just for you. When you put your Taylor Swift to bed (early, you got a big day tomorrow) you peek over the fence into the Rosenblatt's yard, and the lights are blazing. Your best friend Tina has three Taylor

Swifts swimming in her pool. She has a miniature Taylor Swift she keeps on a perch, a Taylor Swift with wings...

A little later, the Taylor Swifts smile as they hear the two of you. The one with wings stretches and practices her nightingale routine. She knows that one day the real Taylor Swift will see the videos she uploaded, and the videos will be so beautiful, so perfect, that the real Taylor Swift will send her limo driver to pick her up and take her to the real Taylor Swift's tower in New York City, where at last she too will be loved».

Контекстуальний синонім простежуємо і в АПМХТ «When Sorcerers Die» Д. Хенсона [270]:

«Mom passed first and became a tree. Now Dad is water. I empty the bucket at Mom's base. As Dad sinks in, I wonder about water in a tree. Does it rise, sticky and sweet? Linger in heartwood? Leaf into sunlight?

I take my pocketknife and, careful to not dig deeply, carve into Mom the date and message I'll add to the family's oral history: «Dad died today. I watered Mom with him. They are together again.» Simple, heartfelt.

I step back to admire my work... and see what I've done. Crap. At least no one'll notice in the oral history».

Автор ідентифікує смерть свої батьків, чаклунів, як переродження, ототожнюючи матір з деревом, а батька – з водою.

3.2. Композиційно-стилістичні засоби творення невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі

У нашій дисертаційній роботі в сенсі композиційно-стилістичних засобів, які творять невизначеність, ми використовуємо поняття «КСМ» як експериментальне застосування елементів КСС структури АПМП на змістовому, формальному та формально-змістовому. КСМ виражаються у труднощах поділу АПМХТ на змістові частини, екстремально редукованій літературній формі у вигляді рефлексії чи надфразової єдності, експериментації

з почерговістю оповіді, «дифузії значень» внаслідок нетрадиційного використання одиниць мовної структури.

Загалом КСМ на змістовому, формальному, формально-змістовому рівнях КСС АПМХТ виражені в текстовому середовищі, яке характеризується надмірністю стислістю або викладу оповіді. Надмірність, або надлишкова експресивність виражається через детальний, часом дитячий опис подій, ситуацій, персонажів повторенням тих самих слів. У літературознавчій науці функціонує термін «плеоназм», під яким розуміють стилістичну фігуру, яка полягає у повторюванні, нагнітанні однорідних слів, переважно синонімів, зумовленому вимогами художньої композиції, потребами досягнення емоційного ефекту [241, с. 221].

Як приклад наведемо фрагменти з АПМХТ «Good boys» О. Леві [274]:

«We're on the rooftop with the boys. The boys are calling girls dogs, like, «She's a dog, a total dog.» They don't mean bitches. They just mean dogs. If they wanted to tell us that a girl was a bitch they would say, «She's a bitch, a total bitch.» When the boys say something, they mean it. That's why we like them. We're not dogs. That's why they like us. That's why we're on the rooftop...

The boys laugh and shake their heads. I can smell their wet-puppy-dog hair...

The sun is setting and the sky is so pink. Pink like the canopy bed I never got, like Kirby, like peonies, like the cheeks of a girl who the boys have just called a dog...

Tonight, we're in Paris, but all they want to talk about is Greece. They wish they could have stayed, stayed away from Paris, from Normandy, from Bennington and Bard, from the rooftop, from all this. Their moms have ovarian cancer. Their girlfriends are pregnant again. They're sure to fail a class next semester. In Greece, none of that matters. In Greece, they sail on boats and make sketches of naked marble women and all sleep in one king-size bed. In Greece, they touch sculptures of gods. In Greece, they put their art-history education to good use. In Greece, they were happy. We want them to be happy. We let them tell us about the olives and the stray cats and the monks and the night they crashed the moped and the windmills and the dead dolphin and the economy. I want to ask them how many dogs they saw, but then again

I don't really care.

Dogs are girls who care. Girls who ask too many questions are dogs. Dogs comment on how high the ceilings are. Dogs want to know who this rooftop really belongs to. Dogs ask what your dads do for work. Dogs post sunsets on Instagram. Dogs throw up when they drink tequila. Dogs beg for games of rooftop tennis. Dogs ask where the Eiffel Tower is. Dogs wear too much perfume. Dogs stink. Dogs get mad when the boys kiss me or Zoe. Dogs don't know how to keep it casual. Dogs whine. Dogs don't want the boys to be happy. Dogs want to be held after sex, to be petted, to be taken care of. Dogs make a big deal when you get them pregnant. Dogs don't know how to just take care of it while you're with your boys in Greece. Dogs are too loud. Dogs get excited too fast. Dogs need you. Dogs just don't get it. Dogs don't get to hang out on the roof. It's too high, they're too wild, they might fall and then we'd have to catch them or something.»

Повторення слів та виразів надають підстави стверджувати про образу молодої дівчини на хлопця, який порівнює дівчат із собаками. У контексті речень: «The boys laugh and shake their heads. I can smell their wet-puppy-dog hair...», “...they might fall and then we'd have to catch them or something.» ідентифікуємо її справжню думку та намір, спровоковані його ставленням.

Стислість АПМХТ впливає з поняття лінгвістичної економії. Лінгвістична економія покликана забезпечити ефективне сприйняття і передачу повідомлень при мінімальному використанні мовних ресурсів. До того ж, така манера текстотворення спровокована швидким темпом життя сучасної людини, переважною локалізацією АПМП у віртуальному середовищі (блогах, постах, електронних виданнях). Водночас, у редукованому текстовому середовищі все ж витлумачуються нові образи, конотації, кенотипи, що визначає ефективність сприйняття АПМП адресатом. Прикладом лінгвістичної економії слугують екстремально мінімізовані АПМХТ Б. Ван Гетема [260]. З нижченаведених прикладів можна простежити, що трактування змісту самого мінімізованого художнього тексту видається можливим із поверненням до його назви.

Last Visit to Nan

«Why didn't she just hand me the money, » he sobbed on the witness stand».

У цьому АПМХТ витлумачуємо причетність оповідача до вбивства, свідченням чого є заперечне запитання як докір.

The Needle Killer

«He won't remember me doing this when he's older, » his mother kept telling herself.»

У даному АПМХТ присутній прийом інтертекстуальності локалізований у назві мінімізованого художнього тексту. «The Needle Killer» є алюзією до реальної постаті, австралійської серійної вбивці.

The Tragedy of Flight 147

«I dare you,» seven year old Michael teased his brother, who had his hands firmly on the lever of the door.»

З назви цього АПМХТ ми розуміємо, що трапилася авіакатастрофа, причиною якої міг бути хлопчик, який відчинив вхідний люк літака.

The Goodbye

«Me too.».

У цьому АПМХТ словесний мінімалізм виражає ситуацію прощання або відсутність вземних почуттів персонажа. АПМХТ складається лише з одного речення, граматично неповного.

The Snoring

“Then, one morning, she started putting a milligram of polonium in his coffee.»

Словом «then» автор пояснює жажливий намір одного з персонажів отруїти іншого. Причина такого вчинку криється у назві.

My Life as an Art Critic, 1984-1996

«It's all a load of bollocks, actually.»

У цьому АПМХТ оповідач описує все своє життя або його етап як “повне безглуздя», порівнюючи його з художньою критикою.

The Small Book of Self-Deprecation

«I suck.»

У цьому АПМХТ оповідач принижує сам себе, що зрозуміло ще з назви мінімізованого художнього тексту. Проте, додаючи прикметник «the small», іронізує ситуацію.

В АПМХТ, яке складається з одного запитання «*Can a carwash wash away the blood of a bystanding boy?*» [281], спостерігаємо водночас і риторичне запитання, оскільки хлопчика, якого збила машина, вже не повернути, й антитезу, через протиставлення двох подій – побутової (мийка автомобіля) та трагічної (смерть хлопчика).

Комунікативне завдання АПМХТ полягає у творенні «когнітивного дисонансу», який веде до плюральності значень. Комунікативний ефект композиційно-стилістичних засобів творення невизначеності актуалізується через порушення граматичної норми – відхилення від норм літературної мови.

Під час дослідження АПМХТ відхилення від норм літературної мови актуалізується через фонетичний каламбур, базований на зміні орфографії слів. Як до прикладу в текстовому фрагменті:

«*I've spent last summer in a city of Switzerland. – Berne? – No, almost froze.*»

Тут один з учасників діалогу розуміє питання про місце відпустки як те, чи не було йому спекотно, тобто замість міста Берн (*Berne*), слово *burn* (*горіти, спалювати, опік*).

Авторський словотвір здатен влучно передати ситуацію, як от у короткому оповіданні, що містить одне речення:

«*My name tattooed on her torso would erase this yin-yang doubt*» [281].

Словосполучення «*yin-yang doubt*» у цьому контексті можна розтлумачити як «сумніви у початку стосунків» та є прикладом авторського словотвору.

Прийом монтажності, уточнення, присутній у текстовому фрагменті «*They were lying in bed, talking. They had been lying in bed together talking these twenty-five years. First about whether to have children, he wanted to (although the roof was going fast); she didn't (Down's syndrome, leukemia, microcephaly, mumps). Then, after their daughter was born, a healthy seven pounds eleven ounces («She's not eating enough»; The furnace is failing)*», they talked about family matters, mostly

(«Her friends are hoodlums, her room is a disaster»; «There's something about the brakes, the water heaters rusting out»)» [281]. Спостерігаємо потік думок героя у вигляді монтажу, що створює відчуття розгубленості, спонукає думати, що між ним та дружиною завжди було щось, що заважало їх стосункам.

Отже, висновуємо, що серед композиційно-стилістичних засобів, застосованих в АПМХТ присутні плеоназм, лінгвістична економія, порушення граматичної норми.

3.3. Ненадійний наратор як маніфестація наративної невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі

Наратор АПМХТ є потенційно ненадійний з огляду на те, що інтенція автора АПМХТ є зорієнтованою на творення невизначеності. Відтак, фіктивна особа оповідача оперує у своїй мовній поведінці такими МЗТН, які здатні згенерувати кенотипний образ, семантично збагатити архетипний образ або в загальному додати нових конотацій мовним одиницям.

Ненадійний наратор сприяє виникненню ефекту «ошуканого очікування» (Р. Якобсон), ставлячи під сумнів достовірність оповіді і заохочує читача до активного аналізу АПМХТ, до пошуків прихованих мотивів і смислів.

Наратор, який оперує не архетипними схемами є ненадійним, бо новообрази (кенотипи) сприймаються з недовірою, у зв'язку зі своїм незафіксованим становищем у поняттєвій системі людини.

У нашому трактуванні статус ненадійності наратора не регламентується його відсутністю чи присутністю в дієзисі оповіді.

У роботі «Риторика художньої літератури» 1961 р. В. Бут [141] вводить термін «ненадійний наратор» – оповідач, що інтенційно спотворює наратив, тим самим власноруч продукуючи місця невизначеності.

Важливим є те, що наратор відіграє визначальну роль у формуванні КСС художнього тексту. Наратор, диктуючи хід наративу, створює загальне враження від художнього тексту, та у випадку з АПМП, ненав'язливо спонукає

читача грою слів до ретельного осмислення зображеного неоднозначного світу в АПМП, що активізує глибинні когнітивні механізми свідомості.

Поняття «наратор», як одна з головних категорій наративної структури, тлумачиться по-різному. Наратор, за М. Легким, – мовно-стилістичний епіцентр викладу, фіктивна особа, вигадана автором, що є похідною від його свідомості [79, с. 10]. До прикладу, широко відома класифікація нараторів Ж. Женетта, у якій наратори відрізняються ситуаціями, в яких вони перебувають [169]: гетеродієгетичний наратор в екстрадієгетичній ситуації (авторська розповідь першого рівня, наратор повістує історію, проте не є персонажем); гетеродієгетичний наратор в інтрадієгетичній ситуації (авторська розповідь другого рівня, наратор повістує історію, у якій відсутній); гомодієгетичний наратор в екстрадієгетичній ситуації (персонажна розповідь першого рівня, наратор повістує свою власну історію, де він є персонажем); гомодієгетичний наратор в інтрадієгетичній ситуації (персонажна розповідь другого рівня, наратор повістує свою власну історію).

Цікавим та доречним у дослідженні НН є поняття «множинний» наратор [77], характерний для новаторських художніх творів, як от АПМП. Наративна стратегія «множинного» наратора може проявлятися через діалогію, оповідь подій з різних точок зору двома чи більше нараторами, різні хронотопи оповідачів, товариський, дискусійний тон оповіді, який спонукає читача до комунікації. Лінгвальне вираження поліфонії нараторів у художньому творі забезпечується синтаксисом – вигуками, запитаннями, пунктуацією, інверсією та ін., а також лексичними засобами – вибором слів, словниковим складом, діалектом [161].

За В. Бутом наратор є «надійним, якщо він говорить чи діє згідно з поняттям норми у творі і ненадійний, якщо ні» [141, с. 158-159]. Поняття «норма» для текстової структури АПМП є недоцільним, оскільки постмодерністський автор не дотримується канонів класичного текстотворення. Відтак, практично кожен наратор АПМП набуває статусу «ненадійного». Ненадійний наратор – наративна інстанція, яка спотворює, недооцінює чи

переоцінює [215].

«Ненадійність» («unreliability»), запропонована В. Бутом, вважається навмисно закодованою у художньому творі. А. Нюннінг, переосмисливши теорію В. Бута, зауважив, що «ненадійність» стосується як наратора, так і нарататора, тобто читача, а саме схем, які закладені у свідомості нарататора, відповідно до яких він трактує світ. Нарататор самостійно визначає та узгоджує суперечності в наративі. Таким чином, читання художнього твору з наявним у ньому ненадійним наратором розглядається як інтерпретаційна стратегія читання художнього твору [203]. Згідно з А. Нюннінг, кожен наратор потенційно є ненадійним. Тому наратора, який перебуває у дієгезисі чи поза ним (від франц. «diegesis»: історія, – вигаданий художній світ, інша дійсність, у якій застосовано розповідь, історію, переказування) [240] та створює суперечність у трактуванні зображеного світу в АПМП, ми вважаємо потенційно ненадійним.

Серед проявів ненадійного наративу в АПМХТ вирізняємо:

- Суперечливість історії: наратор розповідає історію, яка суперечить подіям, описаним іншими персонажами або фактичними доказами в тексті. Це може створити невизначеність і сумніви щодо того, що насправді сталося.
- Попереджувальні сигнали: наратор надає суб'єктивні коментарі, які попереджають читача про його обмеженість або надмірний емоційний стан.
- Обмежений погляд: наратор неспроможний об'єктивно сприймати події через свої особисті переконання, обмежені знання. Це може призводити до спотворення фактів або неповного розуміння подій.
- Постійна зміна наративу: наратор постійно змінює свою версію історії або виправдовує власні дії. Така нестабільність може створювати плутанину і невизначеність.
- Схильність до іронії або сарказму: наратор використовує іронічний, саркастичний тон, щоб приховати своє справжнє ставлення до подій або персонажів.
- Відсутність доказів: наратор намагається приховати докази або вказівки, які суперечать його версії історії, або навмисне уникає конкретної

інформації.

У нашій дисертаційній роботі ми виокремлюємо типи НН, а саме – АНН, ДНН та ЛНН.

Функціонування ненадійного наратора простежуємо в АПМХТ «The Snow Asleep on a Branch» [288] Д. Волеса:

«There in the window of the apartment across the courtyard, pressed against the glass, a bouquet of pale blossoms. Like a springtime branch snapped off a cherry tree.

No. My mistake. It's a cat. A white cat sleeping on the window sill, enjoying the warmth of the sun. I can see it breathing.

But for a moment, I thought of you. You who will always be a girl. Perfuming the room with your presence and an armful of white cherry blossoms that spring morning. Before your final winter, when the snow came too soon. And never really left».

У цьому АПМХТ наратор веде суперечливу оповідь, що виявляється у плутанині об'єкта, який він описує, у фразі «No. My mistake.». Слова «always be a girl», «snow never really» не можуть вказувати у цьому контексті на правдивість інформації, а лише підкреслюють бажання наратора. Простежуємо прояви АНН, з огляду на двоїсте трактування «a cat», «a bouquet of pale blossoms», «you». КСМ представлені через на змістовому рівні, оскільки даний АПМХТ є близьким до рефлексії, без поділу на зав'язку, кульмінацію, розв'язку тощо. Ненадійний наратор цього АПМХТ має риси гомодієгетичний наратор в екстрадієгетичній ситуації.

Ненадійна нарація присутня і в АПМХТ Б. Робінзон «Baby Dolls» [279]:

«My mother isn't always Raggedy Ann, but she was when I was born. Week before Halloween, office party. Not at the office, but at Richard Nixon's basement apartment. She sipped on Shirley Temples while my jelly fists pommeled her beneath her denim thrift-store jumper. I hate grenadine, but how was Raggedy Ann supposed to know that? Her brain was stuffing, and my communication was limited to pathetic fetal boxing. The drunk guests rollicked in their altered states. When fluid dampened

her striped stockings, everyone laughed. Because she was a doll, and also very young, my mother laughed, too.

A cat whose tail was longer than her skirt laid Raggedy Ann in the bathtub and closed the moldy curtain. Her limbs stayed limp while people pissed nearby, and the tangled nest of red yarn remained on her head, drenched with sweat, for Raggedy Ann is loyal and true. Only I was able to bring her to life, each shock of me making bone and blood of her soft body, carving chambers into her two-dimensional valentine heart».

Як бачимо ненадійність наратора проявлена у тому, що він оповідає з лона матері, як ще ненароджена дитина. Сам факт такої оповіді ставить під сумнів її правдивість, зважаючи до того ж на настільки детальний опис подій. Такий ненадійний наратор володіє рисами гомодієгетичного наратора в екстрадієгетичній ситуації. КСМ представлені на змістовому рівні, з огляду на неможливість поділити текст на змістові частини. Даний АПМХТ ідентифікуємо як рефлексію наратора. Ідентифікуємо прояви ДНН, з огляду на наявну дифузію значень, адже матір дитини-оповідача порівнюється з вигаданим персонажем лялькою Ретгеді Енн, створеним Дж. Груелом для своєї доньки. Якщо заглибитися у контекст, донька Дж. Груела померла від пороку серця, тому фраза «*carving chambers into her two-dimensional valentine heart*» є дуже символічною. Робимо висновок, що дитина допомагає вижити матері з пороком серця. Ненадійний наратор має риси гомодієгетичного наратора в інтрадієгетичній ситуації.

Ненадійний наратор функціонує і в АПМХТ «Housewife» Е. Гемпел [261]:
 «*She would always sleep with her husband and with another man in the course of the same day, and then the rest of the day, for whatever was left to her of that day, she would exploit by incanting, «French film, French film».*»

У цьому АПМХТ прояви ЛНН вбачаємо у смисловій незавершеності описаної ситуації, водночас виникає враження її циклічності, де життя як французьке кіно, в якому подружня зрада не є звичним явищем. Ненадійний наратор проявляється через модальні слова «would» та має риси

гетеродієгетичного наратора в екстрадієгетичній ситуації. КМС вбачаємо на формальному рівні, оскільки АПМХТ виглядає як повідомлення чи авторське припущення.

Продемонструємо ще один приклад ненадійного наратора в АПМХТ «A Small Lexicon of Lullabies» А. Епштейна [257]:

«And it was summer. The ghost was a young pregnant woman. And it was autumn. Once it was a little colder, and the maple trees grew a little slower. Stradivarius, they say, used to make violins out of them. And it was winter. The Zen monk updated his Facebook status: “In the evening, it snowed. At night I dreamed it was snowing.» And finally, spring: the ghost’s water broke.».

У цьому АПМХТ КСМ ідентифікуємо на формально-змістовому наявність безособових речень. Ненадійність наратора проявлена у тому, що він метафорично описує появу дитини на світ у формі казки чи колискової про пори року для тієї ж дитини, що видно з назви АПМХТ та речень «The ghost was a young pregnant woman», «And finally, spring: the ghost’s water broke.». Достовірність такої оповіді викликає сумніви. Простежуємо прояви ДНН, оскільки помічаємо дифузію значень «ghost», «young pregnant». Наратор цього АПМХТ має риси гетеродієгетичного наратора в екстрадієгетичній ситуації.

3.3.1. Амбівалентна наративна невизначеність

У цьому підрозділі дисертації увагу зосереджено на формуванні АНН. АНН функціонує через певний тип наратора та певні КСМ, а також ЛЗ, які можуть слугувати допоміжними інструментами у формуванні НН, що схематично зображено на Рис. 4. Генеза АНН.

Рис.5. Генеза АНН.

У літературознавчих студіях «двозначність» ототожнюють з «амбівалентністю», і визначають як: «суперечливе», «роздвоєне» емоційне переживання читачем певного явища у художньому творі [38]. У постмодерному світі амбівалентне світосприйняття людини означає породження почуттів протиріччя, невизначеності та парадоксальності [42, с. 337].

З огляду на естетичну функцію, – характерну ознаку художніх текстів, наративна техніка «двозначність» передбачає двоїстість естетичної перцепції дійсності як «естетичного досконалого» та «естетичного недолугого», що транслює ідею протиставлення [178].

Поняття «двозначність», на якому ґрунтується АНН, у мовознавчих студіях розуміють як поєднання протилежних значень лексичних одиниць різного лінгвістичного статусу (слів, словосполучень, речень, надфразних єдностей) у художньому тексті [6], [38]. Таким чином, двозначність порушує закономірності лексико-семантичної сполучуваності мовних одиниць через

двоїстість та суперечність їх трактування у контексті.

АНН розглядаємо зі словоцентричного і текстоцентричного ракурсів. З позиції словоцентричного підходу АНН актуалізується як реалізація двох або трьох парадигматично протилежних елементів плану змісту слова, якими можуть бути як окремі його значення, так і семи, що є співзвучним із поняттям семантичної (конотативної) внутрішньої антонімії, – термін що позначає наявність у слова (поєднання в слові) протилежних значень або сем [108], [208].

Таким чином, АНН трактуємо як наявність полісемантичних і неоднозначних значень слова на рівні словосполучення або речення, тобто в рамках мікроконтексту. Крізь призму текстоцентричного підходу АНН ми розуміємо як подвійне або неоднозначне тлумачення змісту слова, словосполучення, речення чи цілого фрагменту тексту в рамках макроконтексту, тобто всього художнього тексту, завдяки функціонуванню множинних контекстуальних зв'язків в текстовій тканині АПМП. Тобто, при АНН лексичне значення мовних одиниць залежить від контексту окремого фрагменту тексту або цілого тексту загалом, яке є не конкретним, а невизначеним, суперечним, що й породжує двоїстість інтерпретації.

Як приклад проявів АНН слугує мінімізований художній текст «Lost Things» Л. Девіс [254]:

«They are lost, but also not lost but somewhere in the world. Most of them are small, though two are larger, one a coat and one a dog. Of the small things, one is a certain ring, one a certain button. They are lost from me and where I am, but they are also not gone. They are somewhere else, and they are there to someone else, it may be. But if not there to someone else, the ring is, still, not lost to itself, but there, only not where I am, and the button, too, there, still, only not where I am».

Двозначність трактування криється ще у самій назві цього тексту «Lost Things», проте осмислюється після прочитання усього мінімізованого художнього тексту, що розкриває її з текстоцентричного ракурсу.

На змістовому рівні КСМ у даному художньому тексті вбачаємо в організації усього тексту у вигляді експозиції (лат. «*expositio*» – виклад, опис,

пояснення) – початкової частини фабульної, сюжетно-композиційної структури художнього твору, в якій зафіксовано ситуацію, умови, час і дію, що хронологічно передують зав'язці та майбутньому розвитку дії [240].

На формально-змістовому рівні КСМ ідентифіковані в експериментуванні з використанням лексеми «lost», яке полягає у двозначності її структури: «*They are lost, but also not lost but somewhere in the world*». Речі є втраченими, але й невтраченими водночас. Структура лексеми «lost» вміщує плани змісту «загублений», «втрачений», що осмислюються у контексті. Оксиморон «речі, які зникли, проте існують» виникає завдяки двозначності лексеми «lost», що сприяє подвійному трактуванню стану і місця перебування «речей».

З розповіді наратора зрозуміло, що речі неначе «зникли з нього і там, де він є» («*They are lost from me and where I am, ...*»). «Речі» можуть бути чиймись, або ж, просто, існувати самі для себе, бути просто «річчю у собі» («*...they are there to someone else, it may be. But if not there to someone else, the ring is, still, not lost to itself...*»). Ці рядки наводять на думку, що «речі» не загубилися, а, ймовірно, втратили цінність для наратора через певні життєві обставини, про які не йдеться у тексті. «Речі» не втратили свою цінність як таку, і стали важливими для когось іншого. Спостерігаємо лексичний повтор через використання лексем «ring» і «button» двічі у різних реченнях («*Of the small things, one is a certain ring, one a certain button. ... But if not there to someone else, the ring is, still, not lost to itself, but there, only not where I am, and the button, too, there, still, only not where I am*»). Такий повтор має на меті передати певний драматичний відтінок ситуації. Хоч наратор іронічно називає «ring» і «button» – «small things», то епітет «certain» вказує на їх алегоричне значення, адже вони були найдорожчими – згадкою про колишнє життя та людей.

На формальному рівні КСМ полягає у труднощах з виокремленням зав'язки, розвитку дії, кульмінації та розв'язки. Вищезгадані стандартні елементи сюжету, у даному випадку, об'єднуються у рефлексію, що логічно випливає із суперечного трактування і ставлення до «загублених речей». Суперечність почуттів може свідчити також і про мінливість характеру

наратора.

Підсумовуючи вищевказане, ми робимо висновок, що у даному художньому тексті АПМП на асоціативно-образному рівні виникає символ «втрачених речей» як згадка про невиправдані сподівання повістяра.

Прояви АНН наявні в АПМХТ «He Moved Slow, Lee Did» Д. Хенсона [263]:
«When Lee strolled a crowded sidewalk, folks flowed 'round him almost as if he were a rock in a stream. He took maybe one step to a normal person's four. He moved so slow, Lee said, because there was no place he'd rather be than en route to wherever he was going. And when it rained — ah, lovely rain — he took his time even more happy, Lee did».

У цьому АПМХТ гра слів використана у назві, фонетичний каламбур виникає при поєднанні слів «...Slow, Lee...». Автор вдається до такого прийому, аби схарактеризувати фізичну кваліть персонажа, яка вже неначе «вросла» у його ім'я.

На змістовому рівні КСС спостерігаємо організацію змістового наповнення у вигляді експозиції.

На формально-змістовому рівні КСМ виявляємо в експериментації з вживанням у граматичному порушенні у виразі «he were a rock in a stream». яке полягає у двозначності, прихованості сенсу. Вжите дієслово «were» метафорично наводить на думку про те, що головний персонаж є невіддільним цілим зі своїм візком. Двозначність трактування виникає і у виразі «...he took his time even more happy, Lee did». «To take time» (знайти, приділити час) двозначно сприймається у цьому АПМХТ, зважаючи на фізичний стан персонажа, який й так пересувається повільно.

На формальному рівні КСС ідентифікуємо цей АПМХТ як надфразову єдність.

На асоціативно-образному рівні виникає образ людини, яка, не зважаючи на свої фізичні особливості, радіє простим речам, як дощ.

У контексті КСМ, домінантним для реалізації АНН є формально-змістовий рівень КСС – експериментування з двозначністю або багатозначністю

внутрішньої структури лексем та синтаксем; двозначністю, яка проявляється на основі позитивно-негативної самоорганізації значення лексем, синтаксем, одночасним переживанням читачем полярних емоцій, комічністю. На даному прикладі АПМП оповідач має ознаки гетеродієгетичного наратора в екстрадієгетичній ситуації. Наратор сумнівається у викладеній інформації, обмежений щодо знань про описану ситуацію.

Отже, під час дослідження НН в АПМП, ми дійшли висновку, що НН – це наративна ситуація сумніву адресанта художнього тексту щодо трактування його сенсів, спровокований авторською інтенцією до експериментування з КСС. Утворення АНН відбувається на основі наративної техніки двозначності та доповнюється КСМ і ЛЗ.

Наукові результати, отримані шляхом аналізу КСС художнього тексту АПМП, демонструють наступне: АНН актуалізується на формально-змістовому рівні КСС; АНН актуалізується через експериментування з двоїстою структурою лексеми, що виражено текстоцентрично; серед ЛЗ, як допоміжних зособах творення АНН, присутні алегорія, лексичний повтор, оксиморон, метафора; ненадійний оповідач художнього тексту АПМП з проявами АНН володіє рисами гетеродієгетичного наратора в екстрадієгетичній ситуації.

3.3.2. Дифузна наративна невизначеність

Еклектичне бачення поєднання речей, що характерно для постмодернізму, охоплює усі сфери діяльності людини – філософію, релігію, живопис, архітектуру, мовознавство, літературознавство.

У основі ДНН лежить поняття «дифузія». Первісно, явище «дифузії» (від лат. «*diffusio*» – розповсюдження, поширення, розтікання) – це взаємне проникнення одна в одну дотичних речовин внаслідок руху їхніх частинок (атомів, молекул, іонів, електронів, а також квазічастинок – у конденсованому середовищі) [246].

У 1952 р. Т. Хегерstrand ввів поняття «просторової дифузії» –

розповсюдження певного явища від центру до периферії, що знайшло своє відображення і в мові – мовна дифузія як процес проникнення іншомовного елемента в іншу мовну систему [247]. У дослідженні НН ми розглядаємо також дифузію значень, що базується на метонімії як прийомі поетичного мовлення, у якому значення слова переноситься з певного явища чи предмета на інші за суміжністю просторового, часового, атрибутивного, каузального типу.

«Дифузія» світоглядів, як ключова ознака постмодернізму, позначилася й на літературному мистецтві. У площині теорії літератури виникає поняття «дифузії» – поєднання раніше непоєднаних жанрів та родів. У контексті постмодерністської оповіді, де письменник виходить за «звичні» рамки написання художнього тексту, процес дифузії передбачає «взаємопроникнення елементів різних родів та жанрів» в одному художньому творі. Іншими словами, відбувається «деканонізація» певного жанру – інтенційний відхід від жанрового «шаблону», або усталеного канону написання художнього твору. Така міжжанрова дифузія є результатом впливу масової культури на суспільство. Постмодерністська мовна гра, деконструйований наратив з додаванням переосмислених та запозичених тем, героїв, сюжетів – все це характеризує постмодерністську оповідь як поліморфну [5].

Як наративна техніка, дифузія проявляється через поліфонію нараторів, взаємозаміну (дифузію) наративних форм, що в художньому тексті проявляється через використання невластиво-прямої мови, почерговість оповіді від першої та третьої особи, що виражено синтаксично, змішування змістових елементів двох або більше жанрів, авторське експериментування на лексичному рівні, що призводить до дифузії значень.

Наративну техніку «дифузія» ми розглядаємо як різновид наративно-ризоматичного принципу повісткування, що полягає у нелінійності викладу способі, гетерогенності тексту. Ідентифіковано ЛЗ, які виконують допоміжну НН, що схематично зображено на Рис. 5. Генеза ДНН.

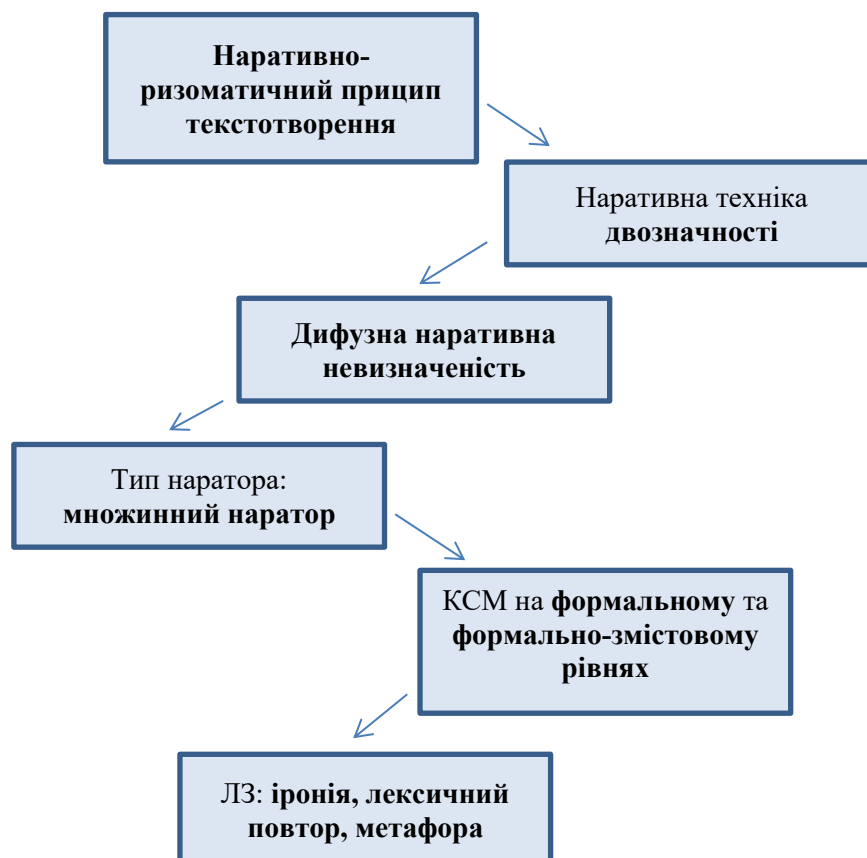

Рис. 6. Генеза ДНН.

Наприклад, прояви ДНН присутні в художньому тексті «Susie Brown Will Be In Town» Л. Девіс [255]: «*Susie Brown will be in town. She will be in town to sell her things. Susie Brown is moving far away. She would like to sell her queen mattress. Do we want her queen mattress? Do we want her ottoman? Do we want her bath items? It is time to say goodbye to Susie Brown. We have enjoyed her friendship. We have enjoyed her tennis lessons».*

На змістовому рівні КСМ ідентифікуємо елементи сюжету таким чином: зав'язка – «*Susie Brown will be in town. She will be in town to sell her things.*», розвиток дії – «*Susie Brown is moving far away. She would like to sell her queen mattress.*», кульмінація – «*Do we want her queen mattress? Do we want her ottoman? Do we want her bath items?*», розв'язка – «*It is time to say goodbye to Susie Brown. We have enjoyed her friendship. We have enjoyed her tennis lessons.*».

На формальному рівні КСМ ідентифікуємо у побудові даного художнього тексту у вигляді діалогічної єдності. Згідно з Н.Ю. Шведовою, діалогічна

єдність – це взаємозалежна послідовність реплік, підпорядкованих синтаксичним правилам [124]. Спостерігаємо нашарування нарації від першої та третьої осіб, комінукативна мета якої спонукати адресанта тексту до співчуття нараторові та формування негативної оцінки описаного персонажа *Susie Brown*.

КСМ виражені зміною суб'єкта оповіді. Спостерігаємо граматично оформлені речення від першої особи (We) та третьої особи (She). Використання оповіді від першої особи «We» замість першої особи «I» розцінюємо як іронію, аби підкреслити «єго» ображеного друга.

На формально-змістовому рівні також ідентифікуються КСМ, які полягають у використанні лексеми «*tennis lessons*». Можна зробити припущення, що персонаж *Susie Brown* проявила себе як недобрий друг. І теніс, як парна гра, і дружба передбачають віддачі від обох гравців (друзів). Таким чином, дифузія значень полягає у перенесенні правил гри у теніс на поняття дружби. Лексичний повтор у реченнях «*Susie Brown will be in town. She will be in town to sell her things.*» свідчить про певний страх наратора визнати, що, все таки, дружба завершилася і зустріч не відбудеться. Оскільки спочатку спостерігаємо ствердження «*Susie Brown will be in town.*», яке супроводжується подальшим уточненням «*She will be in town to sell her things.*».

Отже, на асоціативно-образному рівні цього художнього тексту АПМП виникає образ взаємної дружби як парної гри. На даному прикладі АПМП ненадійний оповідач має ознаки множинного наратора. Оповідач змінюється першою та третьою особами.

ДНН проявляється і в АПМХТ «*And They Lived*» Б. Мід [275]:

«You asked like kind men do, down on one knee, ring and eyes uplifted, hopeful. You weren't the one I loved, but you were the one who asked, who saw me as something colorful and true, more real than I could ever be. You said we'll be happy, so happy, so I said yes yes yes and I know and I didn't say move away from me before I am scattered like glass on this dust-covered floor, like stones you throw by the handful across water. I almost said wait, listen, but I knew you would not».

У цьому АПМХТ на змістовому рівні КСС ідентифікуємо поділ змістових частин на зав'язку в частині: «*You asked like kind men do, down on one knee, ring and eyes uplifted, hopeful. You weren't the one I loved, but you were the one who asked, who saw me as something colorful and true, more real than I could ever be*» та кульмінацію в частині: *You said we'll be happy, so happy, so I said yes yes yes and I know and I didn't say move away from me before I am scattered like glass on this dust-covered floor, like stones you throw by the handful across water. I almost said wait, listen, but I knew you would not*». Розв'язку вбачаємо в самій назві цього АПМХТ «And They Lived». Таким непослідовним змішуванням змістових частин, автор трансліює розповідь про подружнє життя, в якому почуття не були взаємними.

На формально-змістовому рівні КСС спостерігаємо КСМ у вигляді множинності нараторів «Я», «Ти».

На формальному рівні КСС мінімізований художній текст організований у вигляді надфразової єдності.

На асоціативно-образному рівні виформовується образ жінки, яка вийшла заміж, не зважаючи на сво почуття. Назвою цього АПМХТ автор трансліює ідею про те, що спільне життя не ототожнюється з коханням. Така думка додатково метафорично підкреслена експериментацією на формально-змістовому рівні порівняннями «*I am scattered like glass on this dust-covered floor, like stones you throw by the handful across water*».

У контексті КСМ, визначальними у формуванні ДНН слугують змістовий рівень та формально-змістовий рівень КСС.

3.3.3. Лабіринтна наративна невизначеність

У основі ЛНН лежить концепт лабіринту-ризоми, або ризоморфного лабіринту, що трактується як безкінечно розімкнений простір сенсів, або мережа безкінечних входів і виходів, які переплітаються між собою, але не є домінантними один стосовно одного [26]. У. Еко вбачає у концепції ризоми,

«гнучкої фіксованої структури» Ж. Делеза та Ф. Гваттарі прообраз лабіринту-ризому. Лабіринт-ризома є втіленням цього невизначеного стану між хаосом та впорядкованістю. Головна відмінність між класичним лабіринтом і лабіринтом-ризомою полягає у способі їх «подолання». У класичному лабіринті наявними є накреслені шляхи, за якими мандрівник (читач), рано чи пізно, дістанеться необхідної точки. Лабіринт-ризома – нескінченна мандрівка, шляхи якої мандрівник (читач) прокладає сам.

У контексті наративної техніки, лабіринт-ризома проявляється через відкриту кінцівку, смислову незавершеність речень, різні хронотопи персонажів, наратора-спостерігача, який перебуває поза дієгезисом та труднощі в ідентифікації об'єкта оповіді, що синтаксично виражено через безособові речення. Прояви лабіринту-ризому спостерігаємо також у мережевій літературі, що є певним «симбіозом» літератури та інтернет-простору з цілою низкою технологічних прийомів. До таких відносимо доповнення власне тексту гіперпосиланнями, звуковими та візуальними об'єктами, мультиплікацією, елементами комп'ютерної гри тощо. Вищевказані «спецефекти» активізуються через виконання читачем певних алгоритмів, наприклад, натискання кнопок, які скеровують на різноманітні варіанти розвитку сюжету тощо. Таким чином, читач «блукає» серед ймовірних сюжетних ліній, де основне – нові сенси, які виникають при їх певному виборі.

Наративну техніку «лабіринт» ми розглядаємо як різновид наративно-ризоматичного принципу повісткування, що полягає у нелінійності викладу способі, гетерогенності тексту. На матеріалі мінімізованих текстів Л. Девіс ідентифіковано ЛЗ, які виконують допоміжну НН, що схематично зображено на Рис. 6. Генеза ЛНН.

Рис. 7. Генеза ЛНН.

За Різель Е. та Піхтовніковою Л. С. художній текст функціонує на основі взаємодії наступних рівнів: змістового, формального, формально-змістового та асоціативно-образного. Асоціативно-образний рівень продукує задуманий автором образ-символ, що є результатом поєднання вжитих прийомів на усіх інших рівнях, та трактується адресантом тексту індивідуально. Композиційно-стилістичні модифікації (КСМ) на рівнях композиційно-стилістичної структури тексту покликані сформуванню неоднозначне тлумачення тексту, тим самим активно залучаючи когнітивні механізми свідомості адресанта тексту. За Ф. Бацевичем, відхилення від мовної норми є «мовними девіаціями», – різними типами порушень власне мовних норм, мовленнєвих конвенцій, стратегій мовлення, імплікацій та імплікатур дискурсу тощо в «нормальних» станах свідомості [13], [98], [99], [207].

КСМ, які виступають інструментами у створенні НН включають наступні: на змістовому рівні – труднощі у розподілі художнього тексту на експозицію, зав'язку, розвиток дії, кульмінацію, розв'язку, або розділи, абзаци; на формальному рівні – текст обмежений обсягом, у вигляді надфразової єдності, діалогічної єдності, наявність графічної неоднорідності [21]; на формально-

змістовому рівні – експериментування у використанні фонем, морфем, лексем, речень, «дифузія значень». Граматично зафіксована зміна суб'єкта оповіді. Безособві конструкції.

Прикладом проявів ЛНН може слугувати художній текст «The Outing» Л. Девіс [256]: «*An outburst of anger near the road, a refusal to speak on the path, a silence in the pine woods, a silence across the old railroad bridge, an attempt to be friendly in the water, a refusal to end the argument on the flat stones, a cry of anger on the steep bank of dirt, a weeping among the bushes*».

На змістовому рівні КСМ ідентифікуємо у виокремленні елементів сюжету шляхом зіставлення їх з емоціями чи діями, описаними в даному тексті та відсутності розв'язки. Наприклад, зав'язка – «*An outburst of anger near the road, a refusal to speak on the path, ...*», розвиток дії – «*a silence in the pine woods, a silence across the old railroad bridge, ...*», кульмінація – «*a refusal to end the argument on the flat stones, a cry of anger on the steep bank of dirt, a weeping among the bushes*». Очевидно, щось важливе трапилося між рядків «*a silence in the pine woods, a silence across the old railroad bridge, an attempt to be friendly in the water ...*», бо далі місце дії змінюється на водойму. Кінцівка залишається без розв'язки, відкритою для трактування адресантом тексту відповідно до його емпіричного досвіду. Сюжет описаний через «лабіринт емоцій», який вдало ілюструє психологічну теорію прийняття, що складається з п'яти стадій – заперечення, гнів, торг, депресія та прийняття.

На формальному рівні КСМ полягають у функціонуванні даного художнього тексту як повідомлення, що лише описує розвиток ситуації у тезовому викладі. Подібна форма опису сюжету створює ефект відсутності наратора, наче оповідь ведеться сама собою. Таким чином, цикл емоцій та ефект відсутності оповідача відкривають перед адресантом тексту множинність інтерпретацій у контексті образу наратора та достовірності повідомленого у тексті.

На формально-змістовому КСМ актуалізуються через односкладне безособове називне речення, що містить лише підмет та обставину місця.

Наратор, спостерігаючи, констатує послідовність певних подій, проте з ким вони відбуваються – невідомо. Адресант тексту трактуючи його, блукає у лабіринті описаних емоцій. Крім цього, автор вдається до персоніфікації, адже емоції виникають неначе самостійно та живуть своє життя.

Підсумовуючи вищевказане, на асоціативно-образному рівні цього художнього тексту АПМП виникає образ наратора, який у байдужому та монотонному викладі повідомляє про чийсь сварку і переживання. На даному прикладі АПМП ненадійний оповідач має ознаки гетеродієгетичного наратора у інтрадієгетичній ситуації, який повістує, перебуваючи поза дієгезисом.

Вбачаємо прояви ЛНН в АПМХТ «The End of the War» Д. Калаган [253]:

«Scattered pennies cover her husband's grave like confetti, and she plucks them up one by one. People honor the dead, even when the dead made you want to die.

Her yellow and purple battle wounds are still fading. There is still vodka in the pantry. She remembers being drunk with him, trying on his uniform. Part of her loves the echo of his belly laugh.

Her stomach flutters at the sight of a miniature Old Glory next to his headstone. This is the end. Freedom rings through her, a knell loud enough to be heard on the other side».

У цьому АПМХТ на змістовому рівні КСС спостерігаємо КСМ у вигляді функціонування мінімізованого художнього тексту у вигляді розв'язки, яка поєднує у собі дві сюжетні лінії – теперішнього та минулого, життя та смерті, створюючи лабіринт, простежуємо метафора у рядках *«Freedom rings through her, a knell loud enough to be heard on the other side».*

На формально-змістовому рівні КСС ідентифікуємо КСМ в авторській експериментації поєднання лексем *«freedom rings through her,* (свобода дзвенить у ній), оксиморонне поєднання «grave» і «confetti» (могила і конфеті).

На формальному рівні КСС простежуємо рефлексію наратора, який створює роздуми навколо ситуації загибелі у війні, оплакування воїна.

На асоціативно-образному рівні виникає образ нещодавньої перемоги, яка дісталася великою ціною – смертю, про що свідчать рядки *«Her yellow and*

purple battle wounds are still fading... People honor the dead, even when the dead made you want to die».

У цьому АПМХТ ненадійний наратор має риси гетеродієгетичного наратора в інтрадієгетичні ситуації.

Отже, у контексті КСМ, визначальними у формуванні ЛНН є змістовий, формальний та формально-змістовий рівні КСС.

Висновки до третього розділу

Серед лексико-семантичних засобів творення невизначеності у нашому дослідженні вирізняємо явища омонімії, паронімії та контекстуальної синонімії.

У композиційно-стилістичній площині продуктивними засобами виникнення невизначеності вважаємо композиційно-стилістичні модифікації на формальному, змістовому на формально-змістовому рівнях композиційно-стилістичної структури мінімізованого художнього тексту, плеоназм, лінгвістичну економію, порушення граматичної норми.

З наративного ракурсу, оповідь в АПМП ведеться потенційно ненадійним наратором, незалежно від його присутності в дієгезисі оповіді. Композиційно-стилістичні модифікації, лексико-семантичні засоби, наративна техніка двозначності, дифузна наративна техніка та лабіринтна наративна техніка виступають чинниками творення наративної невизначеності (амбівалентної наративної невизначеності – АНН, дифузної наративної невизначеності – ДНН, лабіринтної наративної невизначеності – ЛНН).

Невизначеність оприявнюється через ненадійного наратора, ненадійну оповідь, оперту на наративну невизначеність (амбівалентну, дифузну та лабіринтну) та відповідні наративні техніки. Статус ненадійності наратора не регламентується його відсутністю чи присутністю в дієгезисі оповіді. Наратор англомовного постмодерністського мінімізованого художнього тексту є потенційно ненадійною оповідною інстанцією, що спровоковано інтенцією автора до творення невизначеності.

АНН, базована на понятті «амбівалентність», актуалізується на формально-змістовому рівні КСС. ДНН, в основі якої лежить наративна техніка «дифузія», виражена на формальному та формально-змістовому рівнях. ЛНН, базована на наративній техніці «лабіринт-ризوما», виражена на змістовому, формальному та формально-змістовому рівнях. Серед ЛЗ, як допоміжних інструментах творення НН, у мінімізованих художніх текстах присутні іронія, лексичний повтор, персоніфікація, алегорія, оксиморон.

Основні положення розділу висвітлено у публікаціях автора [43], [44], [45], [50].

РОЗДІЛ 4

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ В АНГЛОМОВНІЙ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ МІНІМІЗОВАНІЙ ПРОЗІ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ ТА ЛІНГВОСИНЕРГЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ

4.1. Невизначеність як чинник творення емергентної когнітивної структури в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі

Зрозумілим є той факт, що у створенні АПМХТ домінуючу роль відіграє авторська інтенція до використання МЗТН. Подальший етап кореляції трактування невизначених місць в АПМХТ з позиції автора та читача, співпадіння авторського прихованого змісту з потенційним розумінням його читачем визначаємо як предмет дослідження когнітивної поетики.

Когнітивна поетика, або когнітивна стилістика виходить за межі виключно текстових досліджень (на противагу класичній стилістиці, яка досліджує тропи, синтаксичні фігури) та ставить на меті простежити процес створення та сприймання художнього тексту свідомістю автора і читача відповідно [172] та вважається новою областю досліджень у рамках стилістики, яку ще називають художньою лінгвістикою [168], [214], [219].

Як ми зазначали, творення невизначеності автором АПМХТ та її ідентифікація читачем лежить у площині їх набутого емпіричного досвіду. Експлікація процесу інтеграції накопичених людиною емпіричних знань репрезентована в теоретичному підході «концептуальна інтеграція» Ж. Фоконьє і М. Тернера.

Смислове навантаження на адресата АПМХТ досягає свого піку в такому текстовому середовищі, у якому максимально зосереджуються МЗТН. Наш попередній аналіз АПМХТ та їх фрагментів, показав, що чим більша концентрація МЗТН в АПМХТ, тим більш новаторським стає АПМХТ у сенсі появи кенотипів, концептів, образів, та, загалом, складнішим та цікавішим у трактуванні.

Відтак, у нашій роботі ми опираємося на твердження, що текст, художній зокрема, є складною, динамічною, відкритою системою, яка володіє такою властивістю як емергентність, - виникнення між елементами системи синергетичних зв'язків, які забезпечують збільшення загального ефекту до більших обсягів, ніж сума ефектів окремо взятих незалежних елементів системи [36]. Динаміка АПМХТ виражається у незмінному «еволюціюванні» завдяки постійному оновленню інтерпретацій невизначених місць, – текстових точок біфуркації, спровокованому набутими емпіричними знаннями адресата тексту.

Поняття «когнітивної емергентної структури» розуміють як результат концептуальної інтеграції [87], що є засадничою для нашого дослідження невизначеності як чинника творення емергентної когнітивної структури в АПМП. Інтеграція в АПМХТ таких елементів, як НЛК, КМС, що є основою для різних типів НН (АНН, ДНН, ЛНН) призводить до формування невизначеності.

Теорія концептуальної інтеграції, або бленду Ж. Фоконьє і М. Тернера, представлена у вигляді «багатопросторової моделі» (many-space model), якій відповідає механізм творення невизначеності в АПМХТ.

Сутність багатопросторової моделі полягає у взаємодії як мінімум 4 концептуальних просторів, а саме: родовий простір (generic space), вхідний простір – 1 (input space – 1), вхідний простір – 2 (input space – 2) та бленд (blended space) [159].

Концептуальна інтеграція (бленд) є результатом змішування двох або більше вхідних просторів та родового простору. У родовому просторі містяться фонові знання, спільні семантичні атрибути для вхідних просторів та, в результаті, й бленду. У вхідному просторі – 1, вхідному просторі – 2 містяться прототипні риси концептів-учасників інтеграції, які відповідають царині-джерелу (source domain) та царині-меті (target domain) концептуальної метафори [149, с. 207]. Царина-мета – поняття, яке описується, а царина-джерело – поняття, якому уподібнюється поняття царини-мети. Між цариною-джерелом та цариною-метою виникають метафоричні проєкції, або метафоричне мапування [196] (Рис. 7. Багатопросторова модель концептуальної інтеграції Ж.

Фоконьє і М. Тернера).

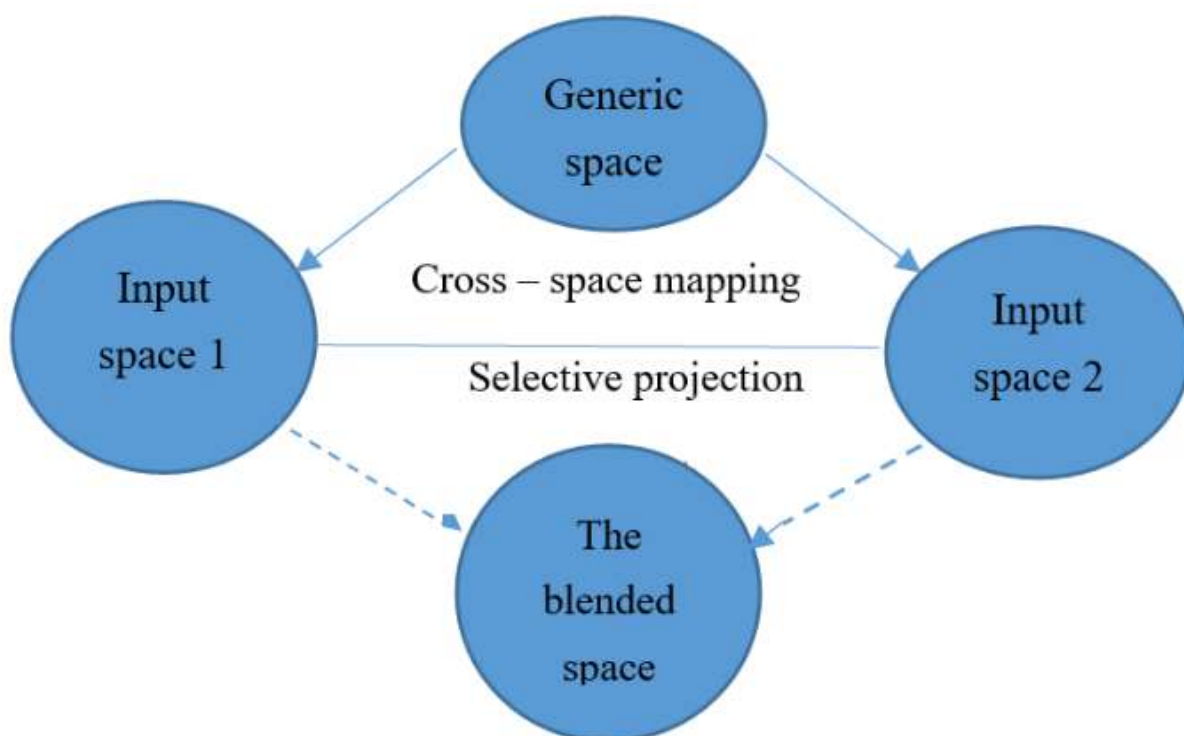

Рис. 8. Багатпросторова модель концептуальної інтеграції

Ж. Фоконьє і М. Тернера

Отож, у нашому дослідженні під поняттям «когнітивна емергентна структура» ми розуміємо трансформоване значення мовних одиниць (слів, словосполучень, речень) або цілого художнього тексту, сформоване шляхом концептуальної інтеграції, спровокованої авторським поєднанням мовних одиниць.

Мовний вираз набуває значення на основі взаємодії понять та концептуальних доменів, - з'єднуючих областей концептуалізації [196], [198]. Невизначеність з позиції концептуальної інтеграції ідентифікуємо як результат взаємодії концептуальних доменів, а саме їх часткове розуміння [196]. Інакше кажучи, відбувається процес «накладання» значень з різних сфер вжитку окремих мовних одиниць.

Як ми зазначали попередньо, КСС художнього тексту містить чотири рівні, а саме: змістовий, формальний, формально-змістовий та асоціативно-образний.

У цьому підрозділі зосередимо увагу на асоціативно-образному рівні, який підпорядковує вищевказані рівні задля створення узагальненого художнього образу, через який відкривається основна ідея художнього тексту [98], [207].

На кожному з рівнів КСС простежуються КСМ, що слугують засобами для створення образу на асоціативно-образному рівні. У царині когнітивної науки, образ розглядається як категорія свідомості, яка надає ключ до розуміння змісту поетичного тексту, та, зокрема прихованого змісту слів у ньому [196]. Поява нового значення, базованого на невизначеності, що підкріплена сумнівом трактування, постає ключовою метою поезики автора АПМХТ.

НЛК слугують для створення ефекту невизначеності трактування шляхом нівелювання валентності на семантичному, синтаксичному та логічному рівнях. Конотативне розширення компонентів НЛК, яке спрямовує когнітивні здібності читача на пошук прихованого смислу НЛК, потенційно формує нове значення, новий образ або кенотип.

Отже, лінгвальне вираження невизначеності виражається через наповненість АПМХТ НЛК та КМС, що становить лінгвокогнітивну сутність поезики АПМХТ.

Сфера абстрактних понять, таких як почуття, емоції, життя, смерть, час тощо може бути концептуалізована вербально задля їх розуміння [196], [197]. В АПМХТ вербалізація як конкретних, так й абстрактних понять відбувається через призму творення невизначеності, тобто використання специфічних МЗТН.

Структурування думки відбувається не тільки через аналогію або асоціацію між ознаками й властивостями концептуальних складників різних чи спільних концептосфер, але й шляхом зіткнення понять, подій, ситуацій, світів [110, с. 12], що породжує, на наше переконання, досліджуване явище невизначеності. В сучасних наукових дослідженнях доведено, що картина світу осмислюється людиною не лише метафорично [196, с. 387–415] і метонімічно [196], але й навіть оксиморонно [20, с. 212-216], [170, с. 252-276]. У контексті концептуальної інтеграції – нового концептуального простору, виникає

когнітивна емергентна структура, що стилістично в тексті актуалізується як концептуальні тропи, а саме: концептуальна метафора, концептуальна метонімія та концептуальний оксиморон.

Концептуальна метафора (когнітивна метафора), як когнітивний процес, є однією з форм концептуалізації, що виражає та формує нові поняття [83, с. 362]. Вміння людини ідентифікувати та створювати подібність між різними індивідами, об'єктами актуалізується через когнітивну метафору [4, с. 154].

Тісно пов'язана з явищем концептуальної метафори концептуальна метонімія. Але, якщо концептуальна метафора містить, як правило, царину мети й царину джерела, то метонімічне мапування відбувається в межах однієї царини [195, с. 37-77].

Концептуальний оксиморон [20, с. 201], [170, с. 368] є родовим тропом, або певним надтропом, що позначає спосіб осмислення предметів, подій або явищ реального й уявного світів через протиставлення їх аксіологічно навантажених ознак [110, с. 12]. Концептуальний оксиморон формується завдяки контрастивному мапуванню [20, с. 230-233], підґрунтям якого є парадоксальне мислення.

4.1.1. Концептуальна метафора як засіб творення невизначеності в англійській постмодерністській мінімізованій прозі

Структурування непередметного світу слугує орієнтиром сучасних лінгвокогнітивних досліджень поетичної мови [197]. Важко переоцінити роль метафори у процесі номінації понять, адже використання метафори надає можливість дескрипції абстрактного, невизначеного.

Метафоричність мислення як базове когнітивне вміння людини проявляється у здатності мислити про одну сферу знань, досвіду за допомогою образів іншої сфери знань, досвіду; у проведенні паралелей між отриманим знанням та ще незвіданим, таким чином, створюючи нові концепти [196].

Метафора, як художній засіб, здатна визначати мислення, та, як спосіб

найменування, надає можливість якомога краще усвідомити описане за допомогою неї явище чи поняття [204].

Звідси випливає специфіка використання метафори, метонімії, оксиморону в АПМП: описані явища, поняття, предмети за до допомогою вищевказаних тропів отримують своє унікальне висвітлення, яке максимально уможлиблює таке їх сприйняття, яке хотів би донести автор АПМХТ, та водночас породжує невизначеність їх трактування через неможливість «швидкої» ідентифікації внаслідок утворення кенотипів. Відтак, МЗТН, які створюють невизначеність, стають чинником утворення нових нейронних зв'язків людини, внаслідок активної пізнавальної діяльності та обробки нової інформації під час трактування АПМХТ.

Через здатність мислити метафорично, встановлювати аналогії між гетерогенними сутностями та переосмислювати їх в термінах інших концептуальних складників у мисленні людини формуються концептуальні метафори, які структурують сприйняття дійсності людиною, її мислення та дії [170, с. 252-277], [196].

Питання метафоризації концептів є центральним у працях таких лінгвістів, як Е. МакКормак, Д. Девідсон, О. Воробйова, М. Джонсон, Н. Арутюнова, О. Кубрякова. Американський лінгвіст Дж. Лакофф у праці «*Metaphors We Live By*» започатковує «теорію концептуальної метафори» («*Conceptual Metaphor Theory*») [196]. Рутинна діяльність когнітивної системи людини володіє метафоричною властивістю, що надає можливість як осмислення абстрактних концептів дійсності, так і створення нових [196, с. 149].

Створення художнього образу в художньому тексті, АПМХТ зокрема, шляхом концептуальної метафори, базується на перенесенні царини джерела у царину мети. Тобто, своєрідність концептуальної метафори полягає в тому, що в її основі лежать не значення слів і не об'єктивно існуючі категорії, а концепти, що існують у свідомості людини.

В основі творення концептуальної метафори лежить лінгвокогнітивна процедура аналогового мапування. Шляхом аналогового мапування

відбувається проєкція ознак, відносин та подій однієї галузі знання на іншу [20].

Розглянемо для прикладу АПМХТ «The Balloons Return» Д. Хенсона [267]:

«One day, colorful dots specked the sky as if a rainbow exploded. When they drifted to the ground, we discovered toy balloons. One had a note tied to its string. Abner Elementary, Class of '65. A decades-old message.

Somehow the balloons, given up by oops and intent over the years, had survived and returned from the up and away.

When a balloon rode a gust through the door of a bank, popped and startled a robber into dropping his gun, we thought the balloons were a blessing.

When one tangled in a windshield wiper, causing a pileup, we believed they were a curse.

We came to accept they had no morality and enjoyed how they gathered like city pigeons at our feet and brightened our daily humdrum.

One day the balloons began rising again. We watched until they disappeared, like fading memories, into the up and away».

У цьому АПМХТ спостерігаємо концептуальну метафору «LIFE AS A BALLOON». Злети та падіння життєвої дороги метафорично зображуються в оповіді про мандри кольорових повітряних кульок.

Концептуальна метафора присутня в АПМХТ «The End of the Conflict, or the Miracle of the Analog Clocks» А. Епштайна [259]:

«She is from here, he is not: on the evening they fell in love, only the analog clocks stood still (some irregularity in the cycle of the moon; the not-so-tasty body of Christ; the rain that falls but doesn't hurry in any language; maybe it's better that I don't try to explain how this is possible). They can go fuck themselves, she said, they can go fuck themselves, he answered. (They can go fuck themselves, the politicians, the soldiers, the terrorists, the Jews, the Muslims, the Christians, those who lower canaries into coal mines, the taxi drivers, the gamblers, the travelers in time, in ships, in helicopters, the ghosts, the settlers, those asking for the right of return, those against the right of return, the living, the dead, the demonstrators for, the demonstrators against, those who remember everything, those who forget almost

nothing. To hell with them all.) This will be the end of the legend: when they got married, instead of rings, they exchanged reading glasses».

В цьому АПМХТ спостерігаємо концептуальну метафору «TIME FLIES», метафоричне зображення відносин чоловіка та жінки, подій, які відбуваються навколо них. Годинник неначе зупинився, проте в кінці оповіді йдеться про їхню старість.

Концептуальну метафору ідентифікуємо також і в АПМХТ «Chromosomes» А. Епштайна [258]:

«Once upon a time, there was a legend about a lighthouse that turned into a ship and sailed all the seas of the world, and when trying to return, was shattered on the rocks of its childhood. Actually, I can't imagine anything more terrifying than what happened to poet X, who woke up one morning and discovered that he was poet Y».

Інтерпретуємо ці рядки у контексті психологічних трансформацій персонажа у часи його юнацтва, які призвели до кардинальних змін – зміни світогляду, які стосуються гендерної приналежності, зважаючи на рядки «...poet X», who woke up one morning and discovered that he was poet Y». Звісно, такий досвід зображується травматичним «...ship and sailed all the seas of the world, and when trying to return, was shattered on the rocks of its childhood». У даному АПМХТ присутня концептуальна метафори «YOU ARE A POET OF YOUR LIFE», «LIFE AS A POEM», «LIFE AS AN ADVENTURE».

4.1.2. Концептуальна метонімія як засіб творення невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі

Під час аналізу АПМП або їх фрагментів з метою виявлення концептуальних метонімій, ми стикаємося з соціально-стереотипними метонімічними моделями. Зауважимо, що під метонімічною моделлю розуміємо використання субкатегорії з метою характеристики категорії у цілому [196].

В основі соціально-стеретипної моделі лежить поняття “соціальний стереотип». Соціальний стереотип є узагальненим, усталеним уявлення про певну

групу людей, об'єднаних певними характеристиками, такими як рід, вік, раса, стать, релігія, національність тощо. Ці стереотипи можуть бути позитивними, нейтральними або негативними і виникають на основі соціокультурних чи історичних факторів.

У метонімічних моделях категорійна структура формується на підставі зміщення в межах однією концептуальної сфери. Стверджують, що «наявність категорії В, такої, що А є членом В, або її підкатегорією, передбачає, що А метонімічно «заміщує» В [196]. Таким чином, А може бути описане як метонімічний прототип.

Варто зазначити, що вивчення метонімії відбувається у руслі порівняння її з метафорою. Спільні та відмінні властивості метафори і метонімії постають дискусійним питанням наукових досліджень багатьох лінгвістів, зокрема Дж. Лакоффа, М. Джонсона, А. Потебні, Є. Падучевої та ін.

Ми вважаємо, що ключовим завданням дослідження невизначеності в контексті когнітивної семантики є опис семантичної структури слова, який здійснюється шляхом її представлення як мережі значень, пов'язаних на підставі деталізації та зсуву (метонімічного, метафоричного і оксиморонного перенесення). Таким чином, семантичний аналіз постає у вигляді нелінійної репрезентації, тобто не простого переліку сем, а вже моделі їхніх зв'язків у структурі значення слова. При цьому основну відмінність цих видів аналізу необхідно шукати в самому підході: від слова до думки – для семантичного, і від думки до слова – для концептуального [108].

Метонімія – це семіотична закономірність, що виявляється у перенесенні позначень одного компонента події на інший, імені класу об'єктів і цілого на частину за суміжністю в межах однієї ситуації [108, с. 204].

Виявляємо концептуальну метонімію, яка актуалізована в АПМХТ «Barren Garden» Е. Гувер [272] як соціально-стереотипна метонімічна модель:

«Today the doctor with the Scandinavian name I can't pronounce went over the newest ultrasound, found a chocolate cyst, said they'd need to do laparoscopy to see the adhesions from the endometrial tissue growing outside my uterus like weeds ruining a perfectly good fucking garden. There's a surgery I can have or a pill I can take. Both will trigger

menopause, the brochures say. I run my fingers along my abdomen, imagine the scars when they plow my pelvis empty – my ex-husband filling another woman's bed, another woman's womb, while I live in the cold cavern between moderate and severe».

У цьому АПМХТ виникає стереотипний образ жінки, яка має страх, суспільством насаджений стереотип, щодо свого майбутнього життя після операції, пов'язаної з репродуктивним здоров'ям та прийнятті її чоловіком. Концептуальна метонімія «barren garden» («безплідний сад») стосується, по суті, більшості жінок, які страждають від нав'язаного патерну поведінки.

У цьому АПМХТ спостерігаємо концептуальну метонімію, або соціально-стереотипну метонімічну модель вбачаємо і в АПМХТ «Judgement» Д. Волеса [287]:

«After the stoning, no one could say for certain who had delivered the fatal blow. Sara was an adulteress. She had it coming. No one felt any guilt. As she lay bleeding, the men recalled her beauty. That night, the remembrance of the curve of her breasts fueled their fantasies».

У цьому АПМХТ спостерігаємо образ жінки, яку вважається блудницею через свою красу, що спровокувало її вбивство. Спостерігаємо актуалізацію соціального стереотипу про «згубну красу». Занурившись в історичний контекст, побиття камінням було дозволеним видом смертної кари в мусульманських країнах, застосовуваних до жінок ісламської віри, які вчинили перелюб. Таким чином, в цьому АПМХТ іменник «adulteress» («блудниця») уособлює усіх жінок-мусульманок, які вчинили перелюб.

4.1.3. Концептуальний оксиморон як засіб творення невизначеності в англійській постмодерністській мінімізованій прозі

Концептуальний оксиморон – це риторичний прийом, який використовується для об'єднання двох протилежних або суперечливих ідей, концепцій в одному висловлюванні або образі з метою створення парадоксу під час його тлумачення. Власне у цьому процесі й виникає невизначеність, сумнів трактування полярних понять.

Парадокс є одним із виявів неоднозначності художнього дискурсу. За О. Воробйовою, текстова неоднозначність є різновидом рецептивних труднощів, тлумачення якої потребує певних когнітивних зусиль з боку читача/інтерпретатора [33, с. 95], і яка містить можливий напрям її подолання. Функція парадоксів деавтоматизувати процес сприйняття читачем художнього дискурсу, створити ефект ошуканого очікування, привернути увагу до прихованих смислів, які закладені у нього автором.

Для експлікації поняття «оксиморон» функціонує також визначення, яке визначає його як троп, що поєднує дві лексеми з контрастивними значеннями або у яких містяться антонімічні семи [3, с. 138]. Зіткнення антонімічних концептів висікає іскру [110], що висвітлює суперечність, невизначеність образу.

Лінгвокогнітивні процеси зіштохування та витіснення супроводжують контрастивне мапування, що призводить до нейтралізації значень в оксиморонному словосполученні [19]. Парадоксальне поетичне мислення – основа контрастивного мапування, унаслідок чого одна царина знання зіштовхується чи перехрещується з іншою [20]. Парадоксальне поетичного мислення [19], [20, с. 212-216], [170] отримує текстове втілення завдяки контрастивному стилістичному засобу – концептуальному оксиморону.

Концептуальний оксиморон знімає концептуальні обмеження, що уможливорює концептуальний прорив у парадоксальність, появу контрастивних вербальних засобів, які відрізняються більшою глибиною передачі невизначеності, притаманної образам АПМП. Вербалізовані за допомогою антиномії суперечливі характеристики змальовують суперечливий персональний образ [110].

В основі творення концептуального оксиморону лежить лінгвокогнітивна процедура контрастивного мапування [20].

Простежуємо наявність концептуального оксиморону в АПМХТ Б. Ван Гетема «The Abused Dancer» [286]:

«After everyone left, she did endless pirouettes on his grave».

У цьому АПМХТ поєднані полярні ситуації, танці та похорони, що дозволило схарактеризувати образ жінки, яка радіє від факту смерті чоловіка. Невизначеність криється ще у назві даного АПМХТ, зважаючи на прикметник «abused». Тракуємо образ жінки як «тої, що маніакально зловживає танцями» або «тої, яка ображена аб'юзером». Антонімічність понять «DANCING» та «DEATH» поєднані у цьому АПМХТ.

Ідентифікуємо концептуальний оксиморон в АПМХТ «Options» К. Пойнера [278]:

«The boy comes back with only one leg. He learns to fold his excess pants leg invitingly, pin it invisibly. In locomotion, sometimes he prefers his wheelchair, sometimes wooden crutches, sometimes metal ones that clip to the upper arm with a hand stub. At times, one means of self-conveyance seems better than another, argues more shockingly with his chosen attire. Sometimes he rotates based on which has been seen most by whom. Either way, he defaults to being the current hometown hero. When people stare, he says he lost it in the war. They nod. No one asks which war.»

У даному АПМХТ спостерігаємо невідповідність назви мінімізованого художнього тексту з його змістом. Йдеться про поняття «OPTIONS» («МОЖЛИВОСТІ», «ВИБІР»), коли у змістовому наповненні ідентифікуємо образ людини, яка втратила ногу. З одного боку, автор АПМХТ транслює думку про те, що травма це не вирок, номінуючи персонажа як «hero» («герой»), проте з іншого – описує саме ті контексти, ситуації, в яких людина з інвалідністю має цей вибір чи можливості. Ідентифікуємо також іменник «war» («війна»), проте у контексті ми ідентифікуємо його як бойові дії, під час яких він отримав поранення або як невідомі обставини, які персонаж воліє оточуючим не розголошувати. Таким чином, у цьому АПМХТ присутні антонімічні поняття «OPTIONS» та «DISABILITY».

Виявляємо концептуальний оксиморон у фрагменті АПМХТ «A Girl Turns To Stone» Р. Джоффі [273]:

«It happens more often than she would like. On the bus. After school. In the lake where the members of her basketball team like to swim after winning a big game.

Once, she turned to stone mid-stroke and suddenly sank to the bottom of the lake, where whitefish darted between her arms like children running an obstacle course. Her teammates – well aware of her unusual condition – called the local authorities, who lifted her out of the water by crane; luckily, the girl had not been submerged long enough to suffer the damaging side-effects of erosion. Most often, she turns into granite—one of the strongest rocks—though she has been known on occasion to turn to quartz or marble, depending on the circumstances».

У цьому АПМХТ поєднуються поняття живого «HUMAN» (людина) та неживого «STONE» (камінь). Проте, як бачимо, дівчина перетворюється у різні камені, залежно від обставин, впливу оточення. Трактуючи цей АПМХТ, з контексту випливає усталена думка про те, що оточення формує людину.

4.2. Невизначеність як спосіб творення відкритого лінгвосинергетичного текстового простору

Імплементація синергетики до лінгвістичної сфери надає інструментарій для дескрипції художнього тексту за принципами функціонування системи. Саморозвиток системи, її еволюціонування крізь призму лінгвосинергетики відбувається через такі властивості системи, як нелінійність, нерівноваженість та емергентність, за участі таких синергетичних категорій як атрактор, репелер, точка біфуркації (критична точка), зона флуктуації, параметр порядку.

Формотворчі елементи системи – «атрактор» (притягувати) та «репелер» (відштовхувати, обмежувати) надають їй динамічності та передують точці біфуркації. У контексті АПМП, задля створення відчуття невизначеності трактування, атракторами можуть слугувати нетипові лексичні комбінації (НЛК), а репелером в загальному – редукована літературна форма. Тобто, автор як мовна особистість, частина самоорганізованої комунікації зі своєю мовною поведінкою власноруч створює атрактори та репелери [99].

Здатність мови як самоорганізованої системи до поступового саморегульованого лексичного збагачення та витіснення під впливом зовнішніх

чинників сучасні дослідники розглядають крізь призму синергетичної парадигми [99, с. 56]. Динамічність мови є предметом дослідження лінгвосинергетики, міждисциплінарного напрямку у вивченні мови з використанням категоріального апарату синергетики [99, с. 39].

У термінологічний апарат нашого дослідження ми вводимо поняття «відкритий лінгвосинергетичний текстовий простір», моделювання якого відбувається на основі станів стійкості та «турбулентності», що є облігаторними для переходу системи на якісно новий рівень.

Перехід системи, а у нашому дослідженні це АПМХТ, на якісно новий рівень означає генерування нової лексичної конотації чи кенотипу, за допомогою МЗТН, під час їх трактування адресатом тексту.

Стан стійкості порушується під впливом флуктуацій, в такому стані нерівноваги системи виникає точка біфуркації, яка веде до переходу у оновлений стійкий стан [99, с. 57]. Динаміка АПМХТ виражається у незмінному «еволюціюванні» завдяки постійному оновленню інтерпретацій невизначених місць, – текстових точок біфуркації, що відбувається з позиції набутих емпіричних знань адресата тексту.

Відкритість системи (художнього тексту) передбачає її взаємодію з іншими системами, включно із зовнішнім середовищем [99]. Як ми зазначали попередньо, КЕС (когнітивна емергентна структура) є результатом взаємодії як мінімум 3 концептуальних просторів – родового простору (*generic space*), вхідного простору – 1 (*input space – 1*) та вхідного простору – 2 (*input space – 2*) [159]. Вхідні простори базовані на родовому просторі, що містить їх спільні семантичні атрибути. Однак, у контексті творення невизначеності, спільність семантичних атрибутів, постає закодованою, прихованою, складною для легкої ідентифікації адресатом АПМХТ.

У контексті дослідження АПМХТ, відкритість текстового простору ми розуміємо у трьох ракурсах.

По-перше, як таку властивість редукованого текстового середовища, що надає можливість вільного трактування АПМХТ чи його фрагментів через

МЗТН кожним новим його реципієнтом, і, як наслідок виникнення множинності значень.

По-друге, як властивість родового простору багатопросторової моделі наповнюватися новими семами, що обумовлено лінгвокультурно. Відтак, когнітивна емергентна структура базується на взаємодії вхідних просторів, спільні семантичні зв'язки яких хоч і обираються автором АПМХТ інтенційно з родового простору задля побудови концептуальної інтеграції (концептуальних метафори, метонімії, оксиморону), проте зважаючи на відкритість мовної системи родовий простір може поповнитися новими семами, що може як розширювати, так і звужувати лексико-семантичне поле лексичних одиниць. Тобто, мова як гнучкий живий організм може як набувати, так і позбуватися значень лексичних одиниць. Невизначеність трактування, на наше переконання, потенційно збагачує мову новими конотаціями.

По-третє, когнітивна емергентна структура, яка володіє новим конотативним потенціалом, отримує його не лише з інтенції автора АПМХТ, а й через взаємодію тексту й читача, спроби потрактування якого нетипових МЗТН генерує плюральність значень.

Отже, під поняттям «відкритий лінгвосинергетичний текстовий простір» ми розуміємо КСС художнього тексту, принцип функціонування якої має лінгвосинергетичні підвалини, МЗТН якої спрямовані на творення когнітивної емергентної структури, властивістю якої є відкритість до взаємодії як у авторській зоні, так і в читацькій (Рис. 8. Модель синергетичної взаємодії автора, читача і тексту).

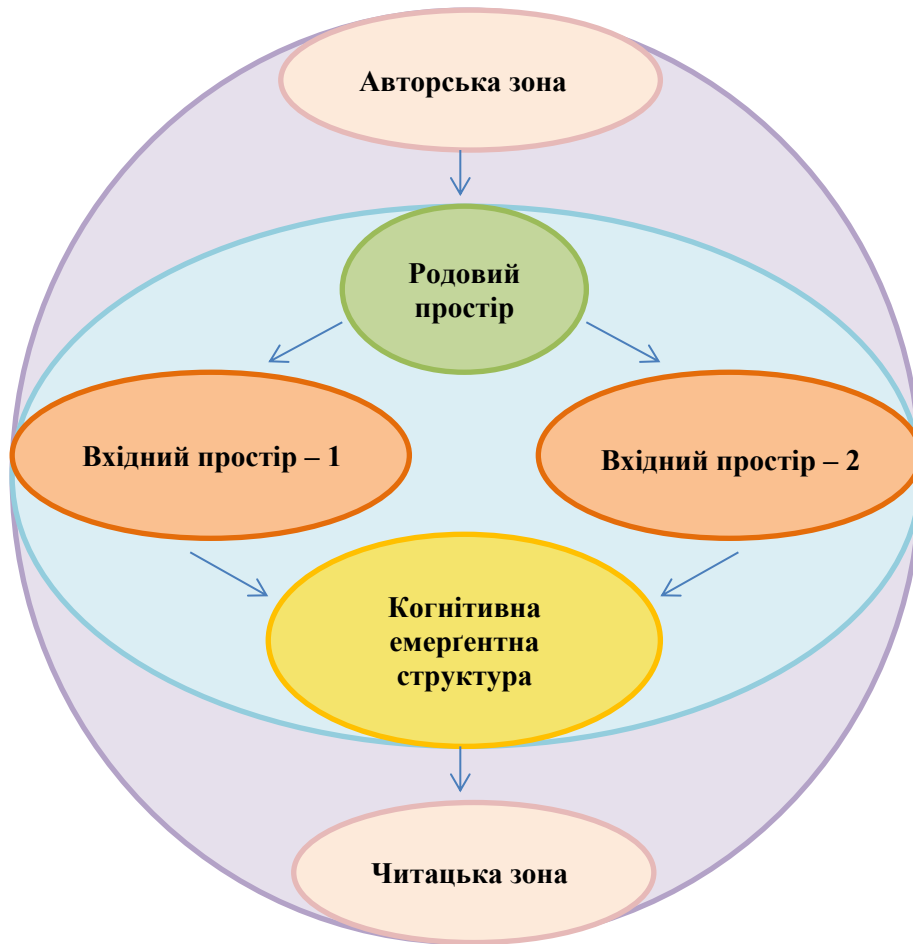

Рис. 9. Модель синергетичної взаємодії автора, читача і тексту.

Доцільним вважаємо обґрунтувати співвіднесеність етапів творення нової конотації чи кенотипу через МЗТН із послідовністю станів системи з позиції лінгвосинергетики, що схематично окреслюємо на Рис. 9. Етапи творення нової конотації чи кенотипу.

У нашій роботі авторська зона співвідноситься з початковим станом стійкості. На цьому етапі автор формує свій задум вербального вираження прихованого значення, використовуючи МЗТН та вкладаючи у нього свій першопочатковий зміст, поєднуючи семантично неблизькі значення, проте ті, які здатні вербально передати зміст, часом абстрактних понять та явищ. Зона невизначеності співвідноситься зі станом флуктуації, хаотичності та сумніву трактування, яка призводить до точки біфуркації. Точка біфуркації

співвідноситься з точкою розгалуження смислів, виникнення плуральності значень. Читацька зона співвідноситься із оновленим стійким станом.

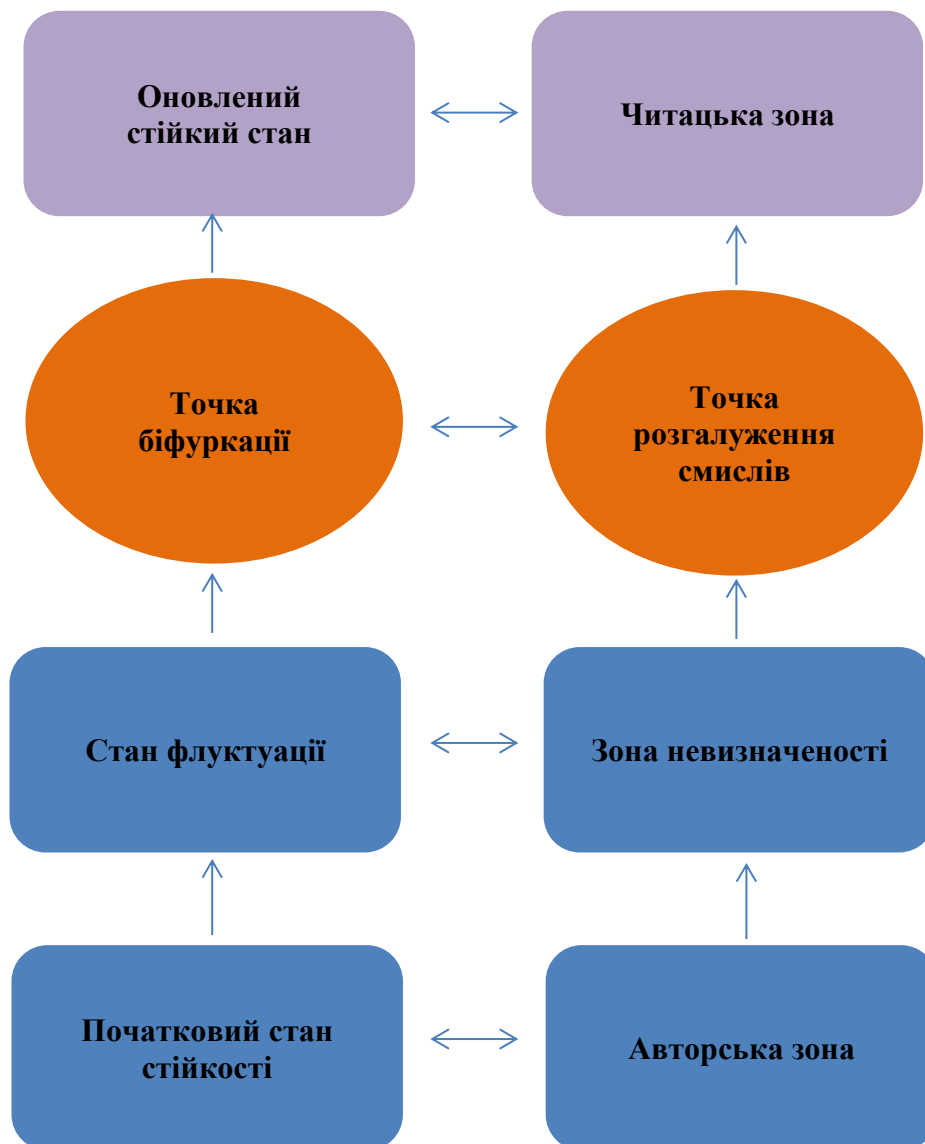

Рис. 10. Етапи творення нової конотації чи кенотипу (новообразу).

Важливу роль в етапах розвитку системи відіграє така категорія, як параметр порядку. Для вивчення дискурсу, АПМХТ як частини літературного дискурсу зокрема, базисним вважаємо ідентифікацію параметрів порядку [107]. Параметр порядку, або керуючий параметр, визначає вектор розвитку системи, підпорядковуючи її окремі частини. Вплив параметра порядку на частину системи базується на принципі підпорядкування [99]. У процесі

виникнення нової конотації, кенотипу через виникнення невизначеності трактування в АПМХТ, параметри порядку проявляються на комбінаторному рівні та наративному рівні.

Параметри порядку обумовлюються метою репелерів (обмеження функцій) та атракторів (розширення функцій), що забезпечує поляризацію частин системи [99, с. 103]. Прагматичне завдання АПМХТ – за допомогою МЗТН, обмежені мінімізованою літературною формою, створити нову конотацію чи кенотип. Засобом реалізації вищевказаної цілі вважаємо параметр порядку, який, враховуючи обмеження у вигляді редукованої літературної форми, створює такі умови розвитку КСС, які сприяють утворенню нової конотації чи кенотипу через МЗТН.

Поява нової конотації чи кенотипу через МЗТН в АПМХТ відбувається на наративному рівні та на рівні сполучуваності (комбінаторики) окремих лексичних одиниць. Відтак, проаналізувавши КСС АПМХТ, у нашому дослідженні ми апелюємо такими параметрами порядку невизначеності, як НППН та КППН.

НППН виражає свою дію за допомогою НН та її типів – АНН, ДНН, ЛНН, про які ми зазначали попередньо. КППН є актуальним у векторі ТНВ, таких, як СТНВ та ЛСТНВ. Атракторами творення невизначеності слугують НЛК під впливом керуючого параметру КППН, та КМС у взаємодії з керуючим параметром порядку НППН.

Варіювання параметрів порядку в системі, в системі КСС АПМХТ зокрема, сприяє якісному перетворенню системи [93]. Тобто, наявність в АПМХТ авторського експериментування з наративними техніками (НТД, ДНТ, ЛНТ), незвичайним поєднанням лексичних одиниць (НЛК) скеровує прочитання АПМХТ у якісно нове русло – прагнення адресата АПМХТ досягти внутрішнього шару текстового простору АПМХТ через концептуальне осмислення КЕС.

Наголосимо, що співголосно з багатьма дослідниками, ми розмежовуємо у текстовому просторі АПМХТ внутрішній (імпліцитний) та зовнішній

(експліцитний) шари, які репрезентують прихований задум автора і вербально текстові елементи та їхню взаємодію відповідно.

Сприйняття художнього тексту, початок пізнавальної обробки АПМХТ адресатом починається через зовнішній шар, що поступово відкриває доступ до внутрішнього шару АПМХТ.

Наступною важливою властивістю МЗТН вважаємо емергентність, що актуалізується в створенні неповторного «ефект ошуканості» для кожного адресата тексту. Емергентність, як результат виникнення між елементами системи синергетичних зв'язків, забезпечує збільшення загального ефекту до більших обсягів, ніж сума ефектів окремо взятих незалежних елементів системи [36].

Декодування невизначеності в художніх текстах АПМП передбачає з'ясування кореляції інтерпретацій невизначених місць тексту з двох позицій – авторської та читацької.

Точка біфуркації, як найменш стабільна точка системи [99] може відкривати нові конотації в тексті як під час читання кожним новим читачем, так і повторно одним й тим самим. Тоді як авторська інтенція розглядається як «подвійно закодована» [154], з огляду на апелювання водночас до читацької більшості та більш вибагливої аудиторії, з елементами пародійності. Така різноспрямованість постмодерністського тексту, оформлена стилістично, формує «пізнавальний сумнів», співголосне поняття з невизначеністю [174].

Відтак, «подвійний механізм» можливих інтерпретацій характеризує художній текст АПМП як відкриту, нелінійну, емергентну, саморегульовану систему, завдяки здатності змінювати своє значення, як словоцентрично, так і текстоцентрично.

Висновки до четвертого розділу

АПМХТ як динамічне багатопросторове утворення, в якому ми вбачаємо лінгвосинергетичний потенціал до саморозвитку, базована на

внутрішньосистемних зв'язках між автором, родовим простором, вхідними просторами, простором концептуалізації та читачем. Ці зв'язки безперечно, на наш погляд, обумовлені першочергово лінгвокультурним наповненням родового простору, мовною поведінкою автора, його інтенцією до вибору спільних семантичних атрибутів родового простору, які в кінцевому результаті стають результатом концептуальної інтеграції в АПМХТ.

Найвищим проявом творчої експериментації в АПМП вважаємо творення новообразу – кенотипу, семантичного збагачення слів. Концептуальна інтеграція актуалізується у тексті через концептуальні тропи: метафору, метонімію та оксиморон.

Основні положення розділу висвітлено у публікаціях автора [45], [47], [52], [238].

ВИСНОВКИ

У дисертації поняття «невизначеність» та мовні засоби її творення в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі досліджено із застосуванням інтегрованої методики, що поєднує загальнонаукові та лінгвістичні методи досліджень. Поняття «невизначеність» висвітлюється у лінгвокогнітивному, наративному, комбінаторному, комунікативно-прагматичному, лінгвосинергетичному ракурсах.

Доцільність аналізу невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі визначається спрямуванням сучасної лінгвопоетики на комплексне вивчення нелінійної нарації постмодерністського художнього тексту загалом.

Поняття невизначеності відіграє провідну роль в різних науках, як природничих, так і гуманітарних. В літературі постмодернізму, яка має двозначний характер, невизначеність є ключовим аспектом. Вербальні прояви невизначеності в АПМХТ спостерігаються на комбінаторному, лексико-семантичному, композиційно-стилістичному, наративному рівнях. Невизначеність призводить до недосказаності, що дозволяє авторам взаємодіяти з читачами, а читачам — інтерпретувати текст на свій розсуд, в залежності від набутих емпіричних знань.

Англомовна постмодерністська мінімізована проза належить до жанрів експериментальної літератури, про що свідчить ключова інтенція автора до експериментації з мовними засобами, творення прихованих сенсів, провокування когнітивного дисонансу у читача, створенні «ефекту ошуканого очікування» («effect of defeated expectancy», Р. Якобсон). Експериментальність та, водночас, визначальна жанрова ознака АПМПІ полягає в мінімізованій літературній формі, в якій містяться мовні засоби творення невизначеності.

Під поняттям «англомовна постмодерністська мінімізована проза» розуміємо піджанр англомовної постмодерністської літератури, що почав розвиватися у другій половині ХХ ст.. Його характерною ознакою є

експериментальність, яка проявляється у поєднанні навмисно зредукованої автором літературної форми та літературного змісту, наповненого особливими мовними засобами, що призводять до творення невизначеності. Невизначеність, яка першочергово провокує у читача сумнів, призводить до плюральності текстових значень і характеризує його як відкритий лінгвосинергетичний текстовий простір.

Теоретичною базою для дослідження мовних проявів невизначеності послуговували філософські, літературознавчі та мовознавчі наукові праці, в яких окреслена онтологічна сутність невизначеності, наративний вимір невизначеності, невизначеність як результат порушення лексично-семантичної сполучуваності, невизначеність як тригер концептуальної інтеграції.

Ілюстративним матеріалом для дослідження мовних засобів творення невизначеності слугують англомовні постмодерністські мінімізовані художні тексти англомовних авторів ХХІ ст.

З позиції комбінаторної семантики дослідження показало, що невизначеність виникає внаслідок нівелювання валентності лексичних одиниць, що актуалізовано в нетипових лексичних комбінаціях. Творення нетипових лексичних комбінацій відбувається через два типи нівелювання валентності – логіко-семантичний тип та синтаксичний тип, з переважанням логіко-семантичного.

У наративній площині невизначеність оповідь АПМП ведеться з позиції наратора, який постає потенційно ненадійним, з огляду на початкову зорієнтованість автора провокування читацького сумніву щодо трактування АПМХТ словоцентрично і текстоцентрично.

Плюральність значень, спровокована невизначеністю трактування, визначає ненадійний статус оповідної структури англомовного постмодерністського мінімізованого художнього тексту.

Під час дослідження аналізу композиційно-стилістичної структури АПМП виявлено композиційно-стилістичні модифікації – нетрадиційні, експериментальні, авторські застосування елементів текстової структури на

змістовому, формальному та формально-змістовому рівнях. Композиційно-стилістичні модифікації у поєднанні з наративними техніками (двозначності, дифузної, лабіринтної) виступають чинниками творення наративної невизначеності, зокрема амбівалентної наративної невизначеності, дифузної наративної невизначеності та лабіринтної наративної невизначеності. Формування наративної невизначеності впливає з наративно-ризоматичного принципу текстової побудови англомовної постмодерністської мінімізованої прози.

Полістилістичне оформлення композиційно-стилістичної структури, зокрема через лінгвопоетичні засоби, покликана створити як нові конотації слів внаслідок невизначеності трактування, так і утворити кенотипу (новообраз) на асоціативно-образному рівні текстової структури. В АПМП продуктивним способом творення кенотипних образів слугує НЛК.

Окреслена комплексна методика дослідження мовних засобів творення невизначеності в АПМП пропонує три етапи аналізу із застосуванням комбінаторного, наративного, комунікативно-прагматичного, лінгвокогнітивного та лінгвосинергетичного підходів.

Лінгвокогнітивні механізми творення явища невизначеності становлять концептуальні тропи – метафора, метонімія, оксиморон. Концептуальна інтеграція та лінгвокогнітивна процедура мапування ведуть до утворення КЕС, що може містити кенотип або нові конотації.

Багатопросторова модель (many-space model) Ж. Фоконьє та М. Тернера, а саме її компоненти – родовий простір, вхідні простори та концептуальний бленд (інтеграцію), співвідносяться із засадами творення та інтерпретації невизначеності у авторській та читацькій зонах відповідно. Когнітивна емергентна структура в АПМХТ актуалізується через концептуальну метафору, концептуальну метонімію та концептуальний оксиморон.

Лінгвосинергетичний аспект дослідження невизначеності репрезентує АПМХТ як відкрите динамічне утворення, що має перманентний розвиток. Екстрапольовані синергетичні ідеї на дослідження мінімізованого художнього

тексту є продуктивним способом його опису як динамічного утворення з певною послідовністю станів.

АПМХТ постає відкритим лінгвосинергетичним текстовим простором – композиційно-стилістичною структурою, принцип функціонування якої має лінгвосинергетичні підвалини, у якій мовні засоби творення невизначеності спрямовані на творення когнітивної емергентної структури, що може бути відкритою до взаємодії (в сенсі семантичного збагачення) у авторській та читацькій зонах.

Когнітивно-синергетичний вияв невизначеності в англomовному постмодерністському мінімізованому художньому тексті полягає у творенні когнітивної емергентної структури, яка складається з трансформованих значень мовних одиниць, сформованих шляхом концептуальної інтеграції, спровокованої авторською експериментацією. Незмінне «еволюціювання» значень мовних одиниць зумовлене постійним оновленням інтерпретацій місць невизначеності – текстових точок біфуркації. Оновлення трактувань місць невизначеності спровоковане набутими емпіричними знаннями адресата тексту.

Розвиток, або «еволюціювання» АПМХТ є її якісним переходом на новий рівень, де відбувається генерування нової лексичної конотації чи кенотипу. Якісно новому переходу АПМХТ сприяють синергетичні категорії атрактора, репелера, параметра порядку, зони флуктуації, точки біфуркації.

Наративний параметр порядку невизначеності актуалізований за допомогою наративної невизначеності (амбівалентної, дифузної, лабіринтної), комбінаторний параметр порядку є виражається у площині типів нівелювання валентності (логіко-семантичному типі, синтаксичному типі). Таким чином, атракторами творення невизначеності слугують нетипові лексичні комбінації під впливом комбінаторного параметру порядку невизначеності, та композиційно-стилістичні модифікації у взаємодії з наративним параметром порядку невизначеності, а репелером – редукована літературна форма. Стан флуктуації є етапом розвитку системи АПМХТ, на якому виникає невизначеність, хаотичність інтерпретацій, яка призводить до точки біфуркації.

Точка біфуркації співвідноситься з точкою розгалуження смислів, виникнення плуральності значень.

Обґрунтування творення невизначеності як чинника виникнення когнітивної емергентної структури окреслює динамічність англомовного постмодерністського мінімізованого художнього тексту як відкритої системи, що перманентно розвивається шляхом перманентного семантичного збагачення через «заповнення місць невизначеності» кожним новим адресатом мінімізованого художнього тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексенко С. Ф. Конкретно-наукові методи лінгвістичних досліджень. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2020. 44 с.
2. Апресян Ю. Д. Избранные труды: в 2 т. 2-е изд., испр. и доп. М : ИФ «Восточная литература» РАН, 1995. Т. 1: Лексическая семантика. Синонимические средства языка. 472 с.
3. Арнольд И. В. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность./ ред. П. Е. Бухаркин. Санкт-Петербург: Изд-во С. Петерб. Ун-та, 1999. 444 с.
4. Арутюнова Н. Д. От образа к знаку. *Мышление, когнитивные науки, искусственный интеллект*. Москва, 1988. С. 147–162.
5. Бабелюк О. А. Американська постмодерністська проза малої форми: дифузія жанру чи жанрові різновиди?. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер.: філологічні науки (мовознавство)*. 2014. № 1. С. 11–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2014_1_4. (дата звернення: 01.09.2023).
6. Бабелюк О. А. Поетика постмодерністського художнього дискурсу: принципи текстотворення (на матеріалі сучасної американської прози малої форми) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04. Київ, 2010. 32 с.
7. Бабелюк О. А. Поетика спонтанності постмодерністського наративу. *Записки з романо-германської філології*. 2015. № 1 (34). С. 15–24.
8. Бабелюк О. А. Полістилістична практика текстотворення постмодерністського художнього тексту. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2011. № 16. С. 13–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spml_2011_16_4 (дата звернення: 08.04.2023).
9. Бабелюк О. А. Принципи постмодерністського текстотворення сучасної американської прози малої форми: монографія. Дрогобич : Вимір, 2009. 296 с.
10. Бабелюк О. А. Способи постмодерністського текстотворення крізь призму полістилістики. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2013. № 1. С. 15–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/olinv_2013_1_3 (дата звернення: 01.06.2023).

11. Баранов А. Н., Добровольский Д. О. Структуры знаний и их языковая онтологизация в значении идиомы. *Учёные записки Тартуского университета. Исследования по когнитивным аспектам языка*. 1990. № 903. С. 20–36.
12. Бацевич Ф. С. Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи. Львів : Паіс, 2005. 264 с.
13. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної девіатології: монографія. Львів : Львів. нац. ун-т ім. Ів. Франка, 2000. 236 с.
14. Бацевич Ф. С. Філософія мови: історія лінгвофілософських учень. Київ : ВЦ «Акад.», 2008. 240 с.
15. Бехта І. А., Бехта Т. О. Текст художній: психолінгвістична рефлексія концепту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА. 2019. № 6 (74). С. 11–14. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/2440/2214> (дата звернення: 06.07.2022).
16. Бехта І. А. Дискурс наратора в англомовній прозі. Київ : Грамота, 2004. 304 с.
17. Бехта І. А. Наратор та форми нарації в сучасній англомовній прозі. *Вісник Черкаського університету. Сер.: «Філологічні науки»*. 2001. № 24. С. 68–72.
18. Бехта І. А. Художній текст у сфері новітніх когнітивних студій. *Зб. наук. праць. «Закарпатські філологічні студії»*. ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 2019. Т. 1, № 9. С. 57–62.
19. Белехова Л. І. Аналогове мапування у поетичному тексті (на матеріалі американської поезії). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2001. № 8. С. 148–152.
20. Белехова Л. І. Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспективі: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської поезії): монографія. Херсон : Айлант, 2002. 368 с.

21. Бибик С. Графічна неоднорідність прозового тексту: структурно-композиційний і стилістичний прийом (на матеріалі роману Марії Матіос «Солодка Даруся»). *Лінгвостилістичні студії*. 2015. № 2. С. 7–15. URL: <https://lingvostud.vnu.edu.ua/index.php/lingvostud/article/view/39>.
22. Бистров Я. В. Ризома в англomовному постмодерністському тексті: когнітивно-синергетичний вимір. *Записки з романо-германської філології*. 2020. № 1 (44). С. 23–25. URL: <http://rgnotes.onu.edu.ua/article/view/210992/212358>.
23. Бистров Я. В., Теслюк Л. В. Репрезентація образ-схеми КОНТЕЙНЕР з орієнтацією всередині-зовні в англomовному художньому тексті. *Записки з романо-германської філології*. 2021. № 1 (46). С. 11–22.
24. Білоус П. В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. Житомир : Рута, 2009. 326 с.
25. Борисенко Н. Методика проведення наукових досліджень. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Ів. Франка, 2010. 64 с.
26. Бочечка С. Карнавальна стихія понад усе! Рец. на кн.: «мальва ланда» Ю. винничука. URL: <http://sumno.com/4u> (дата звернення: 16.07.2022).
27. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
28. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ, 1988. 256 с.
29. Вітер Д. Цілісність буття культури та криза раціонального. *Культурологічна думка*. 2009. № 1. С. 61–66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kultdum_2009_1_10.
30. Водолазька С. А. Постмодерністські акценти у творчості Емми Андієвської : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Київ, 2003. 16 с.
31. Волкова Л. М. Теоретична грамати́ка англійської мови: сучасний підхід. Київ : Освіта України, 2010. 256 с.
32. Воробйова О. Когнітивна поетика: спектр проблематики і напрями досліджень. *Studia philologica*. 2021. № 1. С. 11–22.

33. Воробьёва О. П. Текстовые категории и фактор адресата: монография. Київ : Вища шк., 1993. 199 с.
34. Выготский Л. С. Мышление и речь. М : Лабиринт, 2001. 368 с.
35. Гальперин И. Р. Информативность единиц языка. М, 1974.
36. Геселева Н. В., Заріцька Н. М. Емерджентні властивості системи. *Бізнес інформ.* 2013. № 7. С. 93–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_7_18.
37. Гетман И. М. Лексико-семантические средства создания амбивалентности в английском языке : автореф. автореферат диссертации. М, 1975. 23 с.
38. Главацька Ю. Л. Композиційно-сміслова структура англomовної байки : лінгвокогнітивний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2008. 20 с.
39. Глінка Н. В. Категорія часу як феномен поетики спонтанності. *Нова філологія*. 2023. Т. 90. С. 26–31. URL: <http://novafilolohiia.zp.ua/index.php/new-philology/article/view/856> (дата звернення: 04.04.2023).
40. Глінка Н. В., Мачулянська А. В. Алюзія як засіб вираження емоцій в ідеостилі Д. Г. Лоуренса. *Львівський філологічний часопис*. 2023. № 13. С. 45–50. URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/philology/article/view/2591> (дата звернення: 20.07.2022).
41. Гадамер Г. Г. Істина і метод. Київ : Юніверс, 200. Т. 1 : Герменевтика І. основи філософ. герменевтики. 464 с.
42. Данканіч Р. І. Амбівалентність як специфіка світосприйняття Ф. Ніцше. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2012. С. 337–341.
43. Заваринська М. С. Амбівалентна наративна невизначеність в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі. *Львівський філологічний часопис*. 2023. № 13. С. 80–89.
44. Заваринська М. С. Дифузна і лабіринтна наративна невизначеність в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі. *Записки з романо-германської філології*. 2023. № 1 (50). С. 97–106.

45. Заваринська М. С. Композиційно-стилістичні модифікації як засоби творення наративної невизначеності в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі. *Інноваційні аспекти розвитку філологічних наук*, м. Рига. Рига. С. 126–128. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-311-8-31> (дата звернення: 09.08.2022).

46. Заваринська М. С. Мовні прояви невизначеності в постмодерністських мінімізованих художніх текстах. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика*. 2019. № 37. С. 24–28.

47. Заваринська М. С. Невизначеність в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі крізь призму лінгвосинергетичного підходу. «*Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук*»: матеріали міжнар. конф., м. Запоріжжя, 21 лип. 2023 р. Львів-Торунь, 2023. С. 80–82. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-320-3-23> (дата звернення: 01.12.2023).

48. Заваринська М. С. Невизначеність в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі крізь призму художньої комунікації. *Всеукраїнська мультидисциплінарна конференція «Чорноморські наукові студії»*, м. Одеса, 22 черв. 2022 р. Одеса, 2022. С. 184–186.

49. Заваринська М. С. Невизначеність в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі: наративний ракурс. *Україна у транскультурному й мультимодальному світі*: матеріали міжнар. конф., м. Київ, 25 трав. 2022 р. Київ, 2022. С. 85–86.

50. Заваринська М. С. Невизначеність в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі: прагматичний аспект. «*Філологічні й педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці XXI сторіччя*», м. Київ, 9 листоп. 2023 р. Київ, 2021. С. 39–40.

51. Заваринська М. С. Невизначеність як ключова риса постмодерністських експериментальних мінімізованих текстів. *Всеукраїнська наукова конференція «великий код: біблія – світова література – переклад*.

перекладознавчі читання на пошану роксолани петрівни зорівчак», м. Львів, 9 листоп. 2020 р. Львів, 2020.

52. Заваринська М. С. Невизначеність як чинник творення когнітивної емергентної структури в англomовній постмодерністській мінімізованій прозі. *Міжнародна наукова конференція молодих дослідників «сучасна лінгвістика в аспекті перекладознавства та міжкультурної комунікації».*, м. Львів, 8 черв. 2023 р. Львів, 2023.

53. Заваринська М. С. Постмодерністський мінімізований художній текст як різновид експериментального жанру. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. серія: філологія.* 2019. Т. 2, № 40. С. 41–44.

54. Заваринська М. С. Ризоматичні прояви невизначеності як іманентна риса постмодерністських експериментальних текстів. *Міжнародна науково-практична конференція «Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук»*, м. Запоріжжя, 16–17 груд. 2020 р. Запоріжжя, 2020. С. 37–39.

55. Заваринська М. С. Явище невизначеності з позиції міждисциплінарного підходу. *III Всеукраїнська науково-практична конференція «Паралелі та контрасти»*, м. Одеса, 15 листоп. 2019 р. Одеса, 2019. С. 57–58.

56. Загнітко А. П. Основи функціональної морфології української мови. Київ : Вища шк., 1991. 77 с.

57. Задорнова В. Я. Исследования по семантике предикатов внутреннего состояния. München : Verlag Otto Sagner, 1992. 201 с.

58. Зализняк А. А. Многозначность в языке и способы её представления. М : Языки славянс. культур, 2006. 672 с.

59. Залужна М. В. Реалізація принципу невизначеності в англійській мові: структурно-семантичний та лінгвокогнітивний аспекти (на матеріалі британських постмодерних художніх текстів ххі століття) : дисертація кандидата філологічних наук. Запоріжжя, 2016. 315 с.

60. Засєкіна Л. В. Тенденції розвитку вітчизняної психолінгвістики: методологічний огляд проблем та окреслення шляхів їх вирішення. *Психолінгвістика*. 2008. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2008_1_2 (дата звернення: 03.07.2023).

61. Зашкільняк Л. О. Постмодернізм в історичній науці. URL: http://www.history.org.ua/?Termin=Postmodernizm_istorychnij (дата звернення: 17.08.2023).

62. Кагановська О. Текстові концепти французької художньої прози середини ХХ сторіччя: когнітивно-нараторологічний погляд. *Теоретична і дидактична філологія*. 2013. № 15. С. 195–203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tidf_2013_15_22 (дата звернення: 01.02.2023).

63. Карловская В. Н. Репрезентация полярных эмоций в художественном тексте (на материале современной англоязычной прозы): автореф. автореф. диссер. канд. фил. наук 10.02.04. Санкт-Петербург, 2009. 21 с.

64. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства. К : Акад., 2006. 189 с.

65. Кацнельсон С. Д. К понятию типов валентности. *Вопросы языкознания*. 1987. № 3. С. 20–32.

66. Кацнельсон С. Д. О грамматической категории. *Вестник ленинградского университета*. 1948. № 2. С. 114–134.

67. Кацнельсон С. Д. С. Типология языка и речевое мышление. Л : Наука., 1972. 216 с.

68. Коваль К. А. Способи встановлення терм-множини шкали з нечіткою лінгвістичною змінною. *XII Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Погляд у майбутнє приладобудування»* : зб. пр., м. Київ, 15 трав. 2019 р. Київ, 2019. С. 440–443.

69. Король Т. В. Валентность как лингвистическое понятие. Рига : Латв. гос. ун-т им. Петра Стучки, 1972. 28 с.

70. Коляса О. В. Механізми творення ігрового абсурду в постмодерністському художньому тексті. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. серія «філологічні науки»*. мовознавство. 2015. № 3. С. 107–115.

71. Короткова С. В. Структурные типы наречий в специальном тексте. *Вісник дніпропетровського університету. серія мовознавство*. 2014. Т. 22, № 20(2). С. 66–74. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumo_2014_22_20\(2\)_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumo_2014_22_20(2)_14). (дата звернення: 20.07.2022).
72. Котова Н. С. Слово і контекст. Львів, Вища школа : Видво при Львів. ун-ті, 1980. 184 с.
73. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. Київ : Вид. центр "Акад.", 2006. 463 с.
74. Кубрякова Е. С. Е. Номинативный аспект речевой деятельности. М : Наука, 1997. 105 с.
75. Кудреватых Л. П. Семантикологические основания семантических типов слов в современном английском языке. М. 405 с.
76. Кузьмина Н. А. Интертекст и его роль в процессах эволюции поэтического языка. Екатеринбург-Омск, 1999. 53 с.
77. Кушнірова Т. В. Тип "множинного" наратора в оповідній структурі художнього тексту. *Вісник харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2019. Філологія., № 83. С. 59–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIFL_2019_83_12. (дата звернення: 15.04.2022).
78. Левит З. Н. Лексикология французского языка. М : ВШ, 1979. 321 с.
79. Легкий М. З. Форми художнього викладу в малій прозі Івана Франка : автореф. дис. канд. філолог. наук : спец. 10.01.01. Львів, 1997. 1 с.
80. Литвин Ф. А. Речевая многозначность слова : автореф. д-ра філол. наук. М, 1978. 24 с.
81. Лінгвосинергетика : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Л. С. Піхтовнікова та ін. ; ред. Л. С. Піхтовнікова. Х : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2018. 288 с.
82. Лушин П. В. Неопределенность, которую не толерируют. *Теория и практика психотерапии*. 2016. Т. 3, № 5. С. 2–6.
83. Маккормак Э. Когнитивная теория метафоры. М : Прогресс, 1990.

84. Маленко О. О. Лінгвопоетика як науковий досвід: питання методології і методів лінгвістичного аналізу художньої мови. *Лінгвістичні дослідження*. Т. 2, № 54. С. 99–111.
85. Мацевко-Бекерська Л. В. Наративні стратегії малої прози (на матеріалі української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століть) : автореф. дисертація доктора філологічних наук 10.01.01, 10.01.06. Київ, 2009. 39 с.
86. Моделювання й інтеграція сервісів хмаро орієнтованого навчального середовища: монографія / Н. Копняк та ін. ; ред. С. Литвинова. Київ : ЦП Компринт, 2015. 163 с.
87. Москвичова О. Емергентні когнітивні структури в поетичному тексті у світлі теорії концептуальної інтеграції ментальних просторів. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «філологія»*. 2018. № 42. С. 107–118.
88. Мунтян Л. В. Дефініційний аналіз як початковий етап концептуального аналізу. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. сер.: філологія*. 2018. Т. 1, № 36. С. 109–111.
89. Нечитайло О. І. Синоніми в лексикографії. Київ : Наук. думка, 1987. 132 с.
90. Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу в поезиці Шекспіра. Д : ДУЕП, 2007. 364 с.
91. Новикова М. Прасвіт українських замовлянь / упоряд. М. Н. Москаленко. К : Дніпро, 1993. 309 с.
92. Ольшанский И. Г., Скиба В. П. Лексическая полисемия в системе языка и тексте (на материале немецкого языка). Кишинев : Штиинца, 1987. 128 с.
93. Остапчук Д. О. Синегетичний підхід до дослідження інвестиційної безпеки України. *Ефективна економіка*. 2012. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3750> (дата звернення: 11.07.2023).

94. Павлюк А. Б. Літературна казка від структуралізму до постмодернізму у лінгвістичній перспективі. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2021. Т. 9 (75), № 257. С. 49–53.
95. Падучева Е. В. Метафора и ее родственники. *Сокровенные смыслы. Слово, текст, культура: сб. ст. в честь Н. Д. Арутюновой. Языки славянской культуры*. 2004. С. 187–203.
96. Пасічник В. В. Математична лінгвістика. Книга 2. *Комбінаторна лінгвістика: навчальний посібник*. Львів, 2019. С. 250.
97. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль. Київ, 1976. 94 с.
98. Пихтовникова Л. С. Композиционно-стилистические особенности стихо-творной басни (на материале немецких стихотворных басен XVIII в.) : диссертация кандидата филологических наук 10.02.04. Київ, 1992. 338 с.
99. Піхтовнікова Л. С. Лінгвосинергетика. Т. I. Домброван, С. М. Єнікеєва, О. О. Семенець. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 296 с.
100. Платон. Собрание сочинений в 4 т. / ред. А. Ф. Лосева. М : Мысль, 1994. Т. 4. 830 с.
101. Попова О. В. Інтермедіальні студії у сучасному літературознавстві. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. С. 163–167.
102. Потебня О. О. Эстетика і поетика слова / пер. А. І. Колодна ; упоряд.: І. В. Іваньо, А. І. Колодна. Київ : Мистецтво, 1985. 302 с.
103. Приходько Г. І. Когнітивні виміри категорії оцінки. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2021. № 1 (19). С. 143–152.
104. Приходько Г. І. Когнітивні параметри категорії невизначеності. *Львівський філологічний часопис*. 2023. № 13. С. 159–165.
105. Пустошило Е. П. Между сходным и различным. Одно из значений категории сравнения в русских и белорусских поговорках. : монографія. Гродно : ГрГУ, 2010. 196 с.
106. Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки. К : Основи, 1998. 669 с.

107. Савіна І. В. Лингвосинергетические аспекты функционирования глаголов коммуникации: на материале английского языка. Самара., 2009. 202 с.
108. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.
109. Сиротіна В. Про специфіку словесних значень у художньому тексті. *Мовознавство*. 1981. № 1. С. 34–42.
110. Скідан О. Моделювання концептів у різних наукових парадигмах. *Наук. вісник Херсонського держ. ун-ту. Сер.: „Лінгвістика”*. 2007. № V. С. 360–369.
111. Сморгж Л. Эстетика: Навчальний посібник.— К : Кондор, 2005. 334 с.
112. Соколов О. М. Основы имплицитной морфологии русского языка.:. Москва : РУДН., 1997. 203 с.
113. Степанова М. Д. Части речи и проблема валентности в современном немецком языке : монография. М : Высш. шк., 1978. 259 с.
114. Степанов Ю. Основы общего языкознания. *Просвещение*. 1975. № 2. С. 17.
115. Струганець Л. Лексика на перетині наукових парадигм : монографія. В, 2018. 212 с.
116. Ткачук М. П. Наративні моделі українського письменства. Тернопіль : Медобори, 2007. 463 с.
117. Фесенко Є. Інтермедіальні аспекти в літературі. 26 жовт. 2017 р. URL: <https://nimfilmdpu.mozello.com/vseukranska-nternet-konferencja/porvnjalne-literaturoznnavstvo/params/post/1336728/#comments> (дата звернення: 29.11.2022).
118. Фізер І. М. Місця невизначеності у сюжетних конструкціях наративних текстів. Той, хто відродив Могілянку : зб. до 60-ліття В'ячеслава Брюховецького / упоряд.: В. Моренець, В. Панченко, Т. Ярошенко. Київ, 2007. С. 369–374.
119. Хаботнякова П. Методи лінгвопоетичного аналізу у дослідженні біблійних образі-символів у містичному трилері (на матеріалі творів френка

перетті). *Південний архів. збірник наукових праць. філологічні науки*. 2018. № LXXIII. С. 144–146.

120. Хілько С. Сутність і типи ситуацій невизначеності у професійній діяльності психологів. *Актуальні проблеми психології*. 2016. Т. 1, № 45. С. 144–150.

121. Хрестолобова Г. А. Когнитивная специфика лексических аномалий амбивалентного характера в речи инофона : автореф. автореф. дис.Абакан канд. филол. наук. 2010. 18 с.

122. Цивьян Т. Лингвистические основы балканской модели мира. М : Наука, 1990.

123. Цолін Д. Поетичний дискурс: синтаксичний аспект. *Наукові записки національного університету «острозька академія»*. 2015. «Філол.», № 52. С. 269–273.

124. Шведова Н. Ю. Очерки по синтаксису русской разговорной речи. М : АН СССР, 1960. 377 с.

125. Шонь О. Асоціативна іронія і засоби її актуалізації. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Сер. Мовознавство*. № 2. С. 110–115.

126. Эпштейн М. Парадоксы новизны. О литературном развитии XIX-XX веков. М : Советс. писатель.

127. Юнг К. Г. Архетипи і колективне несвідоме. Астролябія., 2018. 608 с.

128. Яхонтова Т. Жанровий аналіз. *Наукові записки*. 2015. Філол. науки (Мовознавство)., № 138. С. 470–488.

129. Allerton D. Essentials of grammatical theory. London : Routledge & Kegan Paul, 1979. 310 p.

130. Anderson J. M. The routledge linguistics encyclopedia. London : Routledge, 1991. 600 p.

131. Bandrovska O. A Synergetic Perspective in Literary Studies towards Literary Anthropology. *Revolution, Evolution and Endurance in Anglophone Literature and Culture*. 2017. Vol. 3, no. 31-39.
132. Barthes R. From work to text. In textual strategies: perspectives in post-structuralist criticism. Ithaca, NY : Cornell University Press, 1979.
133. Barthes R. The Death of the Author / ed. by K. M. Newton. London : Palgrave, 1997. URL: https://doi.org/10.1007/978-1-349-25934-2_25 (date of access: 21.02.2023).
134. Barthes R. The pleasure of the text. / trans. by R. Miller, R. Howard. NY : Hill and Wang, 1998. 80 p.
135. Benveniste É. Problems in general linguistics. University of Miami Press, 1971. 317 p.
136. Bhatia V. A generic view of academic discourse / ed. by J. Flowerdew. London : Pearson Education, 2002.
137. Bhatia V. Analyzing genre: language use in professional settings. London : Longman, 1993. 246 p.
138. Bhatia V. Worlds of written discourse: a genre-based view. London : Continuum, 2004. 228 p.
139. Bloomfield L. Language. New York : Holt, Rinehart & Winston, 1961.
140. Bondanella O. Umberto Eco and the open text: semiotics, fiction, popular culture. New York : Cambridge University Press, 1997. 218 p.
141. Booth W. The rhetoric of fiction. Chicago : University of Chicago Press, 1961.
142. Bréal M. The beginnings of semantics: essays, lectures and reviews / ed. by G. Wolf ; trans. by G. Wolf. Stanford : Stanford University Press, 1991. 332 p.
143. Brinkmann H. Die deutsche Sprache. Gestalt und Leistung. Dusseldorf Pa dagogischer Verlag Schwann. Dusseldorf : Dusseldorf Pa dagogischer Verlag Schwann, 1962. 654 p.
144. Butler C. Structure and function: a guide to three major structural-functional theories, part 1. John Benjamins Publishing Company, 2003. 593 p.

145. Bußmann H. Lexikon der Sprachwissenschaft. Huttgart : Alfred Rröner Verlag, 1990. 904 p.
146. Chomsky N. Syntactic structures. second edition. Berlin. New York. : Mouton de Gruyter, 2002. 117 p.
147. Clark R. American literary minimalism. Tuscaloosa, Alabama, 2014. 367 p.
148. Colomb G. D., Turner M. Computers, literary theory, and the theory of meaning. *The Future of the Theory of Meaning* / ed. by R. Cohen. New York, 1989. P. 386–433.
149. Croft W., Cruise D. A. Cognitive Linguistics. Cambridge : Cambridge University Press, 2004.
150. Deleuze G., Guattari F. Capitalism and Schizophrenia / trans. from French by R. Hurley, M. Seem, H. R. Lane. London, New York : Continuum, 1972. Vol. 1 : Anti-Oedipus. 494 p.
151. Deleuze G., Guattari F. Capitalizm and schizophrenia / trans. by B. Massumi. London, New York : Continuum, 1980. Vol. 2 : A thousand plateaus. 610 p.
152. Derrida J. Jacques Derrida: Structure, Sign, and Play in the Discourse of the Human Sciences / ed. by K. M. Newton. London : Palgrave, 1997. URL: https://doi.org/10.1007/978-1-349-25934-2_24 (date of access: 07.06.2023).
153. Derrida J. Of grammatology. Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 1997. 360 p.
154. D'haen T. Postmodernism in Americam fiction and art. *Approaching Postmodernism: Papers presented at a Workshop on Postmodernism*. 1986. P. 211. URL: <https://doi.org/10.1075/upal.21> (date of access: 04.07.2023).
155. Doležel L. Heterocosmica : Fiction and Possible Worlds. Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 2000. 339 p.
156. Empson W. Seven Types of Ambiguity. London : Chatto and Windus, 1949. 272 p.

157. Erben J. Abriss der deutschen Grammatik. Berlin : - 8. Unveränderte Aufl. Akademie-Verlag, 1965. 316 p.
158. Fauconnier G. Mappings in Thought and Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1997. 205 p.
159. Fauconnier G., Turner M. Conceptual integration networks. *Cognitive science*. 1998. No. 22 (2). P. 133–187.
160. Fauconnier G., Turner M. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. New York : New York Basic Books, 2002. 440 p.
161. FitzSimmons D. I see, He says, perhaps, on time: Vision, Voice, hypothetical narration and Temporality in William Faulkner's fiction : Dissertation. Ohio, 2003. 272 p.
162. Flick U. Social representations. *Rethinking psychology*. N.Y., 1995. P. 70–96.
163. Fludernik M. An introduction to narratology. Routledge, 2009. 200 p.
164. Fludernik M. Toward a «Natural» Narratology». London, 1996. 454 p.
165. Fodor J. The Language of Thought. Harvard University Press, 1975. 214 p.
166. Foss D. J. Psycholinguistics: An Introduction to the Psychology of Language / trans. by D. T. Hakes. Prentice-Hall, 1978. 434 p.
167. Freeman M. Poetry and the scope of metaphor: Toward a cognitive theory of literature. *Metaphor and Metonymy at the Crossroads. A Cognitive Perspective*. Berlin. New York. : Mouton de Gruyter, 2000.
168. Gavins J., Steen G. Cognitive Poetics in Practice. London : Routledge, 2003. 208 p.
169. Genette G. Narrative Discourse / trans. by J. E. Lewin. Oxford : Basil Blackwell, 1972.
170. Gibbs R. W. Process and products in making sense of tropes. *In A. Ortony (Ed.), Metaphor and thought*. Cambridge University Press. 1993. P. 252–276. URL: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139173865.014> (date of access: 05.10.2022).

171. Gillespie M. P. *The Aesthetics of Chaos: Nonlinear Thinking and Contemporary Literary Criticism*. Florida : University Press of Florida, 2003. 160 p.
172. Giovanelli M., Harrison C. *Cognitive Grammar in Stylistics: A Practical Guide*. Bloomsbury Academic., 2018. 208 p.
173. Gorfein D. S. *Resolving semantic ambiguity*. Springer-Verlag Publishing, 1989. 349 p.
174. Haken H. *Information and Self-organization: A Macroscopic Approach to Complex Systems*. 2nd ed. Berlin : Springer-Verlag, 2000. 226 p.
175. Harré R. *Discursive psychology. Rethinking psychology*. L, NY : Logman, 1995.
176. Harré R., Gillet G. *The Discursive Mind*. London : Sage, 1994. 192 p.
177. Harris Z. S. *Discourse Analysis*. *Language*. 1952. No. 8. P. 1–30.
178. Hartmann N. *Aesthetics*. Berlin, München, Boston : De Gruyter, 2014. URL: <https://doi.org/10.1515/9783110276015> (date of access: 04.10.2023).
179. Hassan I. *Pluralism in postmodern perspective*. *Critical inquiry*. 1986. No. 12 (3). P. 503–520.
180. Heisenberg W. *Über den anschaulichen Inhalt der quantentheoretischen Kinematik und Mechanik*. *Z. Physik*. 1927. No. 43. P. 172–198. URL: <https://doi.org/10.1007/BF01397280> (date of access: 05.09.2023).
181. Helbig G. *Geschichte der neueren Sprachwissenschaft. Unter dem besonderen Aspekt der Grammatik Theorie*. Lpz.: VEB Bibliographisches Institut. 1973.
182. Herman D. *Basic elements of narrative*. Chichester. UK, 2009. 249 p.
183. Herman D. *Scripts, sequences, and stories: Elements of a postclassical narratology*. *PMLA. Publications of the Modern Language Association of America*. 1997. Vol. 112, no. 5. P. 1046–1059.
184. Herzinger K. *Introduction: On the New Fiction*. *Mississippi Review*. Winter. 1985. No. 40. P. 8.
185. Home B. R. A. *Pyrrho, his antecedents, and his legacy*. Oxford : Oxford University Press, 2000. 264 p.

186. Hyland K. Genre analysis: just another fad?. *Forum*. 1992. No. 30 (2). P. 1–17.
187. Ingarden R. The ontology of the work of art. Ohio University Press, 1989. 342 p.
188. Jackendoff R. Semantic structures. Current studies in linguistics series. Cambridge, London : MIT press, 1990.
189. Jakobson R. Linguistics and Poetics. Berlin, Boston : De Gruyter Mouton, 1981. Vol. 3 : Poetry of Grammar and Grammar of Poetry.
190. Jakobson R. Verbal Art, Verbal Sign, Verbal Time / ed. by K. Pomorska, S. Rudy. Oxford : Basil Blackwell, 1985.
191. Keynes J. M. A Treatise on Probability. Portal: Macmillan and Company, 1921. 770 p.
192. Kiefer F. Possibility and necessity. Budapest : Studies on modality in Hungarian., 2005.
193. Kim J., Ohta T., Tsujii J. Corpus annotation for mining biomedical events from literature. *BMC Bioinformatics*. 2008. Vol. 9, no. 10. URL: <https://doi.org/10.1186/1471-2105-9-10> (date of access: 06.02.2023).
194. Knight F. H. Risk, Uncertainty, and Profit. Boston, New York : Houghton Mifflin Co. The Riverside Press, 1921. 388 p.
195. Kövecses Z., Radden G. Metonymy: Developing a Cognitive Linguistic View. *Cognitive Linguistics*. 1998. No. 9. P. 37–38.
196. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. Chicago : Chicago University Press, 1980. 242 p.
197. Lakoff G. Women, fire, and dangerous things. What categories reveal about the mind. Chicago, 1987. 111 p.
198. Langacker R. Foundations of Cognitive Grammar. Stanford, 1987. Vol. 1 : Theoretical Prerequisites. 516 p.
199. Lyotard J. F. The Postmodern Condition: A Report on Knowledge / trans. by G. Bennington, B. Massumi. Minneapolis : MN: Minnesota University Press, 1984. 110 p.

200. Martin-Martin P. *The Rhetoric of the Abstracts in English and Spanish Discourse: across Cultural Genre Analysis Approach*. Germany : Berna: Peter Lang, 2005. 218 p.
201. Miller C. R. Genre as a Social Action. *Quarterly Journal of Speech*. 1984. No. 70 (2). P. 151–167.
202. Newell A. *Unified Theories of Cognition*. Harvard University Press, 1994. 576 p.
203. Nünning A. *Reconceptualizing Unreliable Narration: Synthesizing Cognitive and Rhetorical Approaches*. / ed. by J. Phelan, P. J. Rabinowitz. Oxford : Blackwell.
204. Ortega-y-Gasset J. *Las dos grandes metáforas*. Obras Completas. Madrid, 1966. 387 p.
205. Palmer F. R. *Mood and Modality*. Cambridge : Cambridge University Press, 2001. 236 p.
206. Pustejovsky J. *Lexical Semantics: Overview in Encyclopedia of Language and Linguistics*. 2nd ed. 2005.
207. Riesel E. *Theorie und Praxis der linguostilistischen Textinterpretation*. M : ВУСШ. ШК, 1974. 184 p.
208. Ripka I. On Some Attributes of Dialectal Enantiosemy. *Slavica Slovaca*. 2020. Vol. 35, no. 2. P. 161.
209. Russel S. J., Norvig P. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. 2nd ed. Upper Saddle River, New Jersey : Prentice Hall, 2002. 874 p.
210. Ryan M. L. On the Theoretical Foundation of Transmedial Narratology. *Narratology Beyond Literary Criticism. Mediality, Disciplinarity* / ed. by J. C. Meister. Berlin, 2005. P. 1–23.
211. Schippan T. *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*. Leipzig : Bibliographisches Institut, 1984. 307 p.
212. Schleiermacher F. *Von den technischen Interpretation*. Frankfurt a. M. : Hermeneutik und Kritik, hg. V. M., 1995. 174 p.

213. Schmid M. S., Köpcke B. Bilingualism and attrition. *In Language attrition: Theoretical perspectives*. 2007.

214. Semino E. A cognitive stylistic approach to mind style in narrative fiction. *Cognitive Stylistics. Language and cognition in text analysis*, 5 November 2022 / ed. by E. Semino, J. Culpeper. 2022. P. 95–122. URL: <https://doi.org/10.1075/lal.1.07sem> (date of access: 29.08.2023).

215. Shen D. Unreliability. Paragraph 46. *The living handbook of narratology* / ed. by P. e. a. Hünn. Hamburg. URL: <http://hup.sub.uni-hamburg.de/lhn/index.php?title=Unreliability&oldid=1057> (date of access: 15.08.2023).

216. Sidner C. Discourse and Reference Components of PAL. Berlin, NY : Walter de Gruyter, 1980.

217. Sommerfeldt K. E. Zur Besetzung der Leerstellen von Valenzträgern. DaF, 1973.

218. Steiner W. Postmodern fictions. Vol. 7 / ed. by S. Bercovitch. Cambridge : Cambridge University Press, 1999.

219. Stockwell P. Cognitive poetics: An Introduction. 2nd edition. London : Routledge, 2020. 256 p.

220. Stone A. Hegel and the Philosophy of Nature / ed. by S. Houlgate. Albany : SUNY Press, 1998. 354 p.

221. Sueren P. Western linguistics: An historical introduction. Wiley-Blackwell, 1998.

222. Swales J. M. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. 260 p.

223. Taylor J. Lexical Semantics. *The Cambridge Handbook of Cognitive Linguistics (Cambridge Handbooks in Language and Linguistics)* / ed. by B. Dancygier. Cambridge, 2017. P. 246–261.

224. The CoNLL-2010 Shared Task: Learning to Detect Hedges and their Scope in Natural Language Text. / R. Farkas et al. *In Proceedings of the Fourteenth Conference on Computational Natural Language Learning*. Uppsala, 2010. P. 1–12.

225. The interaction of possible worlds / O. Babelyuk et al. Arab world English journal. 2021. No. 12 (2). P. 364–376. URL: <https://doi.org/10.24093/awej/vol12no2.25>.

226. Tsur R. Toward a Theory of Cognitive Poetics. <https://www.degruyter.com/database/COGBIB/entry/cogbib.12122/html>.

227. Turner M., Fauconnier G. Blending as a Central Process of Grammar. *Conceptual Structure, Discourse and Language*. 1996. P. 113–131.

228. Turner M., Fauconnier G. Conceptual integration and formal expression. *Metaphor & Symbolic Activity*. 1995. No. 10 (3). P. 183–204. URL: https://doi.org/10.1207/s15327868ms1003_3 (date of access: 05.09.2023).

229. Ullmann S. The Principles of Semantics. Blackwell, 1959. URL: <https://geohub.org.ua/node/3426> (date of access: 09.10.2021).

230. Usher R., Bryant I., Johnston R. Adult Education and the Postmodern Challenge: learning beyond the limits. London : Routledge, 1997. 268 p.

231. Van Dijk T. Studies in the Pragmatics of Discourse. Berlin, New York : De Gruyter Mouton, 1981. URL: <https://doi.org/10.1515/9783110826142> (date of access: 01.12.2023).

232. Van Spanckeren K. Outline of American Literature. Orange Grove Texts Plus, 2009. 179 p.

233. Vincze G., Szarvas A., Liboff A. R. New Theoretical Treatment of Ion Resonance Phenomena. *Bioelectromagnetics*. 2008. No. 29. P. 380–386. URL: <https://doi.org/10.1002/bem.20406> (date of access: 14.02.2023).

234. Wagoner B. Culture and mind in reconstruction: Bartlett's analogy between individual and group processes. In *Doing Psychology under New Conditions Captus*. Captus Press, 2013. URL: <http://www.captus.com/information/catalogue/book.asp?Book+Number=1089> (date of access: 11.10.2023).

235. Zavarynska M. S., Babelyuk O. A. Unusually Combined Lexemes as Means of Creating Uncertainty in English Postmodern Short-Short Stories.

Postmodern openings. 2022. No. 13 (4). P. 346–360. URL: <https://doi.org/10.18662/po/13.4/521> (date of access: 11.12.2023).

236. Zavarynska M. S. Identifying uncertainty in experimental literary ergodic texts. *Міжнародна наукова інтернет-конференція «Світ наукових досліджень» Громадської організації «Наукова спільнота» спільно з Wyższej Szkoły Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku*, Переворськ. URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/4506/> (date of access: 14.11.2023).

237. Zavarynska M. S. Perception and interpretation of uncertainty in English postmodern short-short stories: methodological aspect. *Світова література в літературознавчому дискурсі XXI ст. : збірник матеріалів XIII Міжнародної наукової конференції*, Львів, 26 October 2023 / arr. by Л. В. Мацевко-Бекерська, І. А. Сенчук. Одеса, 2023. P. 183–186.

238. Zavarynska M. S. Poetic means of revealing uncertainty in postmodern experimental texts. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2020. No. 7. P. 94–99.

239. Zikovic M. The Double As The «unseen» Of Culture: Toward A Definition Of Doppelganger. *Facta Universitatis, Series: Linguistics and Literature*. 2000. No. 7 (2). P. 121–128.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

240. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. / уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Акад.», 2007. Т. 1 : А-Л. 608 с.

241. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія: У двох томах / уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Акад.», 2007. Т. 2 : М-Я. 624 с.

242. Юридична енциклопедія у 6 томах / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : Укр. енциклопедія ім. М. П. Баж., 2002. Т. 4 : Н-П. 267 с.

243. Філософський енциклопедичний словник / ред. В. І. Шинкарук. Київ : Ін-т філософії ім. Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.

244. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник. Київ : АртЕк, 1998. 336 с.
245. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ : Либідь, 2001. 221 с.
246. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/> (дата звернення: 13.12.2023).
247. Савчук І. Г. Словник суспільної географії. URL: <https://geohub.org.ua/node/3426> (дата звернення: 04.12.2023).
248. Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (date of access: 01.12.2023).
249. Pyrrho, internet encyclopedia of philosophy. URL: <https://www.iep.utm.edu/> (date of access: 07.09.2023).
250. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/> (date of access: 06.11.2023).

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

251. Behm-Steinberg H. Taylor Swift. URL: <https://gulfcoastmag.org/journal/28.2/2015-barthelme-prize-winner-taylor-swift/> (date of access: 04.12.2023).
252. Burnett E. Corrupted file. URL: <https://microfictionmondaymagazine.com/2023/08/14/microfiction-monday-195th-edition/> (date of access: 08.09.2023).
253. Callahan D. The end of the war. URL: <https://microfictionmondaymagazine.com/2023/09/11/microfiction-monday-199th-edition/> (date of access: 07.11.2023).
254. Davis L. Lost things. URL: https://blog.bestamericanpoetry.com/the_best_american_poetry/2008/09/lost-things-by.html (date of access: 12.07.2023).

255. Davis L. Susie Brown Will Be In Town. URL: <https://www.gradesaver.com/the-short-stories-of-lydia-davis/study-guide/imagery#susie-brown-susie-brown-will-be-in-town> (date of access: 12.09.2023).

256. Davis L. The Outing. URL: <https://genius.com/Lydia-davis-the-outing-annotated> (date of access: 30.10.2022).

257. Epstein A. A small lexicon of lullabies. URL: https://www.guernicamag.com/epstein_5_15_11/ (date of access: 14.08.2023).

258. Epstein A. Chromosomes. URL: https://www.guernicamag.com/epstein_5_15_11/ (date of access: 14.11.2023).

259. Epstein A. The End of the Conflict, or the Miracle of the Analog Clocks. URL: https://www.guernicamag.com/epstein_5_15_11/ (date of access: 09.08.2023).

260. Van Goethem B. URL: <https://headstuff.org/culture/literature/20-micro-fiction-stories/> (date of access: 05.09.2023).

261. Hempel A. Housewife. URL: <https://biblioklept.org/2010/11/22/housewife-amy-hempel/> (date of access: 16.08.2023).

262. Henson D. Directions. URL: <https://writings217.wordpress.com/2023/07/04/directions/> (date of access: 11.10.2023).

263. Henson D. He moved slow, Lee did. URL: <https://writings217.wordpress.com/2023/05/15/he-moved-slow-lee-did/> (date of access: 07.11.2023).

264. Henson D. Not moving on. URL: <https://writings217.wordpress.com/2023/06/16/not-moving-on/> (date of access: 04.12.2023).

265. Henson D. Shapeless. URL: <https://microfictionmondaymagazine.com/2023/09/11/microfiction-monday-199th-edition/> (date of access: 15.11.2023).

266. Henson D. Silence. URL: <https://writings217.wordpress.com/> (date of access: 04.12.2023).

267. Henson D. The balloons return. URL: <https://writings217.wordpress.com/2023/09/11/the-balloons-return/> (date of access: 04.12.2023).

268. Henson D. The girl who cried gardens. URL: <https://microfictionmondaymagazine.com/tag/david-henson/> (date of access: 09.06.2023).

269. Henson D. The Painting. URL: <https://writings217.wordpress.com/2023/02/06/the-painting/> (date of access: 14.11.2023).

270. Henson D. When sorcerers die. URL: <https://writings217.wordpress.com/2023/06/20/when-sorcerers-die/> (date of access: 07.11.2023).

271. Homes A. M. This Book Will Save Your Life. Viking Adult, 2006. 372 p.

272. Hoover E. Barren garden. URL: <https://microfictionmondaymagazine.com/2023/09/04/microfiction-monday-198th-edition/> (date of access: 08.11.2023).

273. Joffre R. A girl turns to stone. URL: <https://theoffingmag.com/fiction/girl-turns-stone/> (date of access: 20.07.2023).

274. Levy H. Good boys. URL: <https://www.newyorker.com/books/flash-fiction/good-boys> (date of access: 08.08.2023).

275. Mead B. And they lived. URL: <https://microfictionmondaymagazine.com/2023/09/11/microfiction-monday-199th-edition/> (date of access: 05.10.2023).

276. Mead B. Dancing madly. Adelaide books. 120 p.

277. Oates J. Hospice/Honeymoon. URL: <https://www.newyorker.com/books/flash-fiction/hospice-honeymoon> (date of access: 12.09.2023).

278. Poyner K. Options. URL: <https://microfictionmondaymagazine.com/2023/01/30/microfiction-monday-171st-edition/> (date of access: 08.08.2023).
279. Robinson B. Baby dolls. URL: <https://pankmagazine.com/piece/baby-dolls/> (date of access: 04.04.2023).
280. Samatar S. Huntress. URL: <https://tinhouse.com/the-huntress/> (date of access: 20.06.2023).
281. Schomburg S. Death Letter. In *New Micro: Exceptionally Short Fiction.* / ed. by J. Thomas, R. Scotellaro. WW Norton & Company, 2018. 288 p.
282. Sidhu S. Fading. URL: <http://www.100wordstory.org/fading/> (date of access: 30.01.2022).
283. Steinberg S. Killers. URL: <https://americanshortfiction.org/killers/> (date of access: 04.12.2023).
284. Sydney D. URL: <https://microfictionmondaymagazine.com/tag/caleb-white/> (date of access: 06.11.2023).
285. Tseng J. Cat's eye. URL: <https://americanshortfiction.org/cats-eye/> (date of access: 12.07.2023).
286. Van Goethem B. Abused dancer. URL: <https://headstuff.org/culture/literature/20-micro-fiction-stories/> (date of access: 06.07.2023).
287. Wallace D. Judgement. URL: <https://microfictionmondaymagazine.com/2022/10/31/microfiction-monday-158th-edition/> (date of access: 11.07.2023).
288. Wallace D. The Snow Asleep on a Branch. URL: <https://microfictionmondaymagazine.com/2023/09/04/microfiction-monday-198th-edition/> (date of access: 07.02.2023).

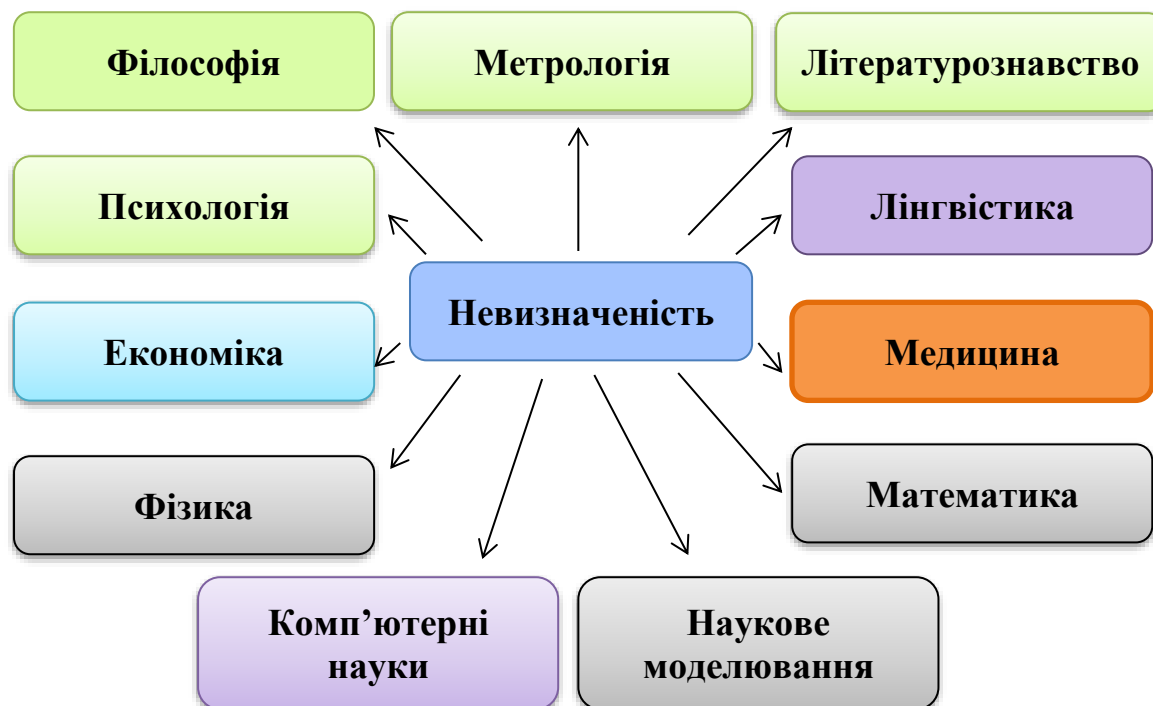

Рис. 1. Явище невизначеності в контексті гуманітарно-природничої наукової парадигми

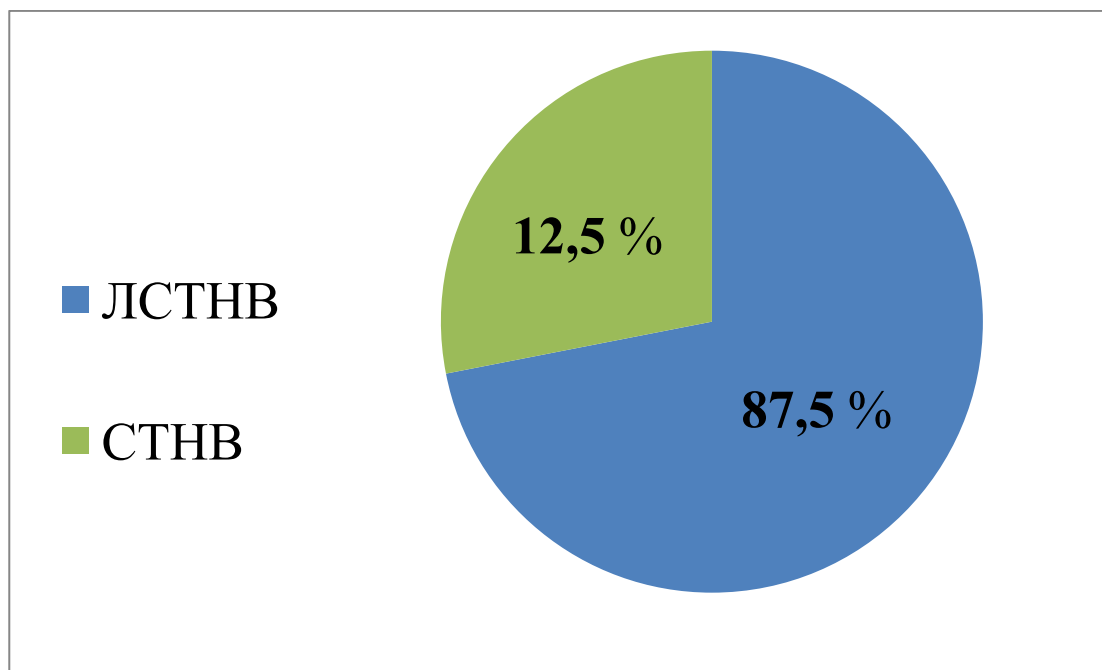

Рис. 2. Приналежність НЛК до ТПВ у відсотковому співвідношенні

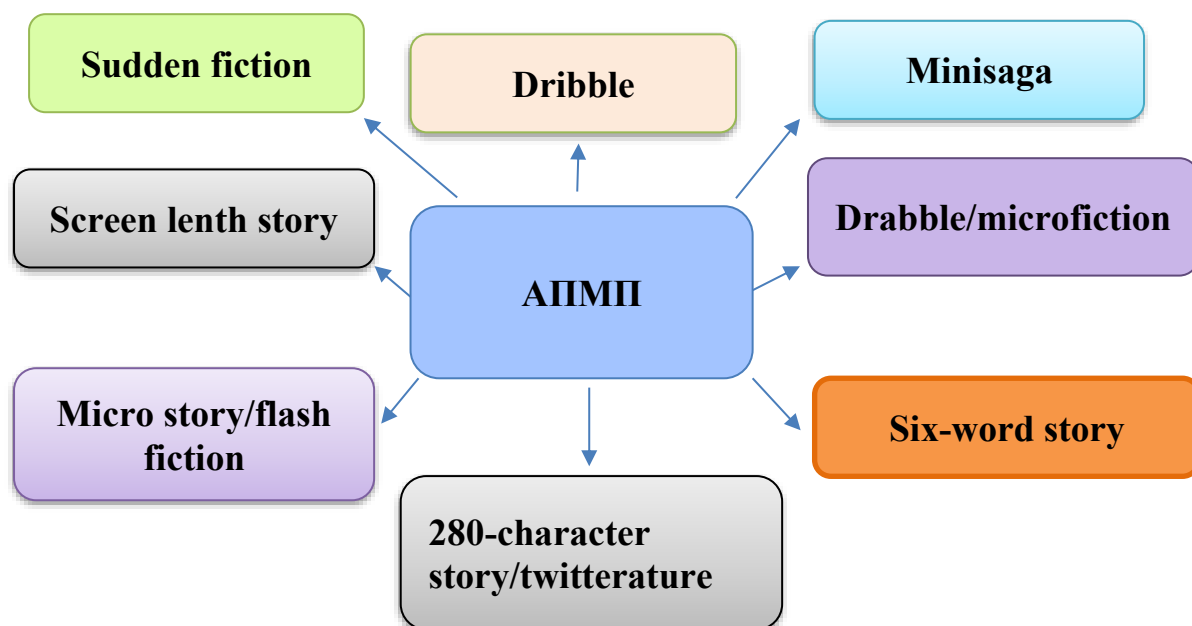

Рис. 3. Види англomовної постмодерністської мінімізованої прози

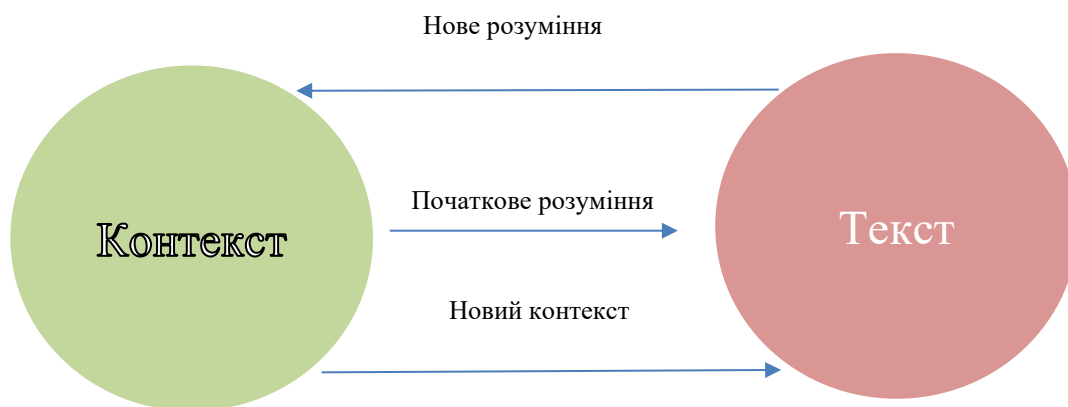

Рис. 3. Герменевтичне коло.

Рис. 4. Генеза АНН.

Рис. 5. Генеза ДНН.

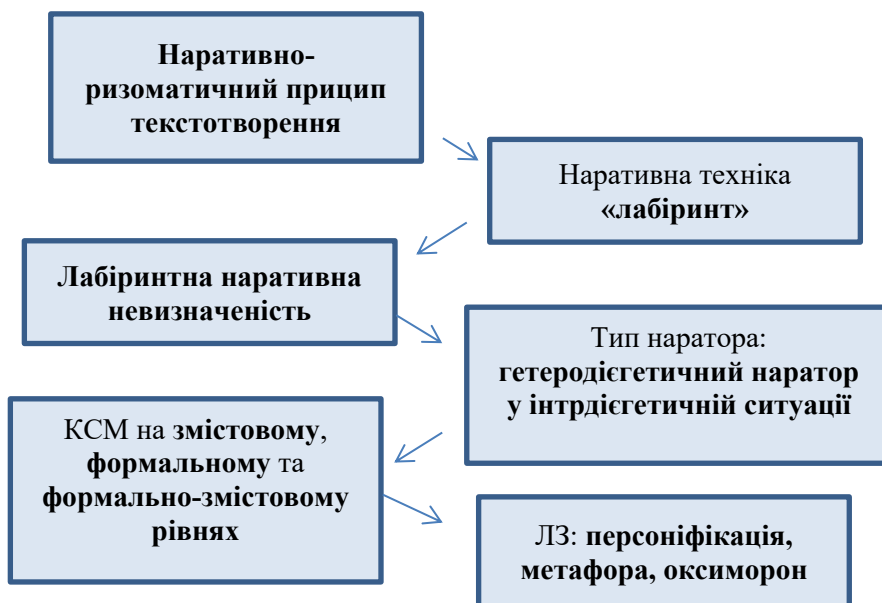
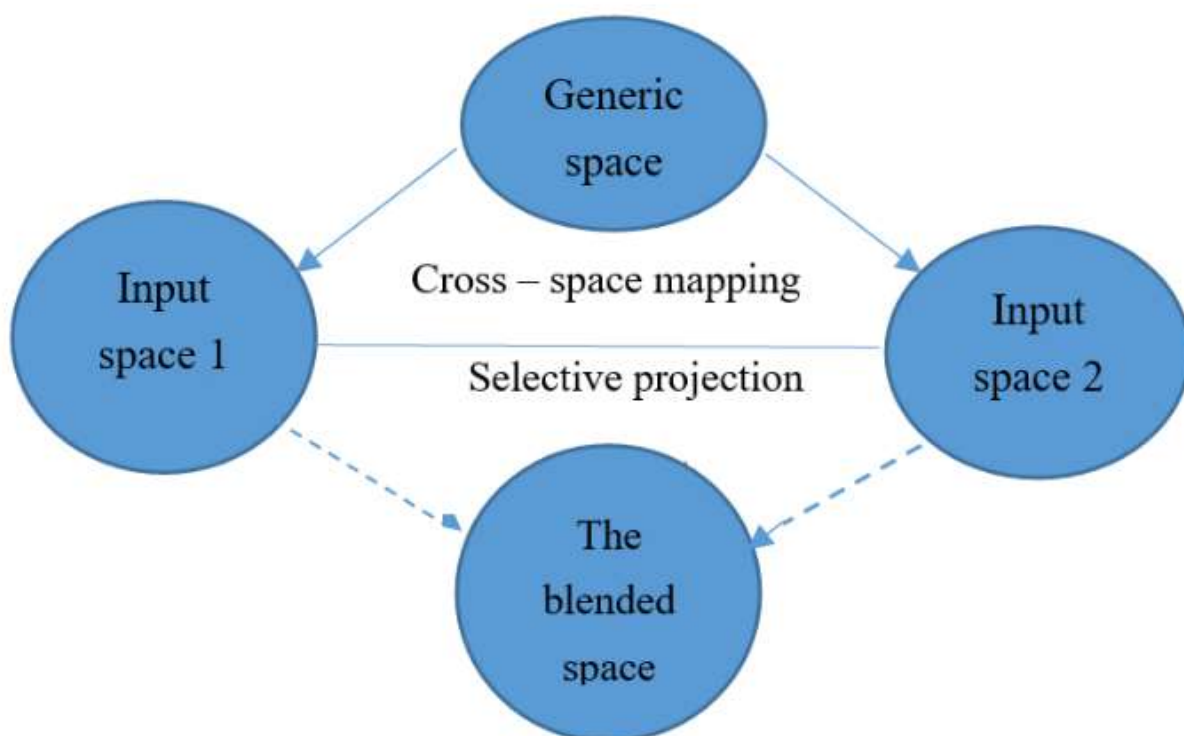

Рис. 6. Генеза ЛНН.

**Рис. 7. Багатпросторова модель концептуальної інтеграції
Ж. Фоконьє і М. Тернера.**

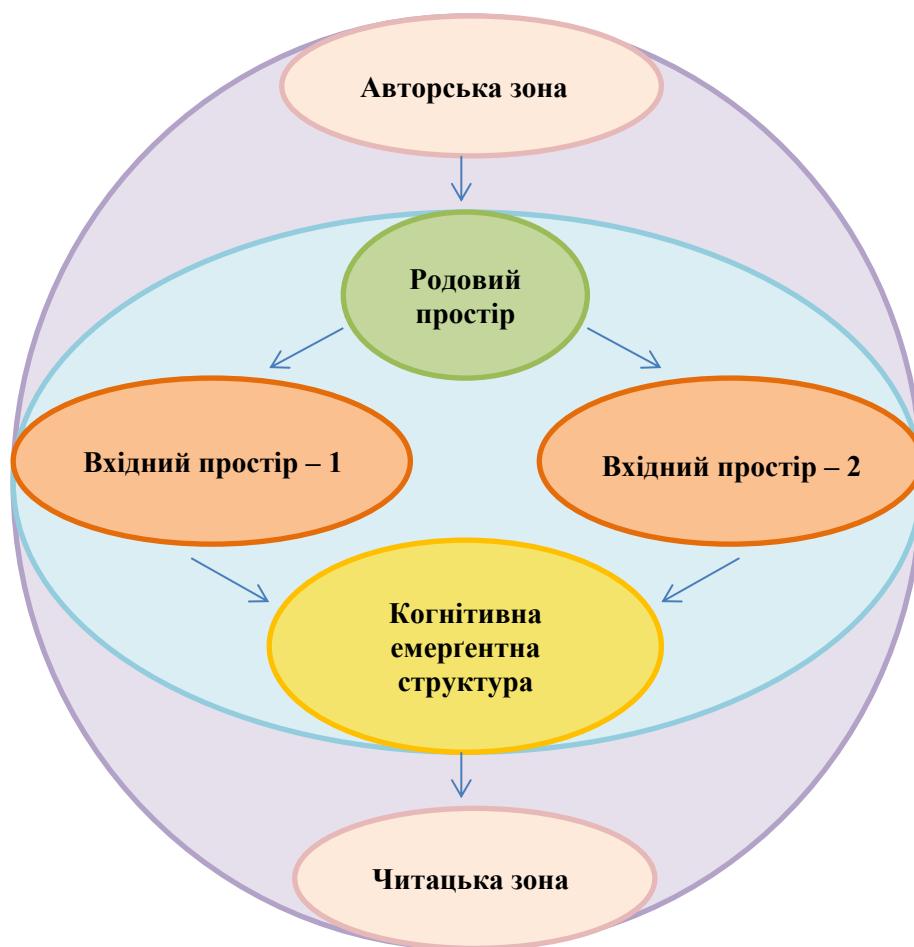

Рис. 8. Модель синергетичної взаємодії автора, читача і тексту.

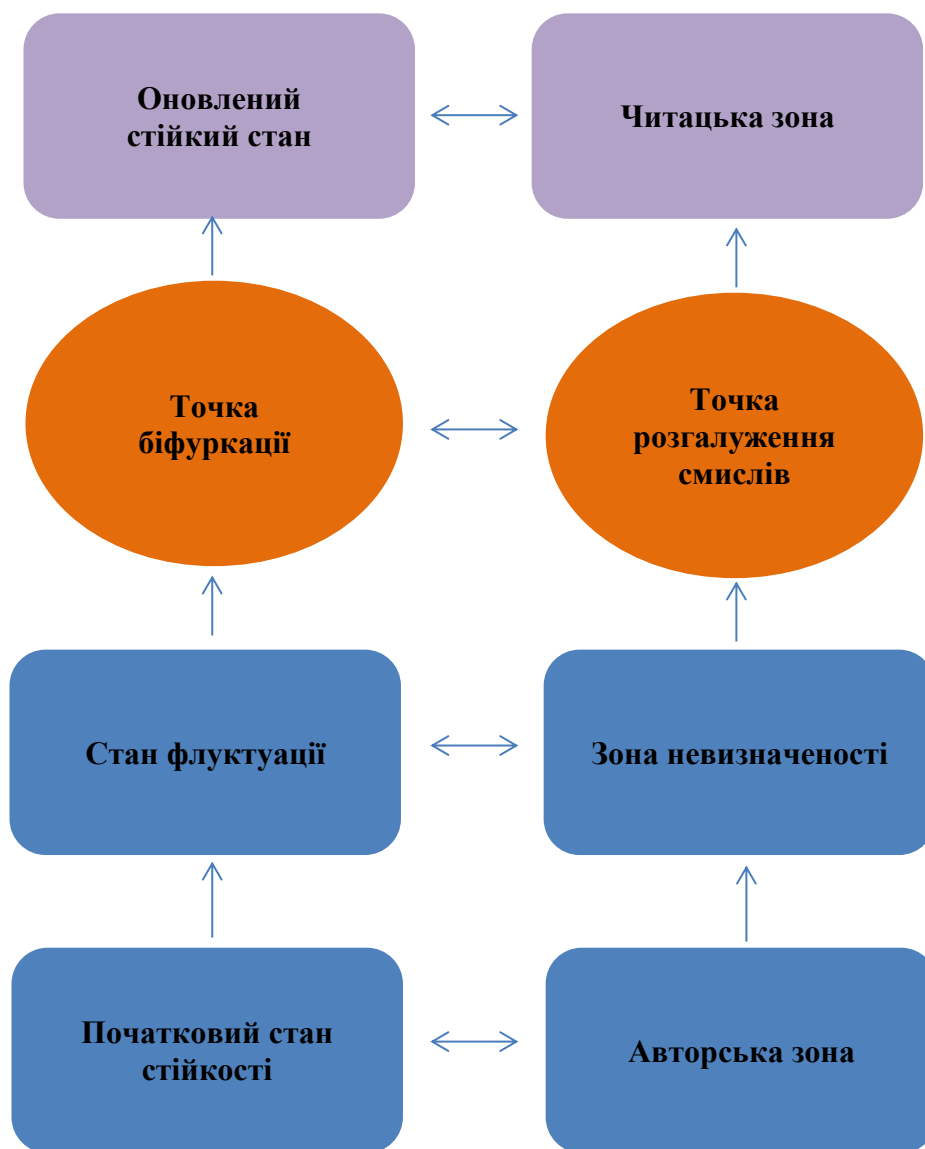

Рис. 9. Етапи творення нової конотації чи кенотипу (новообразу).

ДОДАТОК И

№	Етап аналізу жанру АПМП	
1.	Визначення комунікативної мети АПМП	Комунікативна мета жанру АПМП полягає у творенні «ефекту ошуканого очікування» (Р. Якобсон), когнітивного дисонансу, нової конотації чи нового образу (кенотипу).
2.	Визначення модусу, або каналу комунікації АПМП	Модусом, або каналом комунікації жанру АПМП є багатопросторова модель (manu-space model) Ж. Фоконьє і М. Тернера, у якій відбувається інтеракція авторської та читацької зон сприйняття через ментальні простори, де невизначеність продукує КЕС.
3.	Визначення субстрату АПМП	Субстрати жанру АПМП – паперові видання, веб-сайти, соціальні мережі, особисті блоги.
4.	Формальне структурування АПМП	До 1000 слів в АПМХТ, які не мають стереотипної моделі структурування, лінійна на рація порушена, алогічне розташування змістових частин.
5.	Просторово-текстова локалізація АПМП	Постмодерністська поетика передбачає наявність в АПМХТ поєднання як вербальних, так і візуальних елементів.

6.	Когнітивна структура АПМП	Когнітивна структура АПМП сформована МЗТН, об'єднані комунікативним завданням посяти сумнів трактування адресата
7.	Когнітивно-риторична стратегія реалізації когнітивної структури АПМП	Когнітивно-риторична стратегія реалізації когнітивної структури АПМП полягає у творенні за допомогою МЗТН відкритого лінгвосинергетичного текстового простору.
8.	Провідні особливості мовного втілення невизначеності в АПМП	НЛК, КСМ, наративні техніки двозначності, дифузії та лабіринтна наративна техніка, лексико-семантичних засобів, як от омоніми, пароніми.

Таб. 1. Жанровий аналіз АПМП (за Т. Яхонтовою)

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ***Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації***

1. Заваринська М. С. Постмодерністський мінімізований художній текст як різновид експериментального жанру. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. м. Одеса. Випуск № 40. Том 2. С. 41–44.
2. Заваринська М. С. Мовні прояви невизначеності в постмодерністських мінімізованих художніх текстах. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: “Лінгвістика”*. 2019. м. Херсон. № 37. С. 24–28.
3. Zavyrnynska M. S. Poetic means of revealing uncertainty in postmodern experimental texts. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності “Львівський філологічний часопис”*. 2020. м. Львів. № 7. С. 94–99.
4. Zavyrnynska, M., & Babelyuk, O. (2022). Unusually Combined Lexemes as Means of Creating Uncertainty in English Postmodern Short-Short Stories. *Postmodern Openings*, 13(4), 346-360. <https://doi.org/10.18662/po/13.4/521>
5. Заваринська М. С. Амбівалентна наративна невизначеність в англійській постмодерністській мінімізованій прозі. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності “Львівський філологічний часопис”*. 2023. м. Львів. №13. С. 80-89.
6. Заваринська М. С. Дифузна і лабіринтна наративна невизначеність в англійській постмодерністській мінімізованій прозі. *Наукове видання Одеського національного університету імені І. І. Мечникова “Записки з романо-германської філології”*. 2023. м. Одеса. № 1 (50). С. 97-106.

Відомості про апробацію результатів дисертації

1. Заваринська М. С. Явище невизначеності з позиції міждисциплінарного підходу. III Всеукраїнська науково-практична конференція *“Паралелі та контрасти”*, Національний університет *“Одеська юридична академія”*. 15 листопада 2019 р. м. Одеса. С. 57-58. (форма участі заочна)
2. Заваринська М. С. Ризоматичні прояви невизначеності як іманентна риса постмодерністських експериментальних текстів. Міжнародна науково-практична конференція *“Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук”*, Класичний приватний університет. Болашак. 16-17 грудня 2020 р. м. Запоріжжя. С. 37-39. (форма участі заочна)
3. Заваринська М. С. Невизначеність як ключова риса постмодерністських експериментальних мінімізованих текстів. *Всеукраїнська наукова конференція “Великий код: Біблія – світова література – переклад. Перекладознавчі читання на пошану Роксолани Петрівни Зорівчак”*, Львівський національний університет імені Івана Франка, Наукове товариство імені Шевченка. м. Львів. 2020. (форма участі очна, усна доповідь без публікації тез).
4. Заваринська М. С. Невизначеність в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі: прагматичний аспект. Міжнародна науково-практична конференція *“Філологічні й педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці XXI сторіччя”*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 9 листопад 2021 р. м. Київ. С. 39-40. (форма участі заочна)
5. Заваринська М. С. Невизначеність в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі: наративний ракурс / М. С. Заваринська // *“Ad orbem per linguas. До світу через мову”*. Матеріали міжнародної науково-практичної відеоконференції *“Україна у транскультурному й мультимодальному світі”*. 25 травня 2022 р. – Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2022. – 480 с. – С. 85-86. (форма участі заочна)
6. Заваринська М. С. Невизначеність в англомовній постмодерністській

- мінімізованій прозі крізь призму художньої комунікації / М. С. Заваринська // *Матеріали VIII Всеукраїнської мультидисциплінарної конференції “Чорноморські наукові студії”*. 24 червня 2022 р. – Одеса: Видавничий дім “Гельветика”, 2022. – С.184-186. (форма участі заочна)
7. Zavarynska M. S. Identifying uncertainty in experimental literary ergodic texts // Міжнародна наукова інтернет-конференція “Світ наукових досліджень” Громадської організації “Наукова спільнота” спільно з Wyższej Szkoły Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku (м. Переворськ, Республіка Польща): матеріали. – Випуск 18. 20 квітня 2023 р. (форма участі заочна)
8. Заваринська М. С. Композиційно-стилістичні модифікації як засоби творення наративної невизначеності в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі. Compositional modifications as means of creating narrative uncertainty in english postmodern short-short stories // *Інноваційні аспекти розвитку філологічних наук. Innovative aspects of the development of philological sciences*. Міжнародна наукова конференція: матеріали. – Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. – С. 126-128. (форма участі заочна)
9. Заваринська М. С. Невизначеність як чинник творення когнітивної емергентної структури в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі. *Міжнародна наукова конференція молодих дослідників “Сучасна лінгвістика в аспекті перекладознавства та міжкультурної комунікації”*. Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. м. Львів. 08 червня 2023 р. (форма участі очна, усна доповідь без публікації тез).
10. Заваринська М. С. Невизначеність в англомовній постмодерністській мінімізованій прозі крізь призму лінгвосинергетичного підходу // *Міжнародна науково-практична конференція “Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук”*: матеріали. м. Запоріжжя. 21-27 липня 2023 р. С. 80-82. (форма участі заочна)
11. Zavarynska M. S. Perception and interpretation of uncertainty in English postmodern short-short stories: methodological aspect. *Світова література в літературознавчому дискурсі XXI ст. : збірник матеріалів XIII*

Міжнародної наукової конференції (Львів, 26-27 жовтня 2023 року) /
упоряд.: Л. В. Мацевко-Бекерська, І. А. Сенчук. – Одеса : Олді +, 2023. –
228 с. – С. 183-186. (форма участі очна, усна доповідь)